

דרישה וחקירה

להערות והצטרפות לרשימת התפוצה, יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com
השתדלו והרבו תחינה, לרפואת מו"ר מרן ראש הישיבה, רבי ברוך בן צביה [ויסבקר] שליט"א, בתושח"י

מדורים מגדולי ישראל

'אורות אילת השחר' / מרן ראש הישיבה הגר"א"ל שטיינמן זצוק"ל (עמ' 2): סלילת הכבישים □ לימוד בכל זמן □ בנרות דולקים □ מאכלי חלב □ את כל האוכל לאחרים □ לא ענה שלום □ צניעות גם בזמן החום □ זהירות בנטילת ידים □ בשבתות וימים טובים.

'חיים של תורה' / מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (עמ' 3): בהלכות מעקה.

הדרכות וחיזוקים / מרן ראש הישיבה הגר"ח אדלשטיין

זצוק"ל (עמ' 4): כיצד זוכים למתיקות התורה?

'מתיקות התורה' / מרן עמוד ההוראה הגר"י זילברשטיין שליט"א (עמ' 6): בעיר מופגזת גר נכה, ומבקש משכנו

שיורידנו למקלט, וזה יקח זמן □ אלמנה המבקשת משכניה שלא יעזבוה לבד בימי ההפצצות □ העולה סיים לברך ברכת התורה ונשמעה האזעקה.

מדורים על הפרשה והמועד

'אוצרותיהם אמלא' / הגר"א טורק שליט"א (עמ' 7): והשכן? עודנו עומד בפתח הבית, מביט בתמהון על שכנו היורד את גרמי המדרגות, כשהוא שקוע בהרהורים: "ורבי אריה פינקל ומשפחתו? כיצד הם מסתדרים בבית קטן וצפוף כל כך? והשאלה הגדולה יותר, כיצד רוכשים כזאת עין טובה? פניני פרשת השבוע' / הגר"א קובלסקי שליט"א (עמ' 8): מעומק יגונו וכאבו עלה לירושלים ונכנס אל הרה"ק בעל ה'בית ישראל' זי"ע. עם כניסתו לחדרו התפרץ בבכי מר, ושאל מה מוטל עליו לעשות לנוכח העובדה שהוא אינו מבין דבר, התורה חתומה ואטומה בפניו. האם ירים ידיים? האם יוותר? האם נותרה לו תקווה?!

'זוארטים וסיפורים' / הגר"ש קולדצקי שליט"א (עמ' 10): מספרים על הגאון שכשהיה במקום שאסור ללמוד בו, היה קורא בספרי חכמה של גוים, יום אחד הוא רואה שכתוב, שאם אחד מערבב בשר וחלב יחדיו, ולוקח את החלב ומשקה עם זה את האילן צומחים פירות מאוד מיוחדים. ולפי זה ביאר...

'סיפור ושאלה בצידו' / האיחוד בחידוד (עמ' 19): באותה עת הבחין מורי זכריה על פני נתנאל שאינם כתמול שלשום, וניסה לדבר על ליבו דברי תנחומים וקירוב, אלא שככל הנראה דברי החלוצים נכנסו בליבו כ'ארס של עכנאי, וליבו היה אטום לשמוע דברים אחרים...

'עשרה מי יודע' / יהושע לינטופ, הגר"ש פטורין והגר"ש חזקיה שליט"א (עמ' 12): ביאור השאלה 'תורתו מתי נעשית?' □ מדוע נקרא עבד לפני המכירה? □ מהי היציאה לחירות של שנה שביעית? והרי לא נמכר אלא לשש! □ באיזו אשה מדבר הכתוב? □ שבועת שומר חנם על שטרות.

מדורים שונים

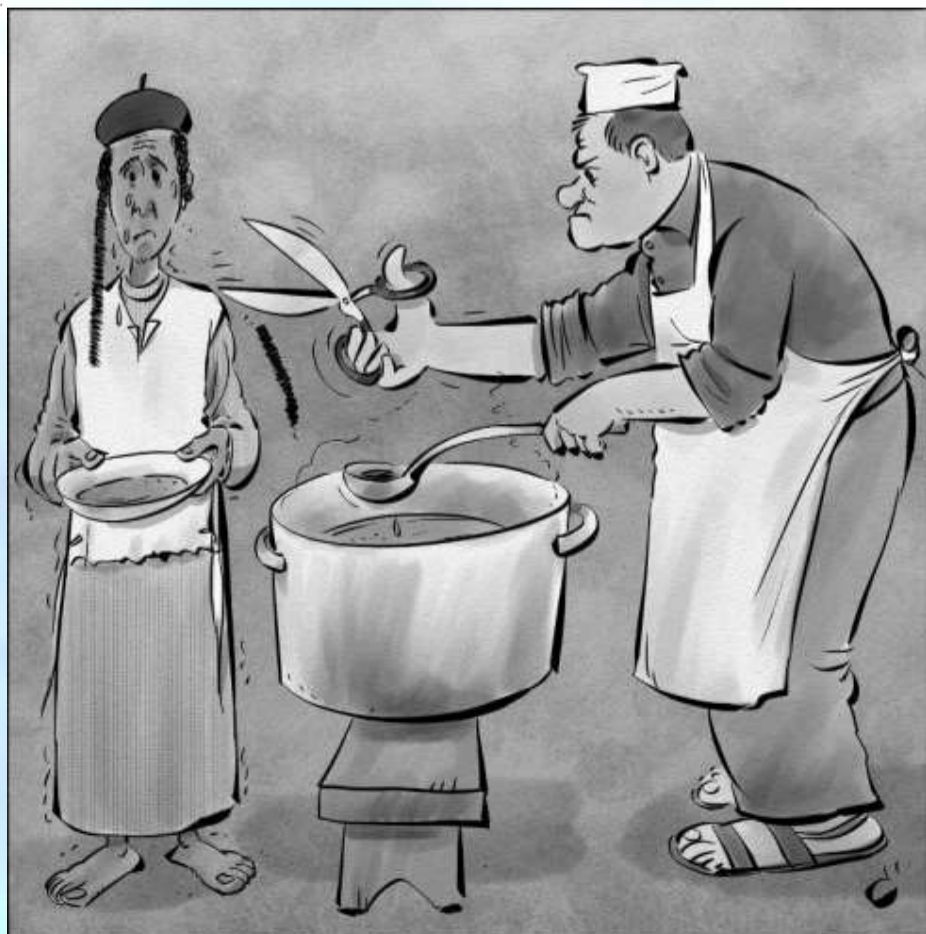
'מתיקות השבת' / הגר"ש לוינשטיין שליט"א (עמ' 11): עם תם השמחה, נגש הבן העשיר אל האב ובידו הקבלות על הקניות שקנה. האב התבונן בו פאינו מבין ושאל אותו: "מדוע אתה מגיש לי את הקבלות?"

'שתולים בבית ה' / הגר"י פליסקין שליט"א (עמ' 16): מדוע לא ללמד ברמה גבוהה מדי?

'אוצר היסודות והחקירות' / יהושע לינטופ (עמ' 15): עניני מזיק ומחזיר גרושתו.

המדורים: 'ביאורי תפילה' (עמ' 17) □ 'מחודדים בפיך' (עמ' 18) □

'מרגליות שאול' (עמ' 22) □ דיבורים טובים (עמ' 24)

אורות אילת השחר

עובדות והנהגות ותשובות ממרן בעל 'אילת השחר' זצוק"ל מתוך הספר 'כאיל תערוג'

בארבע לפנות בוקר היו יוצאים להשיג על החליבה כדי שהחלב יהיה חלב ישראל, ולגוי הרפתן לא היה אכפת שהם משגיחים עליו [במחנה היו כשלוש מאות יהודים ומתוכם רק כ-30 שומרי תורה ומצוות].

וסיפר רבנו שקיבל על עבודתו אוכל – 'א יענע עסן' [-אוכל חלש], אבל היה זה מחנה עבודה כשר כי אכלו שם רק חלבי כי האיכר שהיה בעל המקום לא הסכים שיכניסו מאומה מבחוץ, חצי שנה קודם שבאו היה מחנה מלא 'פושטאקעס'.

עיקר ההשגחה הייתה בידי הרב חיים יהודה שטרן וכפי שהתבטא רבנו שהיה קשה לרמות אותו.

בלחם לא היה בעיה, עד שיצא חוק מהמדינה שצריך להכניס תפוחי אדמה בתוך הלחם ואז התעוררה שאלה של בישולי עכו"ם בלחם.

את כל האוכל לאחרים

היה בבני ברק יהודי שעבר בדואר וסיפר שהיה עם רבנו במחנה, והוא היה זקוק לעוד אוכל, מרוב מתח שהיה לו בזמן המלחמה. ורבנו נתן לו כל יום את מנתו ולעצמו כמעט לא השאיר כלום, וכך הציל את חייו.

וכנשאל רבנו מבנו הגר"ש אודות מעשה זה, אמר לו אתה יודע שאני לא אכלן גדול ולכן נתתי לו את האוכל. (צדיק כתמר יפרח עמ' ו)

לא ענה שלום

סיפר פעם הגר"ר זאב אידלמן בשם רבנו, שכאשר היה עם הגר"ר משה סולוביצ'יק במחנה היה שם גם גוי אנטישמי אחד, והיה אומר כל יום בוקר טוב לגר"ר משה, והגר"ר משה היה משיב לו. פעם עשה הגוי דבר לא הגון ולכן הגר"ר משה לא השיב לו למחרת בוקר טוב, הגוי התרגז מאוד על הגר"ר משה, אבל כשאמרו לו שזה עונש מהגר"ר משה על מה שעשה ביום הקודם, ניגש לבקש סליחה. (ס' רבי ועלועל עמ' 161)

צניעות גם בזמן החום

בעת שהותו של רבנו במחנה בשוויץ, היה שם בזמן החום נורא, וגם במצב בזה היו צריכים לסלול כבישים, ורוב האנשים שעבדו שם הורידו את החולצה מחמת החום הנורא ששרר שם, וגם היהודים יראי שמיים הסירו את החולצה. רק שני אנשים מכל המחנה נשארו עם החולצה למרות החום הנוראי, ה"ה הגר"ר משה סולוביצ'יק ורבנו. (קו' דברי חיזוק בהלכה ובאגדה עמ' קטז בשם עד ראייה שהיה שם רבי חיים יהודה שטרן)

זהירות בנטילת ידים

במחנות העבודה ישנו אנשים רבים צפופים בחדר קטן וביניהם היו גם הרבה יהודים, והגר"ר משה עם רבנו הקפידו אז על נטילת ידים שחרית במקום, ומדובר היה בחדר שלא היה בו מקום לזוז כלל, אך הם לא ויתרו על נטילת ידים שחרית במקום. (הגר"ר ישראל מאיר ארלנגר בס' פלגי מים עמ' רט)

בשבתות וימים טובים

שח רבנו: היה קושי גדול בתפילות, שהיו צריכים כבר בשבע בבוקר לצאת לעבודה והיינו מתפללים עד יתשבח בלי טו"ת כי זה היה קודם הזמן, ואח"כ היו מתפללים ובקושי מספיקים להגיע בזמן.

בשבת הם לא היו עובדים, והיינו מתפללים כמו שצריך, וכן היו יושבים ביחד בסעודת שבת והיו שרים שירי שבת ומדברים דברי תורה, היה חזן אחד בשם קרול שהיה הש"ץ ושר הרבה זמירות.

בימי הפסח זכו להשתחרר מהמחנה והתארחו אצל משפחות תורניות בשוויץ וכך ניצלו מחששות.

המשך יבוא בס"ד

סלילת הכבישים

המשך תולדות רבינו – במחנה שאונברג

בשוויץ בשנות המלחמה ריכזה הממשלה את כל הזרים שלא היו נתיני שוויץ, היות שבשנות המלחמה כל מדינה חוששת להחזיק את אלו שאינם נתינים נאמנים, ולכן סגרו את כל אזרחי פולין שהיו בשוויץ במחנה עבודה. רבנו היה במחנה עבודה הנקרא שאונברג שהיה ליד באזל. מחודש חשון תש"א ואילך, הם היו צריכים לסלול כביש בין הרים ברוחב שלש מטר ובאורך שלש קילומטר. אמר רבנו שבימינו סוללים כביש כזה בזמן קצר מאוד, אבל בימים ההם היה כרוך הדבר בעבודה קשה מאוד, ובפועל ארכה סלילת הכביש כשלוש שנים. [השוויצרים שילמו להם פרנק אחד ליום, אבל זה היה תשלום סמלי בלבד].

רבי משה עבד במחצבה והיה גיבור והיה חופר תחת אבן עד היכן שיכול ואז היו מפוצצים את זה עם דינמיט, והתפקיד שלי היה לחפש אבנים קטנות שמתאימות לכביש.

עבדו בשבילו

ופעם כשנסעו תלמידי הגר"ר משה סולוביצ'יק על הכביש הזה סיפר להם שרבנו שמעודו חלוש היה בטבעו כמעט לא הועיל לעבודה כלום, ומנהל המחנה התבטא עליו כי הוא 'רוחני' יותר, ופטר אותו מעבודה, מה שנתן לו את היכולת לשבת בצד, ולרכון על ספרי וכן להתפלל לשלום אחיו – הסובלים בשוויץ ובשאר מקומות העולם.

הגר"ר משה ראה סיפור שהגר"ר משה לקח על עצמו את העבודה במקום רבנו, והתאמץ יותר, כדי שרבנו יוכל להמשיך ללמוד כרגיל. (הקדמה לס' משה ידבר)

וכן סיפר רבי משה פרייס משרידי המחנה, שכל אחד מהחרדים קיבל ע"ע לעבוד יותר בשביל שרבנו ישב וילמד.

לימוד בכל זמן

והעיד אחד הניצולים – הרב חיים יהודה שטרן – 'תמיד ראינו אותו יושב עם דף גמרא, לומד כל הזמן, ומרים את הראש רק כשהיה צריך לעשות את העבודה' [והיה יושב עם דפים ולא עם ספר כרוך, כי רק זה היה באפשרותו]. עוד מעיד: 'אצל רבנו לא היה רגע אחד של בטלה. אף פעם לא ראינו אותו הולך בטל במחנה. עיניו תמיד היו שקועות בספר בהתמדה עצומה, גם ברגעים הכי קשים'.

בנרות דולקים

סיפר רבי יצחק לוינשטיין באחת משיחותיו בישיבת 'ברכת יצחק' – אור יהודה: פעם אחת שאלתי את רבנו [בתחבולה מסוימת] האם זה נכון שלמד עם הגר"ר משה סולוביצ'יק והיו שמים נרות דולקים על אצבעות הרגלים כדי שלא ירדמו?

וסיפר רבי יצחק שרבנו סטר לו על לחיו בחיבה. ולאחמ"כ סיפר לו שבזמן המלחמה היו הוא והגר"ר משה במחנה עבודה לפליטים בשוויץ ושם לא נתנו להיות בחינם רק תמורת שהיו מעבידים אותם במשך 12 שעות ביממה בעבודה קשה של סלילת כבישים, ובלילה היו לומדים ביחד שעות ע"ג שעות והיו מאוד עייפים וכדי שלא ירדמו היו שמים נרות כנ"ל.

מאכלי חלב

והייתה סייעתא דשמיא עצומה שבכל התקופה היא ניצלו ממאכלות אסורות, שהם הצליחו להנהיג שכל מה שהם אוכלים היה חלבי וכך אכלו תפוחי אדמה מבושלים בחלב, אטריות בחלב וכדו', ולא הכניסו בשר כלל, ולמרות שהיו במחנה גם שאינם שומרי תו"מ, הסכימו לזה, וע"י כך הצליחו שלא להיכשל בכל האיסורים החמורים של כשרות השחיטה ובשר בחלב.

חיים של תורה

תשובות מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

עם הוספות ומראי מקומות, מהגאון רבי מתתיהו גבאי שליט"א, מח"ס 'בית מתתיהו' ו'מועדי הגר"ח'
באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א

תשובה: כן.

וכ"כ בשו"ת התעוררות תשובה חו"מ ס' ל"ח, דצריך לסותרו ולבנותו שוב דלא קיים המצוה ע"ש, ואולם בשו"ת פני מבין יו"ד ס' קפ"ד ואו"ח ס' קנ"ט דקיים המצוה אף ע"י תולמ"ה ע"ש, ואולם מרן זצוק"ל בספרו עמ"ס מזוזה פ"ב ס' ל"ד דאף במעקה איכא דין דתולמ"ה, אולם אין חייב לסתור המעקה דסוף סוף אין סכנה בביתו, עיין שם, וכ"כ בשו"ת מהרש"ג ח"א יו"ד ס' ס"ג ובח"ב יו"ד ס' רל"ח ע"ש, ובשו"ת באר דוד ס' ל"ב ובס' צביון העמודים על הסמ"ק מ"ע רנ"ב הביא מהגר"ז הלוי זל"ה דבמעקה ליכא תעשה ולא מן העשוי, ע"ש ומש"כ בזה בשו"ת יעלת חן ח"א חו"מ ס' ו' ובס' הליכות דבר הל' מעקה פ"א ס' י"ג ובחלק הסימנים ס"ג ע"ש.

נשים במעקה

שאלה: הפני יהושע קידושין כ"ט, דבמצוה דשייך על ידי שליח אשה, חייבת אף שהיו זמן גרמא, וצ"ע מהמבואר בקידושין ל"ד בנשים חייבות במעקה, משום שאין זה זמן גרמא, הרי שאם הוא זמן גרמא אשה פטורה, ומעקה שייך על ידי שליח.

תשובה: לא אמרו שרק משום זה.

ע"י מה שהארכנו בזה בבית מתתיהו ח"ב ס"ד אות ה' ע"ש.

בהנ"ל

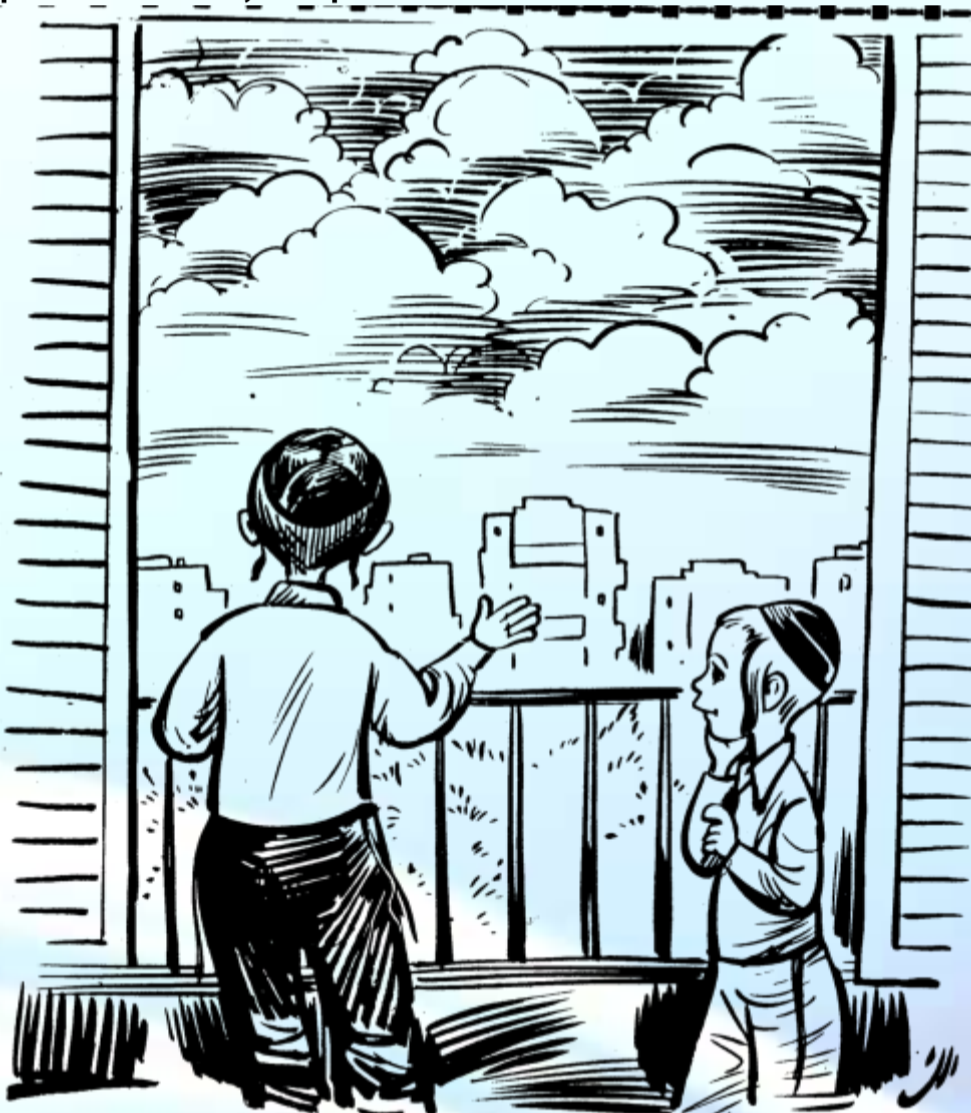
שאלה: בס' כלי חמדה סוף פר' ויקרא, דאשה חייבת במצות עשה שהזמן גרמא שהיא מצד השכל.

תשובה: מעקה הוא על פי השכל, והגמרא אמרה רק מפני שאין הזמן גרמא.

וע"י מה שהארכנו בזה בבית מתתיהו ח"ב ס"ד אות יד.

בחשמטת השו"ע הברכה על המעקה

שאלה: מ"ט השמיט השו"ע הברכה שמברך על מעקה, וכמב' ברמב"ם פ"א מברכות ה"ח שמברך על מעקה. תשובה: אולי מפני שבזמנם לא היו בונים על ידי ישראל רק על ידי פועל גוי.

ידי פועל גוי.

ועמש"כ במה שהשמיט השו"ע הברכה במעקה, בס' מי באר מים חיים ברכות בפתיחה אות ל"א ובשאלות שלום בשאלות קמ"ה ובשו"ת עמודי אש ס"ב אות כ"ב ובשו"ת אבני ציון ח"א ס' י"ב ובהגהות אמרי סופר בשו"ת התעוררות תשובה חו"מ ס' ל"ח ובשו"ת מעיין חיים ח"ה ס' י"ב ובשו"ת זכר יהוסף או"ח ס' ס"ח סק"ה ובס' נר יהודה להגר"ח סופר ס"י ובשו"ת תפארת ישראל ח"א יו"ד ס' י"ב הערה א'. ומש"כ בזה בארוכה בבית מתתיהו ח"א ס"ו, ויעו"ש במעקה ע"י גוי.

מתוך שהותרה לבניית מעקה ביום טוב

שאלה: אם יהא שרי לבנות מעקה ביו"ט מדין מתוך שהותרה, למש"כ התוס' שבת צ"ה דשייך מתוך בבנין.

תשובה: אסור מדרבנן וכמש"כ התוס' שם.

ועמש"כ בזה בס' מלכים אמנין להגר"י זילברשטין פ"ב ס' י"ז ע"ש, ובס' הליכות דבר הל' מעקה פ"א ס' ל"ג ובחלק הסימנים ס"י ומש"כ בזה בבית מתתיהו ח"א ס"ה אות מ"ז ע"ש.

בהלכות מעקה

אונן אם חייב במעקה

שאלה: אונן אם חייב לעשות מעקה בביתו, או דילמא אונן פטור מהמצוות. תשובה: חייב.

וכ"כ בשו"ת משנת יוסף למו"ר הגה"ק רבי יוסף ליברמן זצוק"ל, דאונן חייב במעקה שזהו לשמירה מסכנה ע"ש, ובס' אילת השחר קידושין ל"ד, ובס' ועשית מעקה פ"א ס' ט"ו, ובשו"ת ברית הלוי ח"א ס' ק"כ עמ' ת"פ ובשו"ת מנחת פרי ח"ו ס' ק"ו, ומש"כ בזה בבית מתתיהו ח"ג ס"י אות ז' ע"ש. ובספר עילוי הנשמות פ"י ס"ו.

מעקה נאה משום הידור מצוה

שאלה: אם יש דין מעקה שיהא נאה מדין הידור מצוה.

תשובה: למש"כ הכל בו דאין לבזות מעקה א"כ יש הידור מצוה.

וכוונת מרן זצוק"ל דאין לבזות מעקה, כן מבואר בשבלי הלקט חנוכה ס' קפ"ה ע"ש, ובס' הליכות דבר הל' מעקה פ"א ס"א. ואולם בס' ועשית מעקה ס"ה דליכא דין מעקה נאה בשם מרן זצוק"ל ע"ש, וכ"כ בס' מנחת אשר שמות ס' כ"ה ע"ש, ומש"כ בזה בבית מתתיהו ח"ג ס' ל"ז אות ג', דבמצוה שעיקרה התוצאה לא איכפ"ל שלא יהא נאה ע"ש, ומש"כ בזה בס' הליכות דבר פ"ה ס"ה ע"ש.

גזל מעקה אם יצא

שאלה: גזל מעקה והניחה בביתו אם יצא יד"ח מעקה.

תשובה: לא.

ובבית מתתיהו ח"א ס"ג אות כ"ו הארכנו בשם רבים מהאחרונים שבמ"ע שעיקרה התוצאה, יוצא גם ע"י עבירה ע"ש וכ"כ לענין מעקה בס' מנחת אלימלך ח"ג ס' כ"ה עמ' קס"ב ע"ש, ומש"כ בזה בס' הליכות דבר מעקה בחלק הסימנים ס' י"ג ע"ש ובס' ועשית מעקה ס' ל"ו. ומה שכתבתי בזה בבית מתתיהו ח"ב ס' ל"ח בגזל מים אחרונים עיין שם, ובספר גם אני אודך מתשובתי, חלק א' סימן ד' באריכות.

מעקה בפוכה

שאלה: העושה סוכתו בגג שפטור מהמעקה כל השנה, אם גם בסוכות פטור מלבנות מעקה כשבנה סוכתו בגג.

תשובה: צ"ע.

ובשו"ת אמרי שלום ח"ג ס' מ"ד או"ג, דכמו דסוכה פטורה ממזוזה משום דהוי דירת עראי ה"ה סוכה פטורה ממעקה ע"ש, ובס' אשרי האיש ח"ג או"ח פכ"ד ס"ב. וכן השיב מרן זצוק"ל בס' בנתיבות ההלכה מ"ו עמ' 430, ובס' שמחת ישראל פ"ב ה"ט"ז הערה 66, דלא נהגו וצ"ע, ואולם בס' הליכות שלמה סוכה עמ' ק"ט הערה 47 דחייב במעקה ע"ש, וכ"כ בשו"ת להורות נתן ח"ב חו"מ ס' ק"ב, דהואיל ומשתמש בגג זה שבעה ימים הוי כקביעות ע"ש, ומש"כ בזה בתשו' והנהגות ח"ו ס' קמ"ז אות י' ובס' הליכות דבר מעקה פ"ב ס' ט"ו וע"ע בשו"ת בצל החכמה ח"ד ס' ק"י"ז ובס' נטעי גבריאל סוכות פ"ה ס"ח.

תעשה ולא מן העשוי במעקה

שאלה: אם במעקה איכא דין תעשה ולא מהעשוי.

הדרכות וחיזוקים

ממון ראש הישיבה הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוק"ל **מתוך סדרת הספרים 'דרכי החיזוק'**

כיצד זוכים למתיקות התורה?

לפרשת יתרו

תפילה על מתיקות התורה

הנה על דברי תורה נאמר (תהלים יט, יא) "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים", ויש להבין מאחר שמתיקות התורה גדולה כל כך, מדוע יש כאלה שאינם לומדים בהתמדה, וכיצד אין המתיקות מושכת אותם.

גם יש להבין מה שאנו מבקשים בברכות התורה "והערב נא השם אלוקינו את דברי תורתך בפינו", ולכאורה הרי באמת זוהי המציאות שדברי תורה ערבים ומתוקים מדבש, ומדוע צריכים לבקש עוד "והערב נא".

אמנם האמת היא שאף על פי שדברי תורה מתוקים מדבש, לא כל אחד זוכה להרגיש את המתיקות, ויש כאלה שחסרה להם המתיקות וההנאה מדברי תורה, וזה גורם שאינם לומדים בהתמדה, ועל זה מבקשים "והערב נא", שנזכה לסייעתא דשמיא להרגיש את מתיקות התורה.

ועוד סיבה שמבקשים על ערבות בתורה, כי אמנם דברי תורה מתוקים מדבש, אבל יש הרבה דרגות במתיקות, וגם מי שזוכה כבר ומרגיש מתיקות בתורה, יכול לזכות לדרגות גבוהות יותר של מתיקות שאין לשער, ולכן מתפללים ומבקשים "והערב נא" שנזכה לתוספת מתיקות, ונרגיש ערבות גדולה יותר בדברי תורה.

התנאים להרגשת המתיקות

בתורה

ובמקום אחר הזכרנו כמה תנאים הנצרכים כדי להרגיש את מתיקות התורה, ראשית צריכים לדעת את ערך וחשיבות התורה, וכשם שבזהב ובפז, אם אדם אינו יודע את חשיבותם וערכם, אינו חומד אותם בלבד, כך גם דברי תורה הנחמדים מזהב ומפז רב, צריך לדעת את חשיבותם, ולהבין עד כמה הוא מתקדש בהם.

ועוד תנאי, שתהיה ההכנה הראויה לתורה, ומי שנמשך אחרי שאיפות גשמיות אינו מרגיש את מתיקות התורה כראוי, כמו שכתב בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) כי אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא הן צרות זו לזו, ומי שאוהב את הגשמיות והנאות העולם הזה לא שייך שתהיה בו אהבה לרוחניות.

ועוד דבר ידוע, שהמתיקות תלויה בצורת הלימוד, אם לומדים באופן המושך את הלב, מתוך סקרנות לדעת ולהבין, ומי שאינו לומד מתוך סקרנות, רק כופה ומכריח את עצמו ללמוד מפני שמפחד מעונשי הגיהנום [או מפני דעת הבריות], לא שייך שירגיש מתיקות בזה, וכידוע שאם אדם עושה דבר בכפייה, סופו לשנוא זאת, לכן צריך ללמוד באופן המתאים לפי טבעו, שאז הלימוד יותר מעניין, ומרגיש את המתיקות בזה.

המצוה ללמוד עם מתיקות

והנה יש להבין מדוע מבקשים על מתיקות התורה, וכי לא עדיף ללמוד לשם מצוה, מתוך קושי ועמל התורה, שיש על זה יותר שחר, כמאמרם (אבות ה, כג) לפום צערא אגרא, ומה שאדם מבקש להרגיש את המתיקות, הרי זה לכאורה נובע מאהבת עצמו, שרוצה ליהנות מדברי תורה.

אמנם ממה שמבקשים "והערב נא" רואים שיש חיוב של מתיקות, ואדרבה עיקר מצות תלמוד תורה היא ללמוד מתוך הנאה ומתיקות, כמו שכתב

האגלי טל בהקדמתו "כי עיקר מצות לימוד התורה היא להיות שש ושמח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעים בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה".

וכן כתב בחידושי רבי אברהם מן ההר (נדריים דף מ"ח) לגבי מודר הנאה מחברו, שמתור לו לישב בסוכתו של חברו, ואין זה נקרא שנהנה ממנו, מפני שמצוות לאו ליהנות ניתנו. אבל ללמוד תורה ממנו אסור לו, "שלא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצוותו היא ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בלימודו".

המתיקות נצרכת בשביל ההתמדה בתורה

ונתבונן מה המקור לזה, ומהיכן יודעים שהמצוה היא ללמוד עם מתיקות. ונראה בזה, שהרי חיוב תלמוד תורה הוא ללמוד כל היום וכל הלילה כמו שכתוב (יהושע א, ח) "והגית בו יומם ולילה", ובגמרא מנחות (צט, ב) שאל בן דמה בן אחותו של רבי ישמעאל את רבי ישמעאל כגון אני שלמדתי כל

התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית, קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית.

ומכאן מוכרח ענין מתיקות התורה, כי מצד טבע האדם הרי זה קשה מאד שיעסוק כל הזמן בלימוד בלי הפסק אם אינו מרגיש מתיקות בזה, ולכן ברא הקב"ה את התורה עם מתיקות וערבות גדולה כל כך, כדי שאדם יוכל לעסוק בתורה יומם ולילה, מתוך המתיקות שיש בזה, וכך יקיים את נפשו ויזכה לחיי נצח.

ולכן מיד בתחילת ברכת התורה מבקשים "והערב נא" שנזכה להרגיש את מתיקות התורה, ועל ידי זה נוכל "לעסוק בדברי תורה" בלי הפסק.

אחרי שמתחילים ללמוד

מרגישים את ה"יערב לכם"

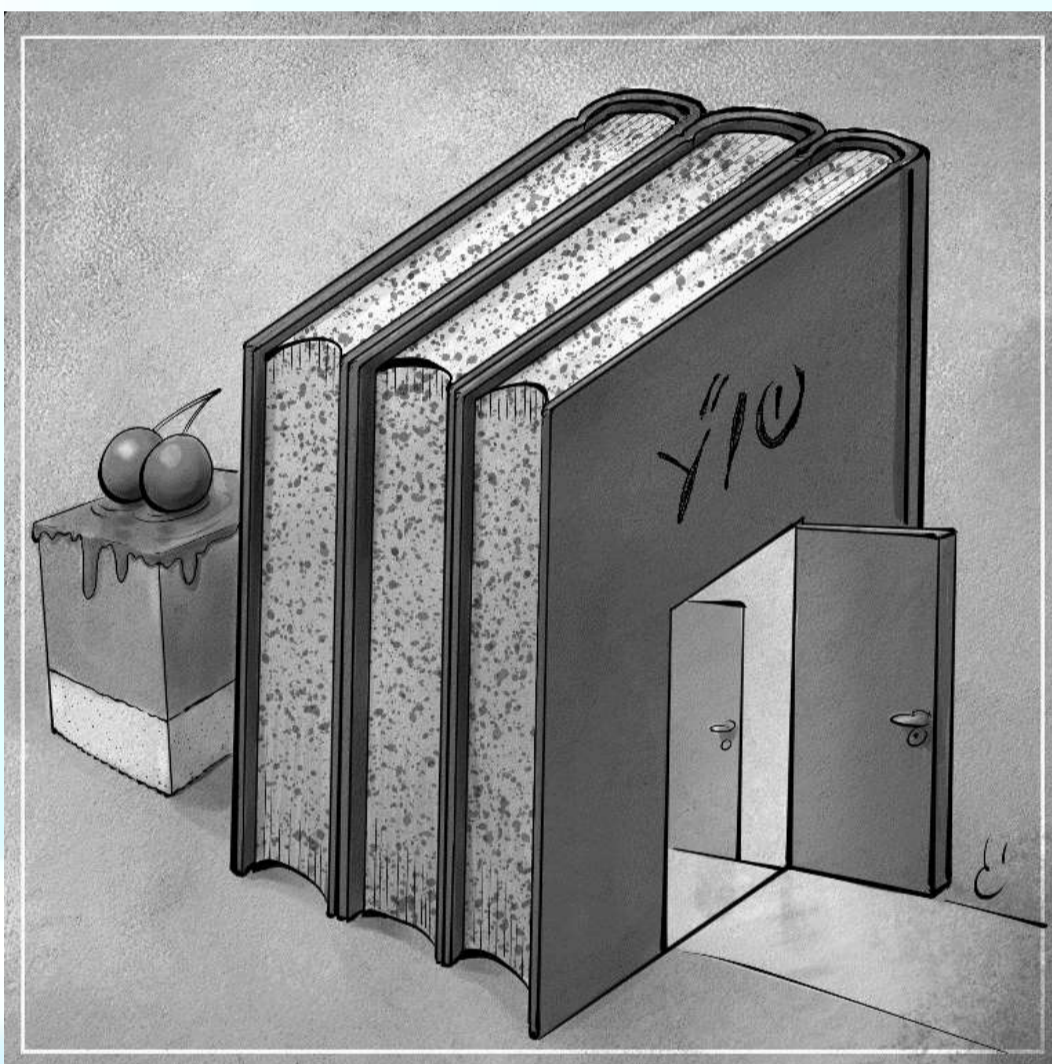
ובזה יש לפרש מה שנאמר בפרשת

קבלת התורה (שמות יט, ה) ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים, ופירש רש"י: ועתה - אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שכל ההתחלות קשות, ע"כ.

ויש לפרש "ושמרתם את בריתי" היינו לימוד התורה, כמו שמצינו (דברים ד, ו) "ושמרתם ועשיתם" ופירש רש"י ושמרתם זו משנה, והיינו לימוד התורה, ומשנה מלשון שינון, כך גם ושמרתם את בריתי הכוונה ללימוד התורה, שהתורה נקראת ברית כמו שכתוב (ירמיה לג, כה) אם לא בריתי יומם ולילה, ועל זה אמרו שאם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שאחרי שמתחילים ללמוד מרגישים את ה"יערב לכם", ומכוח זה אפשר לקיים "ושמרתם את בריתי" - לעסוק בתורה בלי הפסק.

כוח מתיקות התורה יותר מדבש

והנה הטעם שדברי תורה מתוקים יותר מדבש, בפשטות זהו מפני שדבש אי אפשר לאכול הרבה, ואם אוכלים הרבה דבש זה נמאס כמו שכתוב (משלי כה, טז) "דבש מצאת אכול דרך פן תשבענו והקאתו", שיש גבול להנאה מן הדבש, וידוע שמי שיש לו חנות של מיני מתיקה, נותן רשות לפקידים לאכול מן המתקים כאוות נפשם, ובתוך זמן קצר זה נמאס עליהם וכבר אינם מסוגלים לאכול יותר, אבל מתיקות התורה אינה כן, ואדרבה ככל שלומדים יותר המתיקות גדולה יותר.

וידוע ממרן החזון איש זצ"ל שתיאר את מתיקות לימוד התורה ברציפות, שכל שעה נוספת שלומדים ברציפות, מרגישים מתיקות גדולה יותר שאין לשער, ובאור החיים הקדוש פרשת כי תבוא (דברים כו, יא) כתב "שאם היו בני אדם מרגישים את מתיקות וערבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא ייחשב בעיניהם מלוא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם".

ובגמרא (עירובין נד, ב) אמרו על רבי אלעזר בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי וסדינו מוטל בשוק העליון, וקראו עליו הכתוב "באהבתה תשגה תמיד", שמרוב אהבת התורה ומתיקותה, נעשה כמו שוגה ופתי, ששכח היכן הניח את בגדו, ורבי אלעזר הרי היה מרא דארעא דישראל (נדה כ, ב), ובוודאי שלא היה מפוזר בדעתו, אבל זהו כוח מתיקות התורה המשכיח את כל הדברים האחרים.

וכעין זה מצינו בגמרא (שבת פח, א) על רבא שבשעת לימודו מעך את אצבעו ויצא ממנה דם ולא הרגיש כלל בזה מרוב שהיה שקוע בתורה, והרב מפוניבז' דיבר פעם בלימוד עם הגר"א מטלז ובתוך כדי דיבורם נקע את אגודלו ולא הרגיש בכלום, וכן ידוע על כמה מגדולי ישראל שהיו צריכים לעבור ניתוחים, ואמרו שאין צורך להרדיםם, אלא התעמקו בדברי תורה, ולא הרגישו כלל את הכאב.

רושם קדושת התורה נשאר בנשמה גם לאחר הלימוד

ויש עוד הבדל בין תורה לדבש, שאדם שאוכל דבש, כל הנאתו היא רק בשעת האכילה, וכשגומר לאכול לא נשאר כלום מן הדבש, רק פסולת היוצאת מן הגוף, ואילו בדברי תורה כל מה שאדם לומד, קיים ונשאר בו, כי הוא מתקדש על ידי התורה, וכל תורה שאדם לומד משפיע עליו ועושה רושם בנפשו.

ואפילו מה שלמד ושכח משאר רושם של קדושה בנפשו, כמו שמצינו בחז"ל (נדה ל, ב) שהעובר במעי אמו מלמדים אותו כל התורה כולה, וכשיוצא לאוויר העולם בא מלאך וסוטר על פיו ומשכיחו כל התורה כולה, ולכאורה כיון ששוכח הכל מה הענין ללמדו מתחילה? וביארו המפרשים כי אף על פי ששכח מה שלמד, מכל מקום נשאר מזה רושם של קדושה בנפשו, ומכוח זה יכול אחר כך להמשיך ללמוד, מפני שקדושת התורה קיימת בו, וזהו הטעם שגוי אינו יכול ללמוד תורה, מפני שאין לו את הקדושה.

וידוע עוד מהזוהר (פרשת וישב קפ"ה ע"א) שאם אדם שוכח את מה שלומד, יזכירו לו בעולם הבא את מה ששכח, והיינו מפני שכל מה שלמד ושכח, רק המוח הגשמי שוכח, אבל הנשמה זוכרת, כי רושם קדושת התורה נשאר קיים בנשמה, וכשיבוא לישיבה של מעלה, שיהיה שם נשמה בלי גוף, יזכור שוב את מה ששכח.

וזו היא מעלה נוספת שיש בדברי תורה יותר מדבש, שהתורה מקדשת את האדם, ורושם קדושת התורה נשאר בנשמה גם לאחר הלימוד.

"ותורתך בתוך מעי" – הגוף מתקדש מכוח התורה

והנה המסילת ישרים פרק י"ג הביא מדברי המדרש "עד שאדם מתפלל על דברי תורה שייכנסו בתוך מעיו, יתפלל על אכילה ושתיה שלא ייכנסו בתוך מעיו" (עיין תוס' כתובות קד, א, ד"ה לא נהנית), ויש להבין מה הפירוש שייכנסו דברי תורה 'בתוך מעיו', וגם מה היא התפילה שלא ייכנסו אכילה ושתיה בתוך מעיו.

ובאמת כן הוא לשון הפסוק בתהלים (מ, ט) "ותורתך בתוך מעי", ונראה כי 'מעיו' זהו משל לתאוות והנאות הגוף, וענין דברי תורה 'בתוך מעיו' היינו שהתורה תשפיע על הגוף שלו, לבטל את כל המאוויים הגופניים ואת כל

היצרים, שעל ידי זה יהיה גוף קדוש ומזוכך, כמו שאמרו (סנהדרין נט, ב) על אדם הראשון קודם החטא שהיה מסב בגן עדן ומלאכי השרת צולים לו בשר ומסננים לו יין, ומסתבר שזה לא היה מזון גשמי אלא מזון רוחני של גן עדן, מפני שקודם החטא היה גופו קדוש.

כמו שאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני תשא רמז ת"ו) על משה רבינו כשעלה למרום "לחם לא אכל מלחמה של תורה אכל, ומים לא שתה מימיה של תורה שתה שנאמר (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי ואומר (ישעיה נה, א) הוי כל צמא לכו למים", היינו שכל אותם הימים היה משה רבינו ניזון ממזון רוחני, וכן אמרו בילקוט שם "מאין היה ניזון כל אותם ארבעים יום מזו השכינה", ואין הכוונה שנעשה מלאך, אלא נשאר עם הגוף, רק שהיה גופו קדוש ומזוכך, וממילא גם מזונו היה רוחני ומזוכך.

וכן גם המן שאכלו בני ישראל במדבר, נקרא "לחם אבירים" (תהלים עח, כה), ואמרו בגמרא (יומא עה, ב) שנקרא כן מפני שהוא לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו, וגם מפני שהיה נבלע באיברים ולא היה בו פסולת, והיינו שזה היה מזון רוחני, רק היה נראה כמו דבר גשמי שמבשלים אותו ויש בו כל מיני טעמים.

וזהו ענין שייכנסו דברי תורה בתוך מעיו, שהתורה תשפיע עליו שהגוף יהיה קדוש ומזוכך, והיו צדיקים שזכו לזה שגופם היה מקודש, כמו שידוע על הגר"א שתקופה לאחר פטירתו הוציאו את גופו מהקבר והעבירוהו למקום אחר, וראו שהגוף נשאר שלם, ולא שלטה בו רימה, מפני שהיה גוף קדוש ומזוכך.

להתפלל שיהיו אכילתו ושתיתו לשם שמים

ועל זה אמרו שצריך קודם להתפלל שלא ייכנסו אכילה ושתיה בתוך מעיו, היינו שהאכילה והשתיה לא ישפיעו על גופו, ולא יאכל וישתה כדי ליהנות, כי ההנאות הגשמיות הן סתירה לרוחניות, כמו שכתב החובות הלבבות בשער חשבון הנפש הנ"ל, ובשערי תשובה (א, ל) כתב "כי כל זמן שהאדם הולך אחר התאוה, נמשך אחרי תולדות החומר, וירחק מדרך הנפש המשכלת, ואז יתגבר יצרו עליו", לכן כדי שהתורה תשפיע על הגוף, צריך תחילה להתפלל שההנאות הגשמיות לא ישפיעו על הגוף, ולא יאכל להנאתו, אלא מפני שמוכרח, כמו שצריך לקחת תרופה

לרפואתו.

ובספר עליות אליהו מובא על הגר"א שלא היה טועם את מה שהוא אוכל, אלא בלע מיד, כדי שלא ליהנות מן האכילה, וכן מובא שם שלא היה ישן יותר משתי שעות מעת לעת, אמנם זה היה לפי דרגתו הגבוהה, וגם מפני שנולד עם כוחות הגוף מיוחדים שהיה בכוחו לנהוג ככה, וידוע כי הגר"א בעצמו הזהיר לאחרים שלא יעשו כמוהו בזה.

ומרן הקהילות יעקב זצ"ל אמר לי שלא מצינו שהתנאים והאמוראים היו ישנים מעט כל כך, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (ד, ד) שיש שצריכים לישון שמונה שעות ביממה, רק הגר"א היו לו כוחות הגוף מיוחדים, והיה די לו בשינה מועטת כל כך.

וזוהי התפילה שלא ייכנסו אכילה ושתיה בתוך מעיו, שהתאוה הגשמית לא תשפיע עליו, וכשמתעסק בצרכי הגוף תהא כוונתו לשם שמים, לצורך עבודת השם, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) שיאכל וישתה וישן כדי שיהיה בריא ויוכל לעבוד את השם, ובאופן כזה גם השינה שהיא בשב ואל תעשה נחשבת לו כעבודת השם, וכן האכילה ושאר צרכי הגוף שנהנה מהם בקום ועשה, הרי הם נחשבים לו כעבודת השם, כיון שהוא עוסק בהם לשם שמים לצורך עבודת השם.

מתיקות התורה

מאצרותיו של מרן עמוד ההוראה הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

שוב ברכת התורה, וראוי להעלות לתורה אדם שלא שמע את הברכות מהעולה הראשון שברך קודם האזעקה, ונבאר הדברים:

נאמר בשו"ע (או"ח סימן קמ"ב) ובמשנ"ב (שם סק"ו) העומד לקרות בתורה וברך ברכה שלפניה ולא קרא עדיין כלל, אם הפסיק אפילו בדברי תורה, כיון שהוא שח שלא מענין הקריאה צריך לחזור ולברך, ואפילו שח מילה אחת. וכמו בכל ברכת המצוות או הנהנין דצריך לחזור ולברך אם הפסיק תיכף אחר הברכה אף אם יודע בבירור שלא הסיח דעתו, דכיון שלא התחיל עדיין במצוה אין לה אח"כ על מה לחול, עכ"ד. ובענייננו שהעולה שברך לא דיבר כלל רק שינה מקום ולא הסיח דעתו מהקריאה, כי הכל יודעים שבעוד מספר דקות ישבו למקום הראשון והקהל עומד וממתין לכך, יש סברא גדולה לומר דלא חשיב הפסק.

והנה יש מקום להוסיף ולחדש שאפילו אם ברחו מחוץ לבנין למצוא מקלט, גם לא ייחשב הדבר לשינוי מקום הזקק לברכה, ואף על פי שמבואר בהלכות ברכות ששינוי מקום ביצא מחוץ לביתו זקק לברכה חדשה אף על פי שלא הסיח דעתו, כי עצם היציאה היא הפסק. מכל מקום יש לחלק דב' שינוי מקום הרגיל עצם המצב של היציאה ממקום הסעודה "זועק" סיימתי לאכול, ולכן הוי הפסק אף על פי שדעתו לחזור ולא הסיח דעת מסעודתו, כי לרואה מן הצד ניכר מצד מעשיו שסיים סעודתו. משא"כ בעת מלחמה בזמן האזעקה שנאלץ לצאת מביתו למרחב מוגן, וידוע לכל שהיציאה היא רק לדקות ספורות ומיד אח"כ ישוב למקומו כבתחילה, יתכן שבכה"ג לא נחשב למעשה של "הפסק".

אמנם למעשה סברא מחודשת היא זו, ולכן נראה כאמור בראשית דברינו שאם לא יצאו מחוץ לבנין, אזי לא יברך שנית, ויש לסמוך בזה על הדעות שמחדר לחדר לא חשיב שינוי מקום, משא"כ אם יצאו לגמרי מהבנין החוצה, לכאורה צריך לשוב ולברך, ומהנכון יותר שיעלו לתורה אדם אחר שלא שמע את הברכות מהעולה הראשון קודם האזעקה, מכיון שבין כך אנו רוצים לחייב את העולה הראשון לשוב ולברך, וכיון שיתכן דצורה של בריחה בעת אזעקה על דעת לחזור עדיף משינוי מקום רגיל, לכן יברך אדם אחר.

יש לכאורה לשאול על דברינו שאף אם היו באותו בנין אין צריך לחזור ולברך, מכל מקום אולי צריך לברך כדי לחוש לגזירת חז"ל "מפני הנכנסין והיוצאין" (כמבואר בשו"ע או"ח סימן קלח) שיתכן שאם נתחיל לקרוא בלי ברכה יכנסו לבית הכנסת אנשים שלא היו בשעת הברכה שלפני האזעקה ויאמרו שקורין בתורה בלא ברכה.

ויש להשיב: אין בכוחנו להרחיב גזירת חז"ל יותר מה שנאמר, והרי גם אם היו כולם בבית הכנסת ומסיבה מסוימת הפסיקו בשתיקה אפילו זמן רב מתחיל לקרוא בלא ברכה, ולא חוששים לנכנסין שיאמרו שקוראים בתורה בלא ברכה, וק"ו במקרה מיוחד כזה שכל הקהל נמלט וחוזרים יחד לבית הכנסת ואיכא פרסום טובא מענין האזעקה, ויבין שכנראה כבר בירכו לפני כן.

לסיכום: כל שלא יצאו מהבנין לא יחזור ויברך, ואם יצאו מהבנין ראוי למצוא עולה שלא שמע הברכה הראשונה והוא יברך שוב (נדרים פא, א).

בעיר מופגזת גר נכה, ומבקש משכנו שיורידנו למקלט, וזה יקח זמן

שאלה. בעיר מופגזת שנופלים שם חיצו מות לרוב, גר נכה, שקשה לו לרדת בכוחות עצמו למקלט, לכן הוא מבקש משכנו ראובן שיוריד אותו למקלט בהישמע אזעקה, אך הסיוע הזה כדי להוריד את הזקן לוקח כמה דקות, ובזמן הזה עלול ליפול טיל, וראובן רוצה להציל את עצמו. האם חייב להתעכב עם השכן חסר הישע, או מותר לו להשתמש עם הכלל "חייך קודמים"?

תשובה. אם הנכה נתקף בפחד, חייב השכן להוריד אותו, כי החשש שראובן עצמו יהרג הוא פחות מאחד מאלף, ואילו הפחד של הנכה, הוא ודאי מזיק ובגדר פקוח נפש, ובאופן כזה לא נאמר "חייך קודמים". וכמבואר במשנ"ב (סימן שכט ס"ק יט) וז"ל: אם יש סכנה למציל, אינו מחויב דחייך קודמים לחיי חברו, ואפילו ספק סכנה נמי עדיף ספיקו דידיה מודאי דחברו, אולם צריך לשקול הדברים היטב, אם יש בו ספק סכנה ולא לדקדק ביותר כאותה שאמרו המדקדק עצמו בכך בא לידי כך, עכ"ל.

אלמנה המבקשת משכניה שלא יעזבו לבד בימי ההפצצות

שאלה התעוררה שאלה בימי מלחמת המפרץ כשרבים מהתושבים עזבו את בתיהם ועברו למקומות אחרים. בבנין בגרו עשר משפחות, החלו בעלי הדירות לנטוש את הבנין עד שנתורה שם אלמנה זקנה ועוד משפחה אחת.

האלמנה פנתה לשכנה האחרונה וביקשה שאל יעזבו אותה לבד. האם המשפחה היתה חייבת להישאר, או שמא יכולה לומר "חייך קודמים"?

תשובה. טוב יעשו השכנים אם ישארו עמה, כי צדקה תציל ממות, ואין לך צדקה גדולה מזו, אבל אינם חייבים בכך, ואין זה דומה לנכה הנ"ל, כי השכנה לא נמצאת בסכנה, כי יש לה מקלט ויכלה לחיות בו לבד.

ומרן ראש הישיבה בעל אילת השחר זצ"ל השיב, כאשר, אילו היה זה בנו היה נשאר עמו, ראוי לו להישאר גם עבור האלמנה.

והוסיף שלרבי אלחנן וסרמן הי"ד היה דרכו לצאת מגיא ההריגה, אלא שבנו ר' נפתלי שבר רגלו, והחליט ר' אלחנן להישאר עמו ונספה על קידוש ה', הרי שמותר גם בשעת הסכנה הגדולה להישאר עם בן, וכך גם עם אלמנה (נדרים פ, ב).

העולה סיים לברך ברכת התורה ונשמעה האזעקה

שאלה. באחד מימי המלחמה בתשע"ד נשמעה אזעקה בשעות הבוקר סמוך לקריאת התורה באחד מבתי הכנסת, כאשר העולה סיים את הברכה שלפניה 'אשר בחר... בא"י נותן התורה', ועוד בטרם התחיל הבעל קורא לקרוא בתורה, הרעימה האזעקה והקהל המבועת נמלט על נפשו להסתופף בתוך מרחב מוגן. לאחר ששקטה הסערה שבו לתוך אולם בית הכנסת, והתעוררו בשאלה האם צריך לחזור ולברך ברכת התורה כי היה הפסק גדול בין הברכה לקריאה?

תשובה. נראה שאם הקהל עבר למרחב מוגן בתוך בנין בית הכנסת, כגון בחדר פנימי או מקלט תת קרקעי ולא יצאו מחוץ לכותלי הבנין, והעולה שברך שתק ולא דיבר אפילו באמירת תהלים, אזי א"צ לחזור ולברך, ויתחילו לקרוא מיד בתורה, אולם אם יצאו מחוץ לבנין, כגון שהתפללו בקראוון, ויצאו החוצה למצוא מחסה בתוך בנין, אזי כשישובו יברך העולה

אוצרותיהם אמלא

פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא' מאת הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

והשכן? עודנו עומד בפתח הבית, מביט בתמהון על שכנו היורד את גרמי המדרגות, כשהוא שקוע בהרהורים: "ורבי אריה פינקל ומשפחתו? כיצד הם מסתדרים בבית קטן וצפוף כל כך? והשאלה הגדולה יותר, כיצד רוכשים כזאת עין טובה?"

לפרשת משפטים

כי תפגע שור איבך או חמור תעך השב תשיבנו לו. כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעוזב לו עזב תעזב עמו (כג, ד-ה) מראה מפעים במיוחד ארע פעם בעצומו של ועד מוסרי שעסק בענין מדות טובות ולב טוב לזולת. רבי אריה צטט את דברי רש"י בתהלים, ומרב חבורו אל הדברים וחתו ותשוקתו כלפיהם, פרץ בבכי נרגש שסחט דמעות מכלנו. הנה זה כאשר הקריא את דברי רש"י בתהלים על הפסוק: "אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית" (צט, ד). מפרש רש"י בשם מדרש תנחומא: "אתה כוננת מישרים – פשרה ושימת שלום בין אנשים כוננת באמרך 'כי תראה חמור שנאך רבץ', 'כי תפגע שור איבך'. מי הוא שיראה את שונאו גומל לו חסד שלא ידבנו לבו לחבקו ולנשקו?!"

כוננת רש"י שם לומר, שכאשר צותה התורה את האדם שרואה את חמור שונאו רובץ תחת משאו לסייע לו להרימו, או כשפוגש את שורו או חמורו של אויבו תועה בדרך ועליו להשיבו לבעליו, יש לה בזה רצון נוסף מלבד המצוה כשלעצמה. התורה רצתה לכוון שלום בעולם בין בני אדם. כאשר אדם רואה את שונאו מסייע לו בטעינת החמור או משיב לו את אבדתו, זה גורם לו לאהב מחדש את חברו, ואף לחבקו ולנשקו. נמצא שהתורה בחקיה הישרים מכוונת שלום בעולם.

"צא ולמד", עורר רבי אריה בקול נרגש ונשנק מבכי, "כיצד כל ההלכות והחקים שמצוה אותנו התורה, הגיונם ושרשם במדות טובות והגונות. כיצד רצון התורה הוא אך ורק לישר את דרכינו וארחותינו, שנאהב האחד את רעהו ונשנהג כראוי האחד כלפי רגשותיו וצרכיו של השני..."

רבי אריה שסמל בהנהגתו האישית רגש יוצא דפן לצרכי הזולת, בשעה שהקריא את מלותיו הקדושות של רש"י הללו, לבו עלה על גדותיו, עד שלא היה מסוגל לעצר את זרם הדמעות שאימו לפרץ בסערה... ראינו את החבור ואת ההמיה שלו לדברים. 'נפשו יצאה בדברו'!

על גדל יקר מדותיו התרומיות ולבו הטוב והמיטיב של רבי אריה, תעיד העבדה המפלאה הבאה, אותה שמעתי מבצל המעשה לפני שנים רבות:

בשנים בהן התגוררה משפחת פינקל ברחוב מלאכי בירושלים, ישב רבי אריה באחד הימים והגה על תלמודו על שלחן הסלון בשקידה רבה. לפתע החלו להשמע קולות רמים של קדיחות ודפיקות מהקומה העליונה. בדקות הראשונות תהה רבי אריה לפשר הקולות, אך דקות ספורות לאחר מכן, קלופי הסיד ונפילת הטיח מגג החדר הראו בברור את המתרחש מעל לראשו. "מה זה?" שאל רבי אריה את הרבנית, "מדוע נשמעות דפיקות מלמעלה? הכל בסדר?"

"הכל בסדר", השיבה הרבנית, "רק השכן מלמעלה משפץ ומרחיב את דירתו בחדרים נוספים".

חיוך קל עלה על פניו הטובות של רבי אריה. הוא קם ממקומו, סגר את הגמרא שבה היה עסוק, לבש את החליפה, חבש את הכובע ועלה למעלה.

הנקישות על הדלת בקשי נשמעו בהמלת הבניה. רק לאחר דקות ארוכות הבחין אחד הילדים ונגש לפתח את הדלת.

"אבא נמצא? שאל רבי אריה.

"אבא", "אבא", קרא הילד בחלל הבית, "השכן פינקל בדלת".

סמך קל עלה על פני השכן. "הרב פינקל?! הוי! הרי כלל לא ספרתי לו על הבניה המתכננת... מי יודע מה הוא הולך לומר לי עתה..." הרהר בלבו.

אך משנגש לדלת, היתה לו הפתעה, הוא גלה מחזה אחר לגמרי:

"שלום עליכם", קבלו רבי אריה במאור פנים, ולחץ את ידו בחמימות. "אשמח להכנס לשוחח עמכם דבר מה", אמר בעדינות. "כל כך שמחתי לשמע שהתחלתם לבנות! כבר מזמן תהיתי ביני לבין עצמי כיצד מצליחים אתם להסתדר בדירה קטנה כל כך..."

"ראו", המשיך רבי אריה בדבריו, "אני מתאר לעצמי שהבניה והשפוע עולים לכם סכום כסף גדול, אך לסייע לכם בכסף איני יכול. גם לי עצמי אין. אבל אם אתם זקוקים שאחתם על ערביות להלוואות וכדומה, אוכל גם אוכל, ובשמחה!..."

עוד מלה טובה, עוד לחיצת יד, וכבר ירד רבי אריה חזרה לביתו ולתלמודו.

והשכן? עודנו עומד בפתח הבית, מביט בתמהון על שכנו היורד את גרמי המדרגות, כשהוא שקוע בהרהורים: "ורבי אריה פינקל ומשפחתו? כיצד הם מסתדרים בבית קטן וצפוף כל כך? והשאלה הגדולה יותר, כיצד רוכשים כזאת עין טובה? לראות אך ורק את טובתם של אחרים?..."

כשאחד מבני הבית הביע מעט תרעמת על הבניה, השיב לו רבי אריה בפליאה: "וכי אם השכן שבונה היה הבן שלנו גם כן היינו מתנגדים?"

מפליא!

רבי אריה בקר פעם בביתו של מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, וכדרכו נהג בפניו בגנוני בטויל ועונה מפלאים. כשיצא מחדרו, התבטא הרב שטיינמן בפני מקרבו כי נפר על רבי אריה שהוא לא נולד כך, עם כזו תמימות, אלא עמל ויגע לזכך את מדותיו, ולנהג הפך מטבעו...

כששמעו על כך בני המשפחה, אשרו כי אכן בילדותו היה חריף נפלא, וכבר מצעירותו קבל על עצמו לרפוש את מדת התמימות, ושאר מדות מפלאות שהיה יחיד ומיוחד בהן; עין טובה, לב טוב, תוף הבנה לנפש זולתו.

באפן אישי יכולני להעיד, כי על אף שעל פי הנהגותיו החיצוניות היה נראה כאלו הוא אדם תמים וחביב, שאינו מבין בתוככי בני האדם, ורחוק מלהפיר את יצרי מעללי איש. לא אחת נוכחתי כיצד באמת היה פקח עצום, ובעיניו החדות ידע לזהות היטב ומיד מחשבות בני אדם ותחבולותיהם. רק בכל מקום שהנהגת התמימות לא נפגשה עם ההלכה והדרך הישרה, התעקש לאחז בה!

פעמים רבות אף השתמש בתמימותו על מנת להשפיע לטובה על אנשים, היות והפיר וידע היטב כמה תמימותו פובשת לב רבים. אנשים היו בטוחים

שהם 'מנצלים' את טוב לבו ותמימותו, אך באמת הוא זה אשר בפקחותו נתן להם לחוש את התחושה הזאת, כדי להשפיע עליהם ולקרובם. דודתי, הרבנית אסתר פינקל ע"ה, אחות מורי חמי, הגאון רבי מרדכי דוב יודלביץ זצ"ל, ספרה לפני עשרות שנים, כי בעלה רבי אריה היה חוזר מדי יום ויום עם ספרים חדשים שחברו אברכים מפלגים מיישיבת מיר. הוא הרגיש זאת מחובתו האישית לקנות את ספרים, לעודדם ולחזקם, ולהראות להם בכך את ההערכה הרבה שהוא מיחס לחבורם, שנכתב על ידם בעמל רב.

היו חדשים שהנהגה זו נטלה ממנו נתח נכבד ממשפרתו, זאת על אף המצב הפלפלי הקשה ביותר ששרר אז בביתו. רבי אריה היה אז בעצומם של נשואי ילדיו, וחי בדחוקות גדולה. הרבנית התבטאה אז בחביבות: "צריך קפה מיוחדת בשביל הספרים..."

זה בטוי מועט ללב הטוב של רבי אריה!

על העבודה הרצופה של רבי אריה לזכך את מדותיו ולטהרן בינו לבין קונו, תעיד העבודה המפלאה הבאה:

רבי אריה למד שנים רבות חברותא עם הגאון רבי חיים קמיל זצ"ל, ראש ישיבת 'אפקים' ומאדירי התורה בדורנו. למודם המשתף היה ברתחא דאורייתא מפלאה, והביא בעקבותיו דיונים רבים בסגיות מגונות, והפל באהבה ואחזה, בהערכה והערצה עזה, בחן ובנעם השמורים לתלמידי חכמים.

אחד ממקורביו של רבי אריה, שמע ממנו בהזדמנות מסוימת, כי קיים וכוונת הלכתי ומעשי בינו לבין רעו הגדול רבי חיים, אם יש חיוב לטל ידים לאחר הנחת תפלין, קדם התפלה.

שרש הדיון הוא, משום שבשעת הנחת התפלין של יד עלול המניח לגעת בזרועו, המצריך נטילת ידים. רבי חיים היה סבור שיש לטל ידים, לעמתו רבי אריה היה סבור שאין צורך לטל ידים, די בכך במה שנוטל ידיו קדם הנחת התפלין, מדין נטילת ידים של קדם התפלה. (ראה כל זה בשלחן ערוך סימן ד סעיף יא, וראה באליה רבה שם ס"ק יב).

כעבור מספר שנים, ביום הפורים תשס"ה, עלתה נשמתו הטהורה של רבי חיים קמיל לגנזי מרומים.

והנה לאחר פטירתו של רבי חיים, שמו לב מקורביו של רבי אריה כי לפתע שנה מהנהגתו הקבועה, והחל לטל את ידיו לאחר הנחת תפלין, כפי שהיה סבור רבי חיים. הנהגה זו נגדה כאמור את שיטתו ההלכתית שאחז בה עד עתה. לתמיהתם, הסביר רבי אריה את פשר שנוי הנהגתו, כך:

"חשבתי לעצמי", אמר רבי אריה, "כי למעשה אין זה טרח גדול עבורי לטל ידים. אלא מה? מדוע אני מתעקש לא לטל? כי 'אני' סבור שאין צורך! כדי למגר אצלי את המשג הזה של 'אני', החלטתי להתחיל לנהג כפי שסבר רבי חיים, ולטל ידים גם לאחר הנחת תפלין".

מדהים להוכיח כיצד חנף רבי אריה את עצמו. באיזו צורה זכך את מדותיו ושבר את רצונותיו בינו לבין קונו.

ה'מסלת ישרים' (בפרק א) כותב שזוהי המדה הנדרשת מתלמידי חכמים: "כפי רבות חשיבותו וחקמתו, פן ראוי שירבה זהירותו בדברי העבודה ודקדוקו בה, כי כבוד התורה הוא שמי שמרבה הלמוד בה, ירבה כמו כן בלישר ובתקון המדות".

כזה היה רבי אריה! הרבה תמיד בלישר ותקון המדות, והפליא לעשות זאת בצורה מאלפת ומעוררת השתאות.

לזכרו תאות נפש!

פניני פרשת השבוע

פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'פניני פרשת השבוע' הרה"ג רבי אשר קובלסקי שליט"א

מעומק יגונו וכאבו עלה לירושלים ונכנס אל הרה"ק בעל ה'בית ישראל' זי"ע. עם כניסתו לחדרו התפרץ בבכי מר, ושאל מה מוטל עליו לעשות לנוכח העובדה שהוא אינו מבין דבר, התורה חתומה ואטומה בפניו. האם יורים ידיים? האם נותרה לו תקווה!?

לפרשת יתרו – קבלת התורה

"וידבר אלוקים..." (ב, א)

המתנה שמייחדת את העם היהודי יותר מכל, המרגלית היקרה בה זכו רק בני ישראל, הערך המוסף הנעלה שיש לנו מעל כל ברואי אנוש, הוא ללא ספק התורה הקדושה. אותה מתנת אהבים יקרה וחביבה שקיבלנו מבורא עולם, התורה הקדושה מהווה אחדות אחת עם בורא עולם בעצמו, והיא ניתנה לנו במתנה לדורות עולם.

זו מתנה שאי אפשר לכמת, להעריך, לתאר, או לתת בה סימנים. ארוכה היא מארץ מידה ורחבה מני ים, ראשיתה כוללת את תרי"ג המצוות על פיהם יתנהג האדם, והיא טומנת בחובה גם את כל הוראות ההפעלה לעולם הזה, סודות הבריאה והיקום, ההתנהגות ודרך ארץ, ועוד לא נגענו בקצה הקצה של העושר והאושר הרוחני שבתורה. עם שחר מדי יום ביומו, אנו פותחים בהוקרה נרגשת ותודה נלהבת, 'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו!' - אשרינו, מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו!

כמו סוכריה מתוקה שככל שהיא נלעסת נחשפים בה עוד ועוד רבדי מתיקות ועונג, התורה הקדושה היא שעשוע בלתי נגמר. כל מי שטועם את מתיקותה, נוגע באפס קצה מעמקותה, זוכה לחוש במקצת נופת הצופים שבה - מעניקה היא לו תחושה עילאית, סיפוק רוחני עצום, כוחות חדשים ורעננים. אדם יושב והוגה בתורה, שוקע בתוך הסוגיא שלפניו, והפלא ופלא - הוא מתנתק מדאגותיו וטרדותיו, ומתעלה לעולם שכולו אושר ומתיקות שדבר לא ישווה לו.

ובכל זאת, לא פעם, ילדים או בחורים שעושים צעדים ראשונים בלימוד התורה, כמו גם יהודים בגיל העמידה ואף מבוגרים, עלולים לחוש כי החיבור והקשר עם התורה - נתקע במקצת. השאיפה בוערת, הרצון סוחף, הכמיהה גוברת - אך משהו בחיבור עם התורה, בתחושת הטעם שבה, ביצירת קשר החיבה עימה - לא עולה כמצופה...

זה מצער ומדיר שינה - האם רק יהודים בודדים זכאים לחוש את טעמה המתוק של התורה? האם לא כל יהודי יכול לזכות בקשר החיבה עם התורה!?

ומה פשר התחושה הנפלאה של עוסקי התורה, עד שאינם יכולים להתנתק ממנה!?

ישנם לא מעט יהודים המביטים בקנאת סופרים בלתי מוסתרת בחבריהם, אשר זוכים לצלול לתוך עולמה של תורה, לשכוח מהעולם, מהחובות, מהדאגות ומהשטויות - ובבת אחת הם מתעלים לעולם של שמחת התורה אמיתית, מתוך חדווה ואושר. ואילו הם - כמו נותרים מן הצד, אינם חשים את התחושה הזו, וכל אחד מהם שואל: כיצד אוכל גם אני לזכות בתחושה הנלבבת הזו? האם גם אני זכאי להרגיש את מתיקות התורה פושטת בכל כולי, ממלאת אותי סיפוק ואושר!?

את התשובה לכך שמעתי ממורי ורבי כ"ק האדמו"ר מנדבורנה זי"ע, והיא טמונה בשינוי ההבנה בראש: כשהבנה מתחדדת שיהודי בלי תורה הוא יהודי נטול חיים, כשחודרת ההכרה שבלי התורה אין לנו מה לעשות כאן, כשתחושת 'כי הם חיינו ואורך ימינו' פושטת בכל הגוף - אזי הקשר עם התורה מתחזק ומתהדק, והמתיקות שלה צפה ועולה, כובשת את הלב, משמחת את הנפש, מעניקה עוצמה לנשמה.

כי הדרך ליצירת קשר אוהב עם התורה, המפתח להצלחת החיבור לתורה - הוא בתובנה שהתורה היא עיקר החיים, היא החיים עצמם! כשאדם יודע ומאמין שהתורה היא הנותנת ערך לחייו, כשאדם מפנים את העובדה שהתורה היא המעניקה לו משמעות אמיתית, כשאדם חי את העובדה שהתורה מספקת לו את הערך המוסף הייחודי לנפשו - הוא מתמסר אליה, משקיע בה, מתאמץ למען הקשר עימה, נדבק בה בכל כוחו - ואז חש את מתיקותה הענוג וצופה הטעים ממלאים את לבו.

וברמה הזו - זה כלל לא משנה אם מדובר בעוסקי התורה בהתמדה וברציפות שעות על גבי שעות, בקובעי עתים לתורה, במאזיני שיעורים בכל דרך שהיא, בילדי חמד שעושים את צעדיהם ראשונים בעולמה של תורה או בבחורים שעולים במעלה ההר. מי שמחודדת אצלו ההבנה שהתורה היא החיים, שאין טעם לחיים בלי תורה, שהתורה מעניקה לנו את המעמד והסיפוק - הוא זה שזוכה שהתורה כובשת את לבו וממלאת אותו בטעם, בחום ובאושר!

בשבת הזו, פרשת יתרו, נקרא שוב את סדר מעמד קבלת התורה. זו שבת שכונתה בחיבה בפי צדיקים ז"ע 'שבת קבלת התורה', והרה"ק מלובלין ז"ע חושף מתנה יקרת ערך שמסתתרת בשבת הכאילו שגרתית הזו: כן כן, בשבת הזו יכול כל יהודי לקבל את התורה מחדש, כמו בחג השבועות. קריאת פרשת קבלת התורה אינה תיאור היסטורי, אלא מעמד ששב ונשנה בשבת הזאת עם שחר, בכל מקום בו קריאת התורה תושמע ברמה. וכשנקרית בפנינו הזדמנות כה מחממת לב ומעוררת התלהבות לקבל את התורה מחדש - זה הזמן לתפוס אותה בכל הכח, לאמץ אותה אל הלב, להסתער מחדש עליה באהבה אין קץ!

הבה נתפוס את השבת הזו, ונקבל בה את התורה מחדש, נתחבר אליה באמת, מתוך תחושה עילאית שהיא חיינו ואורך ימינו, ולכן נהגה בה יומם ולילה. נחפש עוד הזדמנויות להוסיף בתורה, עוד לימוד רצוף, עוד סדר קצר, עוד שיעור יומי, עוד האזנה לשיעור מוקלט - כי התורה היא מקור האנרגיה והסיפוק שלנו בחיים, וכל כולנו שאיפה הומה מעומק הלב: 'ותן חלקנו בתורתך!' - עוד ועוד חלקים, עוד ועוד מתיקות, עוד ועוד חיים מאושרים!

רגע שיצר שינוי דרמטי...

ישנם ספרים מעניינים, שמאחורי כתיבתם עומד סיפור אנושי מרגש ומפעים, שלפעמים מובא בהקדמת הספר, כהסבר וכסיבה לכתיבתו. כזה הוא הספר 'עמלה של תורה', אותו חיבר אוד מוצל מאש המלחמה הנוראה,

הרה"ח רבי מרדכי פלבינסקי זצ"ל, כשהקדמת הספר חושפת את סיפור חייו, וכך הוא מספר:

רבי מרדכי פותח ומתאר, את האימה שחוה בשנות הזעם, כשהנאצים ימ"ש ביקשו לכלות שם ושארית ישראל. לאחר כל מה שעבר עליו בשנות האימה, לאחר סאת הרדיפות וההתמודדויות שהיו מנת חלקו, זכה רבי מרדכי להינצל מהתופת, ולהישאר שריד מביתו וממשפחתו. ללא קרוב וגואל עלה לארץ וניסה לשקם את חייו, אפס כי קושי משמעותי אחד עמד לפניו, קושי עליו לא הצליח להתגבר:

לימוד התורה. בכל חשקו ותשוקתו ביקש לעסוק בתורה, להגות בסוגיות שאהבה נפשו בימים מקדם, לשקוד על דלתות התורה לילות כימים. אך סאת הצרות שעבר והקשיים שחוה הכבידו את הבנתו, והוא גילה שאינו מסוגל ללמוד. המילים פשוט לא נקלטו, ההבנה ממנו והלאה. האותיות הסתחררו לפניו כמצולה מבולבלת, וכל מאמציו להצליח להתרכז ולהבין - עלו בתוהו.

כאדם בודד וגלמוד שאיבד את עולמו בשואה, הקושי הזה היה עוד משא כבד על לבו, משא שהלך והכביד מיום ליום. הוא שאף וכסף לעסוק בדברי תורה ולהבנים, אך גילה כי למרות כל נסיונותיו - הוא פשוט לא מצליח להתחבר ולהבין. בירכתי מוחו כבר החלו לחלוף מחשבות של יאוש מהאפשרות שיזכה להתחבר לתורה, אך בתוך תוכו עוד בערו בו הרצון והתשוקה, להצליח לנצח גם במלחמה הזו...

דמעות רבות של תפילות ובקשות שפך רבי מרדכי אל ספר התהלים הקטן, דמעות שחברו לדמעות געגועיו לימים בהם הגה בתורה, הבין אותה היטב והיו הדברים מאירים ומשמחים כנתינתם מסיני. הוא חיפש ספרי מוסר והדרכה שירגיעו את לבו, אך הדאגה והרצון להתחבר לתורה ולעסוק בה בהבנה ובהנאה רבה - הלכו וגברו כל העת.

מעומק יגונו וכאבו עלה לירושלים ונכנס אל הרה"ק בעל ה'בית ישראל' מגור ז"ע. עם כניסתו לחדרו התפרץ בבכי מר, ושאל מה מוטל עליו לעשות לנוכח העובדה שהוא אינו מבין דבר, התורה חתומה ואטומה בפניו. האם ירים ידיים? האם יוותר? האם נותרה לו תקווה!?

ה'בית ישראל' נשא אליו עיניים טובות, וענה קצרות: 'מ'לערנט ווי מ'קענט!' - לומדים עד כמה שיכולים. כלומר, גם אם אינו מבין דבר, גם אם אינו מצליח לחוש כי דברי התורה קונים שביתה בלבו, גם אם הוא חש שאין לו

תקווה להבין דברי תורה - עדיין מוטלת עליו חובה וזכות לעסוק בתורה, ללומדה בלי להבינה. אם יהודי מבין שמקור החיות שלו הוא מהתורה - אזי הוא עוסק בתורה גם אם אינו מבין!

רבי מרדכי שב לביתו, והתחיל לאמץ את עצת הרבי. הוא ישב ולמד עמודים שלמים, אותם קרא בשקיקה בלי להבין מילה. הוא חש כי הלימוד הזה מעמיד אותו בפיצול רגשות נוראי: מחד גיסא - הוא חש זכות לעסוק בתורה, ולו בקריאה בעלמא בלי כל הבנה. מאידך גיסא - ככל שקרא יותר, גבר חשקו להבין, לקלוט, לחוש שהוא קונה וזוכר ומשנן...

שוב עברו עליו ימי התלבטות קשים מנשוא. הוא הוסיף ללמוד בקריאה נטולת הבנה, אך כאבו בשל חוסר ההבנה הלך וגבר. ואז, בורא עולם, נותן התורה, זימן לו 'זריקת חיזוק' נוספת, בדברי השל"ה הקדוש, שמגלה דבר מדהים:

לעתיד לבוא, כותב השל"ה הקדוש, יטול הקדוש ברוך הוא את כל אותם יהודים שלמדו בקריאה ולא הבינו מילה, וילמד אותם עד שיבינו את כל מה שקראו. כלומר - הלימוד בקריאה בעלמא אינו מבוטל כל עיקר - הוא נושא הבטחה שמימית שיבוא יום ונותן התורה בעצמו יסביר את הדברים, יבאר אותם ויבהיר אותם לאשורם. אמור מעתה כי הלימוד שלו אינו כה סתמי כפי שהוא נראה, לעתיד לבוא יזכה להבין את כל מה שקרא!

דברי השל"ה עשו עליו רושם עז, והוא חש כי התורה מדברת גם אליו, הוא מסוגל להתחבר אליה גם במצבו, וההבנה כי הוא מחובר לתורה והיא חיו - קנתה בו שביתה, והוא קיבל החלטה: מעתה הוא מחובר לתורה, יהיה מה שיהיה, התורה היא חיו, בין אם יצליח להבינה ובין אם לאו!

ומאותו רגע - חש כי מעיינות החכמה נפתחים בפניו. הוא למד ספר ועוד ספר, וככל שהרבה לקרוא - החל להבין קמעא קמעא, לפתע המילים מתחילות להסתדר, הקושיות והתירוצים נראים מסודרים יותר, ועיניו מתחילות להאיר בשמחה!

ולא היו ימים מאושרים לרבי מרדכי מיודענו, כמו הימים האלה בהם גילה שעם כל ספר נוסף שפתח וקרא בו - נפתחו בפניו עוד מעיינות הבנה, והוא חש כי הוא מבין יותר ויותר. בכל יום מחדש יצא בריקוד עליז, לנוכח העובדה שהצליח להבין עוד שורה, עוד מהלך, עוד קושיא ועוד תירוץ הפכו לבהירים ומאירים. הוא

חש מאושר מאי פעם - הנה, הוא זוכה ללמוד תורה, להבין אותה, ואפילו לזכור אותה!

וסיפורו זה, אותו הוא כותב, כאמור, בהקדמה לספרו, מחדד לנגד עינינו עד כמה התורה קרובה בעצם לכל יהודי, כל אחד יכול למצוא בה את מקומו. נדרשות רק הבנה מחודדת והחלטה ברורה, שהתורה היא החיים ולא ניתן לוותר עליה, וגם אם קשה להבין או להתמיד, וגם אם צפות ועולות דאגות רבות, וגם אם חווים אינסוף קשיים - עדיין יהודי מתמסר בכל מאודו ללימוד התורה, ואז בוא יבוא היום והוא יגלה את האור שבתורה, והיא תמלא אותו בשמחה ובסיפוק!

ילד, בחור, יהודי יקר! לא תמיד קל להתחבר לתורה, לפעמים יש קשיי הבנה, קשיי ריכוז, קשיי התמדה, קשיים במציאת חברותא או שיעור, קשיים אישיים ואחרים. אך ככל שברורה העובדה שהתורה היא חיינו, שהיא סם החיים שלנו ולא נוכל לוותר על החיבור עימה - כך נהיה מוכנים להשקיע בלימוד התורה כל מאמץ ומסירות עילאית, ואז לא ירחק היום והתורה תאיר ותזרח, תמלא באושר ובסיפוק, תאפשר להישען על אוצרות האנרגיה הטמונים בה! אין סגולה כתורה, אין עמליה כישראל! - מתוך רצון, תשוקה וחיבור של אמת, יכול כל יהודי להגיע לאושר אמיתי בתורה, לסיפוק רוחני נאצל, לשמחה של הבנה וקניין תורה. הבה נהדק את החיבור לתורה, נאמץ אותה בחום, ונזכה שהתורה תאיר את חיינו, כי היא חיינו ואורך ימינו!

ווארטים וסיפורים

ווארטים קצרים וסיפורים נפלאים, לשולחן השבת והחג | רה"ג רבי שלמה קולדצקי שליט"א

מספרים על הגאון שכשהיה במקום שאסור ללמוד בו, היה קורא בספרי חכמה של גוים, יום אחד הוא רואה שכתוב, שאם אחד מערבב בשר וחלב יחדיו, ולוקח את החלב ומשקה עם זה את האילן צומחים פירות מאוד מיוחדים. ולפי זה ביאר...

ווארטים לפרשת משפטים

כא א ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. לפניהם הכוונה לפני הדיינים. הדין ידוע שבספק ממון יש 6 סוגי הכרעות לדיינים והן רמוזות במילה משפטיים מוחזק. שודא, פשרה, טענין, יחלוקו, מונח עד שיבוא אליהו. והנה יש הכרעה נוספת שלא מוזכרת והיא הכרעת כל דאלים גבר, ובשלמא לתוס' דס"ל דכל דאלים הוא סילוק והיינו שהדיינים לא מכריעים אלא רק מסלקים את ידיהם ניחא, אלא לפי הרא"ש דס"ל דכל דאלים הוא הכרעת הדיינים למה מתעלמים מזה. וי"ל דהוא בהמשך הפסוק אשר תשים לפניהם, היינו לפי הרא"ש, יש עוד הכרעה - והוא שתשים לפניהם והם יריבו ביניהם.

כא ד. אם אדוניו יתן לו אשה. ומביא רש"י שאין לתת לו אשה א"כ יש לו אשה. ותמהו העולם, הרי מבואר בקידושין סט. יכולים ממזרים להטהר ע"י שיגנבו וימכרו אותם לעבד עברי, והם יקבלו שפחה כנענית. ולפי מה שכותב רש"י שאם אין לו אשה לא מוסרים לו שפחה, הרי לממזר לא היתה אשה קודם? וי"ל דמה הטעם באין לו אשה שלא מוסרים לו שפחה, כדי שלא ישאר עמה, וכשיש לו אשה הוא ירצה לחזור לאשתו ומשפחתו.

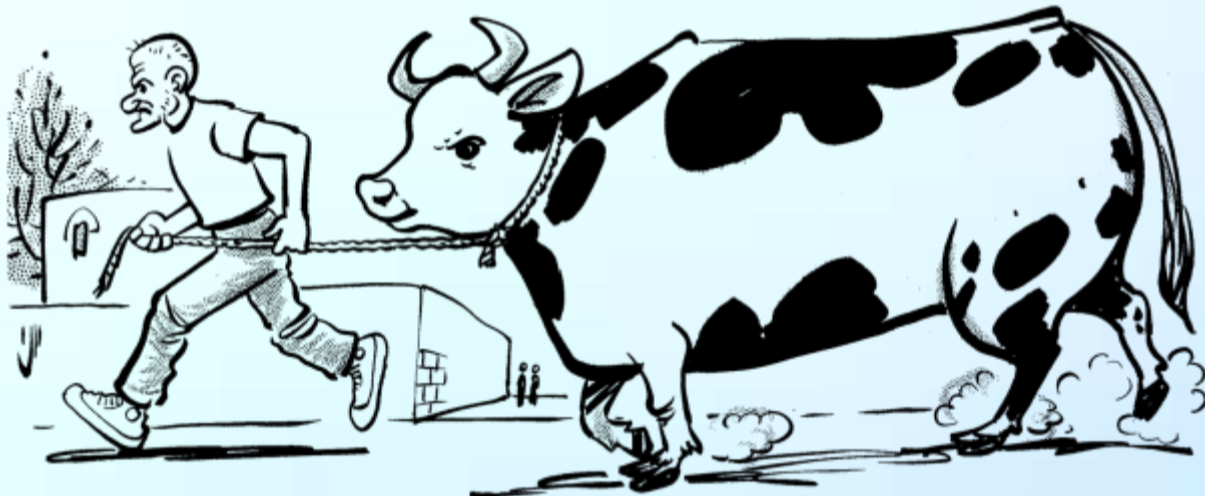
וממילא, בממזר שאינו יכול לישא אשה אחרת, בזה לא חששו לאוסרו כדי שישא אשה כשרה, כי אינו יכול לישא אשה מוסרים לו שפחה כדי שאח"כ ישחררו את זרעה ויהיו כשרים בקהל.

כא ה. אם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני. עד שיאמר וישנה. איתא במדרש, דמשה

אמר בתפילתו שיכנס לארץ אהבתי את אדוני זה הקב"ה, את אשתי זאת התורה, ואת בני אלו ישראל, לא אצא חפשי. והקב"ה אמר לו אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. וי"ל בכוונת הקב"ה כי אם יאמר וישנה אזי הקב"ה יהיה חייב לקיים בקשתו כמו שכתוב כאן אם אמר יאמר עד שיחזור וישנה. (חידוש זה עם קניטש' טוב אפשר לשמוע מהגאון העצום רבי בועז קסלר שליט"א שהביא זאת בשם רבי אלחנן בקוב"ש קידושין אות קלב ששמע זאת מרבו רבי חיים ששמע זאת מהמהרי"ל דיסקין.)

כא ו. ורצע אדוניו את אזנו במרצע. וברש"י אוזן ימנית ולא שמאלית כי יש גז"ש וכו'. ורבים נתקשו מה ההו"א שיהיה אוזן שמאל, הלא כל המצוות בתורה הם בימין? וי"ל, אומר החנוכת התורה ע"פ המדרש שה"ש עה"פ ישקני מנשיקות פיהו, דבשעת מתן תורה היה הדיבור יוצא מימיו של הקב"ה לאוזן שמאל של ישראל, וא"כ כאן בעבד שרוצעים את אוזנו מדין אוזן ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והאוזן שם היתה שמאל אז היה צד שירצע בשמאל, ת"ל אוזן אוזן לגז"ש שדווקא ימנית.

כא יד. וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה, מעם מזבחי תקחנו למות. הגמ' בחולין יא. אומרת מהיכן יודעים שאזלינן בתר רוב, ומשני מ'אחרי רבים להטות'. ופרכינן ה"מ ברובא דאיתא קמן, ברובא דליתא קמן מנ"ל? ומשני דיליף מעולה, (קרוב עולה כולו עולה למזבח בשריפה וא"א לדעת אם היא טריפה או לא) שהיה לנו לחשוש שמא היא טריפה וא"כ הקרבן פסול, קמ"ל שהולכים אחרי רוב ורובם לא טריפות, ע"כ הגמ'. ומכאן גם לומדים שמי שהרג במזיד נהרג ולא יכול לומר הרגתי אדם טריפה, כי רובם לא טריפה. וכעת מובן הפסוק: וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה, היינו שאדם יהרוג במזיד ויאמר הרגתי טריפה (בערמה) מעם מזבחי תקחנו למות, היינו תביא

לו ראייה מהמזבח שמצינו בו שלא חוששים לטריפה וממילא הוא יצטרך למות. חיד"א וחת"ס.

כא כד. עין תחת עין. איתא בגמ' שהכוונה היא לממון. והגר"א כתב שיש לזה ב' רמזים בפסוק. א. דהאותיות שתחת ה-ע-י-ן (היינו אחרי האותיות עין יוד נון) הם פ-כ-ס. היינו כסף וזה כוונת הפסוק, עין היינו מי שהוציא לשני את העין, תחת עין ישלם האותיות שתחת העין דהיינו כסף. עוד רמז, שבכל מקום כתוב קודם המזיק ואח"כ התשלום, כגון כי יגח שור שלם ישלם. כי תצא אש ישלם המבעיר. כי יכרה בור בעל הבור ישלם. היינו קודם המזיק ואח"כ התשלום, ולפי"ז גם כאן העין הראשון הוא הנזק ועל זה משלם 'תחת עין' והיינו דמי עין.

כא לז. כי יגנוב איש שור או שה וטבחיו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. והטעם שבשה נותנים ארבע ולא חמש כבשור, אומרת הגמ' שבגניבת שה הוא התבזה ע"י שנטל את השה על הכתפיים, ובגלל הבזיון מורידים לו שה אחד ובמקום חמש ישלם 4. מקשה ע"כ מרן הרב שך הרי בזיון של יהודי שווה מיליונים, וכמו שכתוב מוטב להפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין וכו', וא"כ היה צריך להיות לו עודף בגלל הבזיון

ולמה מחשיבים בזיון כשה אחד? וי"ל, אומר הרב שך, שהתורה מגלה לנו היות והגנב הזה הסכים להתבזות ברחובות בשביל רווח של שה אחד ממילא הוא גילה לנו שבשבילו בזיון של יהודי שווה רק שה אחד ולכך מורידים לו שה אחד.

לפי"ז אדם שלומד כל יום בהתמדה ויום אחד הוא

מפסיק באמצע הסדר בשביל להרוויח איזה כמה ידיעות מעניינות, או כמה שקלים, או אחד שכל יום הוא קם בזמן למניין החשוב ויום אחד בשביל כמה דקות שינה הוא נשאר במיטה, ממילא מכאן ולהבא ולמפרע הוא יקבל שכר בשמים על כל הימים שהוא כן למד טוב, או קם בזמן, כמו ההנאה שבשבילה הוא ביטל מהתורה, או שכר על הימים שקם בזמן לתפילה כהנאת 5 דקות שינה. ומשל למה הדבר דומה, לאדם שכל יום עבודה שלו הוא עושה 5 מליון דולר, האם בשביל איזה כמה דקות שינה או הנאה קטנה שחולפת הוא יפסיד אותה, פשיטא שלא. (וע"ע באד יעלה למרן הגר"ד דרבקין שליט"א)

כב יט. זובח לאלוהים (לע"ז) יחרם בלתי לה' לבדו. מפסוק זה יש ראייה למה שעשה אליהו עם נביאי הבעל, שבקש מנביאי הבעל להקריב לע"ז כדי שיתקדש שמו ברבים, ולמד זאת מכאן זובח לאלוהים יחרם-בלתי היינו חוץ מלה' לבדו, שבאופן זה שיהיה בשביל שיתקדש שמו שרי.

כב כב. אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו. הלשון כי אם צעוק הוא קשה, כי היה צריך להיות כתוב ואם צעוק יצעק אלי. וי"ל ע"פ ב"ב טז דפנינה לש"ש נתכוונה במה שציערה לחנה כי היא רצתה שחנה תתפלל, ובכ"א נפטרו לה כל הילדים. ומוכיחה מכך הגמ' שאסור לצער אדם אפי' לש"ש. וזה מה שכתוב כאן בפסוק אם ענה תענה אותו בשביל (כי אם) שיצעק אלי, שמוע אשמע צעקתו, ואז המשך הפסוק וחרה אפי והרגתי אתכם, ר"ל.

כב כד. אם כסף תלווה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה. יש לפרש את הפסוק כך: אם כסף תלווה את עמי הכוונה שהלוואה צריכה להיות עם עמי היינו בב' עדים והוא ע"פ ב"מ עה: שיש איסור להלוות כסף שלא

בעדים. אבל 'את העני עמך' הכוונה כשנותן צדקה לעני, זה יהיה עמך היינו בינך לבין עצמך, ולא תהיה לו כנושה שמביא עדים.

כג ב. לא תענה על ריב. איתא בסנהדרין לב. דילפינן מהכא שבדיני נפשות מתחילין מהצד, דהיינו ששומעין תחילה דעתו של הקטן שבדיינים, כי אם ישמעו תחילה דעת הגדול אף אחד לא ירצה לחלוק עליו. לפי"ז, אומר הגאון, מובן למה בעובדא דקמצא ובר קמצא שדנו חכמים האם להקריב את הבהמה עם מום בשביל שלום המלכות או לא, וכל הסיפור שם בארוכה, והכריע רבי זכריה בן אבקלוס שלא להקריב. ואומרת שם הגמ' ענוותנותו של רבי זכריה החריבה את ביהמ"ק. וקשה מה הקשר לענווה של רבי זכריה הא הוא טען שם טענות הגיוניות, יאמרו בעלי מומין קרבינן, יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג וכו' ולפי הדין הנ"ל, אומר הגאון, הכל מובן, כי ר"ז יושב כאחרון הדיינים למרות שהיה גדול מכולם החשיב עצמו לקטן מהם וישב בסוף, ושאלו אותו ראשון ואז לאף אחד לא היה חשק לחלוק עליו. ולכך נחרב ביהמ"ק בגלל ענוותנותו.

כג טז. וחג האסיף בצאת השנה באספך את תבואתך מן השדה. וקשה כאן קושיה עצומה, הא חג האסיף הוא חג הסוכות, וכתוב כאן שהוא בצאת השנה, היינו באלול, ולהלן בפרשת כי תשא כתוב חג האסיף לתקופת השנה ופרש"י בתחילת השנה הבאה, וקשה מאוד. וי"ל, אומר ה'אור שמח' ע"פ המדרש הידוע (ילקוט פרשת פנחס), שמעיקרא הקב"ה רצה לעשות ר"ה בחודש תמוז, יו"כ בחודש אב, וסוכות בחודש אלול, ובגלל שעשו חטא העגל הקב"ה ביטל הכל, ובתשרי נתפייס ופרע להם את כל החגים הנ"ל בחודש תשרי. וא"כ פרשתינו שהיתה קודם חטא העגל - סוכות היה אמור להיות באלול, ואילו ב'כי תשא' שהיה אחרי חטא העגל סוכות נהיה בתחילת השנה.

ויובן ג"כ למה ב'כי תשא' כתוב ג"פ יראה כל זכורך 'ולא יחמוד איש את ארצך', ואילו כאן (כג כז) לא כתוב את המשפט ולא יחמוד איש את ארצך על הפסוק שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך. וי"ל ע"פ עירובין נד. שקודם שנשתברו הלוחות אין כל אומה ולשון שולטת בהם, וכאן הוי קודם שנשתברו הלוחות לכך לא הוצרכנו בברכה של לא יחמוד איש את ארצך, משא"כ ב'כי תשא' לאחר שבירת הלוחות הוצרכו להבטחה, ולא יחמוד איש את ארצך.

כג יט. ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך לא תבשל גדי בחלב אמו. וקשה מה הקשר בין ביכורים לאיסור בשר וחלב? וי"ל ע"פ מה שמספרים על הגאון שכשהוא היה בבית הכסא, כדי שלא יבוא להרהר בלימוד הוא היה קורא בספרי חכמה של גוים, יום אחד הוא רואה שכתוב שאם אחד מערבב בשר וחלב יחדיו, ולוקח את החלב ומשקה עם זה את האילן צומחים פירות מאוד מיוחדים.. אמר הגאון כעת אני מבין את הקשר בין ביכורים לבשר וחלב, היינו שהתורה אומרת לנו שכשתביא ביכורים לא תערבב בשר וחלב ותשקה עם זה את האילן, כי זה אסור בהנאה. (כמובן מאז הוא הפסיק ללמוד בספריהם כי הוא ראה שהוא מגיע עי"כ לדברי תורה).

כג כו. לא תהיה משכלה בארצך את מספר ימיך אמלא. איתא במדרש ששבע עקרות שהוזכרו בתנ"ך מכוונות כנגד שבעת ימי השבוע. ואלו הן: שרה, רבקה, רחל, אשת מנוח, חנה, האשה השונמית, וירושלים שעליה נאמר רני עקרה לא ילדה. וכולן נפקדו חוץ מירושלים, ומחמת כן חסר תיקונו של היום השביעי, ע"כ מחז"ל. וזהו שאומר הפסוק כאן: כאשר 'לא תהיה משכלה ועקרה בארצך' היינו כאשר ירושלים תפקד ויבנה ביהמ"ק, או-אז 'את מספר ימיך אמלא', ימלאו ויתקנו כל שבעת הימים.

מתיקות השבת

פינינים וסיפורים בענייני השבת, מתוך הספר 'ומתוק האור' - שבת הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א

עם תם השמחה, נגש הבן העשיר אל האב ובידו הקבלות על הקניות שקנה. האב התבונן בו כאינו מבין ושאל אותו: "מדוע אתה מגיש לי את הקבלות?"

לפרשת יתרו ולכל שבת

אזהרה מיוחדת לזכר את השבת

כתוב בתורה (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו". הקשה המגיד מדובנא: אם התורה מצוה "זכור", כנראה שאפשר גם לשכח, כמו שאומרת הגמרא (ביצה טו ע"ב): "זכרהו - מאחר שבא להשכיחו". מדוע נאמר צווי זה דוקא בשבת ולא בשאר המצוות? מדוע דוקא השבת עלולה להשתכח יותר ממצוות אחרות, עד שצריכה התורה להזהיר: "זכור את יום השבת"?

אומר המגיד מדובנא: מקבל אצלנו כי שלמות המצוה היא עם טהרת הלב וזכות המחשבה. בעשותו מצוה, צריך האדם לכוון לעשות נחת רוח ליוצרו.

אמנם, גם אם עושה מצוה ללא כוונה, אף שאין זו מצוה בשלמות, עם כל זה היא מתקבלת לפני הש"ת והוא מחשיבה כמצוה, כמו שאמרו חז"ל (פסחים נ ע"ב): "לעולם יעסק אדם בתורה ובמצוות אפלו שלא לשמה". כך למשל, אם אדם מניח תפלין או מתעטף בציצית, גם אם הוא מקים את המצוה בלא כוונה, עם כל זה, הרי אין לגופו כל הנאה ממצוה זו. לכן המחשבה נכרת מתוך המעשה, ובודאי נחשב לו הדבר למצוה. על אחת כמה וכמה, אם אדם מקים מצוות תענית ביום כפור. גם אם אין הוא מכוון כוונה מיוחדת, הרי בודאי הצום קשה לו, ועצם המעשה מוכיח כי כוונתו לשמים (עין משנה ברורה סימן ס' סק"י).

יש מצוות שהאדם עלול לשכח שהוא עושה אותן למען שמו יתברך, כמו מצוות ארבעה מינים. אדם קונה אתרוג מהדר, ומגיע אתו לבית הכנסת, כדי

שכלם יראו איזה אתרוג מהדר יש לו... אף עם זאת, סוף כל סוף ברור לכל שהוא קנה את האתרוג והלולב לשם מצוה, כי הרי מדוע הוא מחזיק לולב ולא מטאטא... לכן, גם ללא כוונה, נחשב לו הדבר למצוה.

אך בקיום מצוות 'ענג שבת', יש לאדם בעיה גדולה. אם הוא אוכל מעדנים ומענג את גופו במיני מאכלים משבחים, במה נכר הדבר אם הוא עושה זאת לשם מצוות ענג שבת או כדי לענג את גופו במאכלים טעימים? במעשה עצמו אין כל הכר. אם הוא לא יחשב בשעת האכילה שאוכל לשם שמים, האכילה לא תחשב לו כמצוה כלל, כי הרי גופו מתענג ונהנה, ובמה ינדע אפוא כי הוא אוכל לשם מצוה? רק בלח המחשבה והכוונה, תהפך האכילה לדבר מצוה.

אשר על כן, דוקא במצוות השבת מזהירה התורה: "זכור את יום השבת לקדשו", כי אם לא תזכור את השבת בעת שאתה מענג את גופך - לא תחשב לך האכילה כמצוה כלל.

זו כוונת חז"ל: "זכרהו - מאחר שבא להשכיחו", אם לא תכוון לענג את השבת כי אם לענג את עצמך, לא תהיה לך כל מצוה.

כוונה לשם שמים בקיום מצוות ענג שבת

זהו מה שנאמר בלוחות השניות (דברים ה, יב): "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוה ה' אלקיך". המלה "שמור" באה להורות לאדם להקדים את המחשבה לפני כל תענוג שהוא מענג את עצמו בשבת. עליו לחשב קדם לכוון, שהוא מענג את גופו רק כי כך צוה הש"ת.

פי כאמור, בכל המצוות, גם אם יקמן בלא מחשבה, תהיה המצוה מקבלת לפניו יתברך, כי סוף כל סוף אין לו כל הנאת הגוף ממנה, והוא עושה אותה רק בגלל שזה רצון ה'. אבל, אומרת התורה (שמות לא, יג): "את שבתתי תשמרו" - כאשר אתם מקימים את השבת, עליכם להקדים ולחשב: "כי את היא ביני וביניכם", וזאת - "לדעת כי אני ה' מקדשכם". בלא המחשבה הזאת, לא יחשב המעשה למצוה כלל ועקר.

בפרשת בהר מביא המגיד מדובנא משל על ענין זה:

לאדם אחד היו שני בנים שגרו מעבר לים, בן אחד היה עשיר גדול ואלו הבן השני דל ואביון. שנים רבות לא ראו שני הבנים את פני האב, עד שיום אחד שגר האב לבנו העשיר מכתב, בו הוא מספר לו כי עומד הוא לחתן את אחיהם הצעיר, ובקשתו שיבוא לכבודו להשתתף בחתונה, והוא ישלם את ההוצאות, תוך שהוא מבקש מהבן העשיר שיביא עמו גם את האח העני.

הבן העשיר מהר אל החנות לקנות לעצמו, לאשתו ולכל ילדיו, בגדים יקרים ומפארים, ולפני שיצא לדרך נזכר כי האב בקש להביא גם את האח העני, לכן לקח עמו לדרך גם אותו.

כאשר הגיעו שניהם לחתונה, ראה האב את בנו העשיר ומשפחתו לבושים במיטב הבגדים, ואלו הבן העני מגיע בבלויי סחבות. מהר האב לקנות לבנו העני בגדים, ולא אמר מאומה לבן השני.

עם תם השמחה, נגש הבן העשיר אל האב ובידו הקבלות על הקניות שקנה. האב התבונן בו כאינו מבין ושאל אותו: "מדוע אתה מגיש לי את הקבלות?" ענה לו הבן: "הרי כתבת לי במפרש, שאני אקנה ואתה תשלם". אמר לו האב: "היה עליך לקרא היטב את מכתבי, כתבת שם שאם תבוא לכבודי לחתונה, אזי אשלם לך את ההוצאות. לו היית בא לכבודי, היית דואג כי גם אחיד העני, יהיה לבוש במיטב הבגדים כי הרי זה כבודי, אבל העבדה שקנית רק לעצמך, ואלו את אחיד העני הותרת בבלויי סחבות, היא עדות לכך שלא באת לכבודי אלא באת לכבודך, ואם כן מדוע שאשלם לך את הוצאותיך?"

השי"ת הבטיח לאדם כי ישלם לו את כל ההוצאות שיוציא לכבוד שבת ויום טוב, כמו שאמרו חז"ל (ביצה טו ע"ב): "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים". אולם הבטחה זו נאמרה רק אם האדם אכן מוציא הוצאות לכבוד שבת קדש. אם האדם מענג את השבת - מבטח לו שהשי"ת ישיב לו את הוצאותיו. אם ידאג גם לאחיו העניים והרעבים, אות הוא כי אכן את השבת הוא מענג. אך אם יענג רק את עצמו וגופו - אין הוא ראוי לכך שישיב לו הקב"ה את הוצאותיו.

עשרה מי יודע

קושיה מהפרשה ועשרה תירוצים מתוך 'קונטרס התשובות' בקובץ 'עיון הפרשה', בעריכת יהושע לינטופ שותי"ם נוספים מהרבנים הגאונים: רבי יהודה שמחה סטורץ שליט"א, ורבי שלום חזקיה שליט"א

ביאור השאלה 'תורתו מתי נעשית'?

לפרשת יתרו

ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב (יח, יג)

בשבת (י, א) איתא: תנא להו רב חייא בר רב מדפתי, ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב, וכי תעלה על דעתך שמשעה יושב ודן כל היום כולו, תורתו מתי נעשית וכו'.

וצ"ע, מהו 'תורתו מתי נעשית', הרי מפורש בקרא 'מן הבקר עד הערב', ואם כן י"ל שבלילות היה עוסק בתורה.

עוד צ"ב, הא אמרו בברכות (לב, ב) שחסידי הראשונים היו שוהים תשע שעות ביום בתפילה, ומתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת, עיי"ש. הרי שחסידיהם אף שלא נשאר להם פנאי לתורה, מכל מקום 'תורתן משתמרת', ומאי מקשה 'תורתו מתי נעשית'.

תירוץ א. מתי נעשית תורת היום

עיון יעקב (שבת י, א ד"ה וכו') עמד על הקושיה הראשונה [מה הקושיה 'תורתו מתי נעשית', הרי היה יכול לעסוק בתורה בלילה, ובודאי עשה כן]. וביאר, שאף על פי שמשעה רבינו היה עוסק בתורה בלילה, מכל מקום בודאי קיים 'הגית בו יומם ולילה' (יהושע א, ח), ואם כן הקושיה היא, אימתי נעשית תורתו של יום.

ולפי זה מיושבת גם הקושיה השניה [שמתוך שחסיד הוא תורתו משתמרת], שמכל מקום היה צריך ללמוד גם ביום, כדי לקיים מצות 'והגית' [וכן יש ליישב הקושיה השניה לפי התירוצים הבאים].

תירוץ ב. מתי נעשית 'תורתו'

גנזי יוסף (ח"ב עמ' שטו) הביא שמבואר בנדרים (לח, א), שבתחילה היה משה רבינו לומד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה; שנאמר (להלן לא, יח) 'ויתן אל משה ככלתו, חסר ו', ככלה הניתנת במתנה לחתן (רש"י להלן שם).

והמהרש"א (ח"א ע"ז יט, א ד"ה בתחילה) ביאר זאת, על פי המבואר בעבודה זרה (שם), שבתחילה התורה נקראת 'תורת ה' (תהלים א, ב), ולבסוף כשמעין בה נקראת 'תורתו' (שם). ולכן כאשר עיין בה נעשית כמתנה, ושוב לא היה משכחה.

ולפי זה תירץ [כעין הנ"ל], שקושיית הגמרא (שבת שם) היא כך, וכי תעלה על דעתך שמשעה יושב ודן כל היום, אם כן תורתו מתי נעשית, כלומר, אימתי נקראת 'תורתו' [כפי שנתבאר], הרי על כרחך אינה נקראת 'תורתו' עד שיהגה בה יומם ולילה, וכפי שנאמר (תהלים שם) 'ובתורתו יהגה יומם ולילה' [וראה כעין זה בספיר גזרתם (כאן), ובספר בו ישמח (שבת שם ד"ה וכו')].

תירוץ ג. מתי למד תורה שבכתב

יש שתירץ [בקובץ נזר התורה (ח"ז עמ' רצו), כעין התירוצים הקודמים], לפי המבואר במדרש תנחומא (כי תשא סי' לו), שמשעה רבינו כשהיה במרום, היה לומד תורה שבכתב ביום, ותורה שבעל פה בלילה. ובאור החיים (דברים לב, ב) הסמיק על כך את דברי המקובלים, שאין לקרוא מקרא בלילה. ואם כן יש לומר, שקושיית הגמרא היא, מתי היה לומד תורה שבכתב, שזמנה ביום ולא בלילה.

תירוץ ד. כל 'תורתו' היא תורה שבכתב

גליוני אפרים (שבת שם ד"ה תורתו) תירץ כעין זה. והוסיף, שאצל משה רבינו כל תורתו היא תורה שבכתב [ראה תורה תמימה (דברים ל הערה יב)]. ומה שאמרו (תנחומא שם) שהקב"ה לימד אותו תורה שבעל פה, אין זה 'תורתו', אלא מה שתלמידים ותיקים עתידים לחדש (תנחומא כי תשא סי' יז). ועל כך דקדקו ואמרו (שבת שם) 'תורתו מתי נעשית', והיינו תורה שבכתב, שאותה היא אפשר ללמוד בלילה.

תירוץ ה. עיקר חיובו ללמוד וללמד

בשאלות דרב אחאי (יתרו שאילתא נא) גרס: 'איפשר משה ישב כל היום כולו בדין, תורתו אימתי למדה ואימתי לימדת'.

מדוע נקרא 'עבד' לפני המכירה?

'כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם' (כא ב).

יש לדקדק, אמאי קראו הכתוב 'עבד' לפני המכירה, הוה ליה למכתב 'כי תקנה עברי לעבד', ומשמעות לשון הכתוב משמע שהוא כבר עבד עוד לפני המכירה.

א. כיון שאיירי במכרוהו בית דין משעה שפסקו עליו בית דין שהוא עומד למכירה חל עליו שם עבד.

ב. וביותר נראה שעבד עברי הוא שם דבר, אף שרק לאחר הקנין נקנה ונעשה עבד עברי, שהרי לא חידשה כאן התורה את צורת הקיחה, אלא צורתו ודיניו של עבד עברי לאחר לקיחתו. וכן צריך לומר בוכי יקח איש אשה, אף ששם אשה מקבלת רק לאחר הקיחה.

מהי היציאה לחירות של שנה שביעית? והרי לא נמכר אלא לשש!

עוד יש לבאר, מהו דכתיב 'ובשביעית יצא לחפשי חנם', וכי בגלל השנה השביעית יוצא הוא לחפשי, והרי מתחילה אין העבד קנוי אלא לשש שנים, וכדכתיב 'שש שנים יעבד', וממילא חפשי הוא בשנת השביעית. [ראה קידושין (טז:)] לגבי דין העניקה 'וכי תשלחנו מעמך' מי ששילוחו מעמך, יצא בורה ויוצא בגרעון כסף, ודו"ק].

א. הא גופא קמ"ל קרא שגופו קנוי רק לשש שנים.
ב. ובעיקר הדבר אפשר שכיון שגופו קנוי אינו קנין לשש שנים, אלא קנין עולמית, אלא שהתורה חייבה שחרר לאחר שש, וחידשה בגרעון כסף שיחשב עימו שנמכר לשש שהרי יודע שעתיד לצאת לאחר שש. וכפי שביובל אף במכירה עולמית [בין אם נאמר שבמכירה סתם ואח"כ בטל יובל אינו חוזר, ובין במכרו להדיא לצמיתות] מחשב עם קונוהו כפי מספר השנים, כיון שידע שהיובל יפקיע את המכירה.

באיזו אשה מדבר הכתוב?

'אם בגפו יבא בגפו יצא, אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו. אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות, האשה וילדיה תהיה לאדניה, והוא יצא בגפו' (שמות כא ג-ד).

איתא בגמ' (קידושין כ.): 'ר' אליעזר בן יעקב אומר, יחידי נכנס יחידי יצא. מאי יחידי יצא, אמר רב נחמן בר יצחק הכי קאמר, יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית. אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית'. והקשה הגאון רבי ברוך דב ליכטשטיין שליט"א דאי אשה היינו שפחה כנענית, אם כן קשה סיפא דקרא 'ויצאה אשתו עמו' דהיינו אשתו הישראלית, ולמדו מזה דאדונו חייב במזנות אשתו ובניו, ונמצא רישא הוי באשה שהיא שפחה כנענית, וסיפא בישראלית.

א. ונראה דזה פשוט שבגפו קמא היינו דנכנס בלי אשה ישראלית, וממילא גם בעל אשה כו"ב, והקושיא היא רק מבגפו יצא, שהיינו בלי אשה שפחה כנענית, וקשה דויצאה אשתו עמו היינו אשתו הישראלית. אמנם הא מוכח דמפורש בקרא אח"כ דאינו זוכה בשפחה, ומדוע נכתב בגפו יצא קמא, ובהכרח שהוא יתור בעלמא. ונלמד מהיתור, ובאמת פשטא דקרא דיצא בגפו בלי אשה ישראלית, דקרא קאי רק בישראלית.

ואפשר דבאמת בפשטא דקרא מבואר דיוצא בגפו בלי אשה ישראלית, משום שאסור לו לשאת ישראלית ולהכניסה לרשות האדון, דאינו מתחייב במזנות אלא על נשי העבד בשעת הקניה, אך אין בכח העבד לישא אשה ולהכניסה לרשות האדון, לחייבו במזנותיה. אלא דזה פשיטא, ולכן אכתי קרא מיותר ללמד שבגפו יצא ואינו נושא אשה כלל, ובהכרח דאם אדונו יתן לו אשה קאי רק על ואם בעל אשה הוא.

ויש שתירצו לפי זה, שקושיית הגמרא (שבת שם) היא, שאין ראוי לייחד את כל היום לדין תורה, בעוד שעיקר החיוב על משה רבינו היה ללמוד וללמד תורה לישראל, ודין תורה אינו עיקר החיוב.

תירוץ ו. הנדון רק לענין התלמידים

גליוני הש"ס (שבת שם ד"ה תורתו) רמז לקושיה השניה, מה הטענה 'תורתו מתי נעשית', הרי מתוך שחסיד הוא תורתו משתמרת, כמבואר בברכות (לב, ב).

ותירץ [כעין הנ"ל], שהנה החזקוני (כאן) הביא ברייתא דרבי אליעזר (ראה ברייתא דל"ב מדות מדה ב) שאומרת כך: 'יכול כל היום דן, אם כן אימתי התלמידים יושבים ללמוד תורה'. ואם כן אפשר שאף כוונת הגמרא (שם) היא לקושיה זו, שתורתו שלמד עם התלמידים מתי נעשית.

אך כתב שמלשון השאלות (שם) משמע שהקושיה היא גם על מה שלמד, ועל כך נשאר קשה [וראה בתירוץ הקודם מה שיש ליישב בזה].

תירוץ ז. הכוונה לאזהרת שבת ומלאכת המשכן

עולת אהרן (נדפס בשנת תצ"ג, שבת שם ד"ה רב; הובא גם בחידושי גאונים על עין יעקב שם) ביאר כעין זה, שבתחילת הפסוק (כאן) נאמר 'ויהי ממחרת וישב משה', והיינו למחרת יום הכיפורים, כשירד משה מן ההר (רש"י כאן). ומצאנו בפרשת ויקהל (להלן לה, א-ג וברש"י שם), שלמחרת יום הכיפורים כשירד משה מן ההר, ציוה להם אזהרת שבת ומלאכת המשכן, ואם כן מפורש שבו ביום ציוה להם משה.

וזה מה שמקשה הגמרא (שבת שם), כיצד אמר הכתוב (כאן) 'ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם, ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב', שמשמע שישב ודן כל היום, הרי אם כן 'תורתו מתי נעשית'. כלומר, התורה שציוה להם משה בו ביום, והיינו אזהרת שבת ומלאכת המשכן, אימת נעשית [וכעין זה ביאר שפתי חכמים (כאן אות ח)].

תירוץ ח. היה חסר לו אותו זמן

עיוני רש"י (כאן) ביאר, שאין כוונת הגמרא (שבת שם) לשאול, מתי היה לו זמן ללמוד, שודאי שהיה יכול ללמוד בלילה, ועוד, שלא בכל יום היה דן כל היום. אלא השאלה היא, שאם כן היה חסר לו את התורה של אותו יום, או אותו זמן שהחסיר [וראה מה שהאריך בכל הענין].

תירוץ ט. היה חסר לו זמן המריבות

סוכת דוד (כאן אות מב) ביאר כעין זה, שאף על פי שדין היינו תורה, מכל מקום שאלת הגמרא (שם) היא, 'תורתו' של זמן המריבות שבדין 'מתי נעשית'. ועוד, שתחסר לו המעלה המיוחדת של תורת משה רבינו.

תירוץ י. מכך שלא נאמר 'כל היום'

מקשה זהב (נדפס בשנת תק"ג, שבת שם ד"ה וקשה) תירץ, שהראיה היא מכך שנאמר (כאן) 'מן הבוקר עד הערב', ולא נאמר 'כל היום' [ולכן יש ללמוד מגזירה שוה מ'ויהי ערב ויהי בוקר' (בראשית א, ה), שכל דין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית]. ואין לומר שאם היה כתוב 'כל היום' היינו אומרים שגם לילה במשמע, שיום ולילה נחשבים ליום אחד [ולכן נאמר 'מן הבוקר עד הערב', כדי לומר שהלילה אינו בכלל, ומנין ללמוד גזירה שוה], שאם כן קשה, שכיון שגם בלילה היה דן את ישראל, תורתו מתי נעשית [ובהכרח שגם אם היה נאמר 'כל היום' היינו מבינים שאין הכוונה ללילה, ואם כן מדוע נאמר 'מן הבוקר עד הערב, ובהכרח שנכתב כדי ללמוד ממעשה בראשית וכנ"ל. כן נראה לבאר דבריו, וצ"ע].

לתשובות רבות נוספות, ותשובות מרנן ורבנן גדולי התורה בדורינו, ראה בקובץ 'עיון הפרשה' (גליון קסג).
כל הזכויות שמורות למפעל 'עיון הפרשה'. ניתן להשיג את הקובץ בבתי המדרשות, ובכתובת lyun1@iyun.co.il

"כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר" (כב, ו)

פרשת שמירה דהכא איירי בשומר חנם, ותנן (ב"מ נו, א): העבדים והשטרות והקרקעות, שומר חנם אינו נשבע [שלא פשע, שלא הזיקתו תורה להשבע עליהן - רש"י]. ואמרין (גמ' שם נו, ב): מנהני מילי, דתנו רבנן 'כי יתן איש אל רעהו כלל, 'כסף או כלים' פרט, 'לשמר' חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאינם מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון, ע"כ.

וצ"ע, אמאי בעינן קרא למעט שומר חנם משבועה שלא פשע בשטרות שהופקדו אצלו, הלא אפילו אם היה משחיתם בידיים היה נפטר מתשלום (ב"ק לג, ב), וממילא מה שייך שישבע שלא פשע אחרי שאף אי פשע ויותר מכך השחית השטרות, נמי פטור. [והנה יעויין בתוס' (ב"ק סב, ב ד"ה יצאו), ולכאורה תירוצם שייך רק גבי טוען טענת גנב, שנחשב שגנב את הפקדון, היינו השטרות, וכל זמן שהשטרות בעין חייב להחזיר, והו"א דישראל כפל. משא"כ הכא גבי שבועה, מה מקום יש להשביעו שלא פשע, הלא אפילו אם פשע לא גרע ממזיק בידיים שפטור מדאורייתא לדעת תוס' (שם), וצ"ע].

הקדמה

יש להקדים דדברי הגמ' בב"ק (לג): אמר רבה השורף שטרותיו של חבירו פטור, אינם להלכה, דהיינו דוקא לשיטות דדינא דגרמי פטור, אך להלכה דדינא דגרמי חייב וכמו שפסק הרמב"ם (פ"ז מהל' חובל ה"ט) וכן השורף שטרותיו של חבירו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר, שאע"פ שאין גוף השטר ממון הרי גרם לאבד הממון.

וכן פסק בשו"ע (חו"מ סי' סו סעיף מ') אם היה שומר שכר עליהם, ונגנבו או אבדו, אפילו בפשיעה, פטור מלשלם, אבל מפסיד שכרו עד שישבע ששמר כראוי. (וכל שכן ששומר חנם פטור מפשיעה). ויש מחייבים בפשיעה. והסברא הראשונה היא עיקר, דפטורים על שטרות אפילו בפשיעה; אבל אם

הזיק בידיים, כגון שהשליכו לנהר או כדומה, חייב. אלא דיהיה קשה לפי רבה שדינא דגרמי פטור אמאי בעינן שבועה בשומר חנם לפוטרו משבועה. אמנם עי' לקמן שקשה לכו"ע.

תירוץ א. חיוב שומרים משום קבלת אחריות

והנה הקהילות יעקב (ב"מ סי' ל"ח) דן בחיובי שומרים בתשלומין אם הוא משום מזיק או משום קבלת אחריות, והאריך להוכיח מדברי רש"י (ב"ק י:): שכתב לגבי שומר שכר דבגופא מזיק אימא לא, וביאר רש"י שומר שכר שפשע ונטרפה על ידי זאב כנזקי גופו חשיב ליה שהרי היה עליו לשומרה. ומבואר דחיוב תשלומי שומר הוא משום מזיק.

[וכעין זה כתב הקובץ שיעורים (פסחים אות י"ז) לבאר דיני פשיעה בשומר חנם, שהוא משום מזיק ולא משום קבלת אחריות, ולכן לא סגי בחיוב פשיעה לענין בל יראה, דלא רבי רחמנא לבל יראה אלא היכא דאחריות החפץ עליו, ולא שייך לומר שהחפץ באחריותו אם יפשע, כמו דלא שייך לומר דהוי באחריותו אם יזיק את החפץ, וז"ל המאירי בסוגיין ועיקר הדברים שבשמירת חנם ודאי פטור שחיוב פשיעה כעין הזיק היא ואין חיובו מתורת שמירה גמורה עכ"ל].

אך מקשה ע"ז הסטייפלער מהגמ' הנ"ל (ב"מ נז:): למה לי קרא למעוטי שטרות דשומר חנם אינו נשבע והלא אפילו מזיק שטרות שאין גופן ממון פטור למאן דלא דאין דינא דגרמי ואפי' למאן דדאין דינא דגרמי אינו אלא מדרבנן לדעת התוס' (ב"ק נד. ד"ה חמור), וכיון דאפי' מזיק שטרות פטור מהיכי תיתי לחייב שומר חנם שבועה שלא פשע והרי אפי' פשע לא חמיר ממזיק בידיים דפטור.

וכותב הקהילות יעקב דבשלמא אי נאמר דחיוב שומרים הוא מדין אחריות אתי שפיר דאע"פ שהמזיק שטרות פטור מ"מ השומר שקיבל אחריות שפיר יש מקום לחייבו גם על ממון כזה שאין בו תורת מזיק, אבל לפי מאי דמשמע בסוגיא דב"ק הנ"ל דחיובא דשומר לשלם הוא מדין מזיק לפי שגרם הפסד הפקדון ע"י פשיעתו שלא שמר מה שמוטל עליו א"כ מאיזה טעם יתחייב שומר אשטרות, כיון דאפי' מזיק בידיים פטור. ומסיים הסטייפלער ד"יש מקום לפלפל ומקום הנחתי למעיינים לדון ולפלפל בזה".

וכעין דברי הקה"י דהכא משום קבלת אחריות הוא, כתב ליישב ג"כ בספר בית אהרן (ב"מ שם) שהביא בשם ספר מעייני החכמה שהקשה למ"ד דלא דאין דינא ואפי' שורף שטר בידיים נמי פטור וא"כ למה לי קרא למעוטי משמירה, וכותב הבית אהרן דלי נראה דשגה בזה, דודאי בשומר כיון שקיבל עליו לשומרו מאותו הזיק חייב עליו וראיה לזה שאפי' בדברים דמטעם מזיק אין לחייבו מ"מ שומר חייב, מהא דקתני לקמן (נח.). לשומר התינוקות ופירש"י שהיו מגדלים אותם לשמור כדי שלא יטמאו, והנה אם טימא טהרות של חברו אפי' במזיד קי"ל דפטור מטעם דהוי הזיק שאינו ניכר, ואפ"ה בשומר חייב הרי להדיא ששומר חייב אפי' בדברים הללו שמטעם מזיק אין לחייבו והיינו משום שקיבל עליו לשומרו מהיזק זה. אלא דאכתי קשה ממה שהוכיח הקה"י דחיוב שמירה הוא מדין מזיק ולא משום קבלת אחריות.

תירוץ ב. היזק בשמירה

והנה יש שכתבו ליישב (קובץ חידושי תורה מאיר עינים ב"מ עמ' כ"ח) את הקושיא הנ"ל, ע"פ מה שכתב הקצוה"ח (סי' ר"מ ס"ק ד) לגבי שומר שמסר לשומר דהיכא שנותנו לאחר כיון דהו"ל התחלת פשיעה דאין השואל רשאי

להשאל ומשום דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר, אף על גב דאם מתה באונסין אח"כ פטור ומשום דאינו אלא לכתחלה אבל בדיעבד במה שמסרו לאחר לא מיקרי פשיעה וכמ"ש תוס' פרק המפקיד (ב"מ לו, א ד"ה אין רצוני), מכל מקום מתחייב תיכף משעת התחלת הפשיעה שמסרו לאחר וכי מתה באונסין אח"כ הו"ל חזרה ידיה, וכמו להך לישנא דסבר דכל השומרין מיחייבי משעת משיכה ואונסין הוי חזרה, כן נמי להך לישנא דמשעת פשיעה הו"ל חיוב משעה שמסרו לאחר

דהו"ל התחלת פשיעה ונאנס אח"כ הוי חזרה, וכשטוען איני יודע הו"ל איני יודע אם החזרתיו לך, ומש"ה בשאל לרכוב הוא עצמו ונתנו לשלוחו כיון דאינו רשאי למוסרו לאחר הו"ל התחלת פשיעה ותיכף מיחייב ואונסין שאח"כ הו"ל חזרה וכשנסתפק הו"ל איני יודע אם החזרתיו כמו למאן דאמר משעת משיכה.

וממילא יוצא מדברי הקצות דהחיוב הוא על התחלת הפשיעה ולא על הפשיעה ממש, וא"כ מדין מזיק א"א לחייב שהרי הוא לא הזיק כלום בשעת התחלת הפשיעה וגם מצד קבלת אחריות לכאור' א"א לחייב שהרי זה משעת משיכה. אלא צריך לומר דקבלת אחריות הוא משעה שלא שמר כראוי ולכן בשומר שמסר לשומר אינו יכול הוי התחלת הפשיעה במסירה לאחר ולכן חלה עליו אחריות בשעה שמסרו.

וא"כ מיושב שפיר מה מצינו שנקרא מזיק מחמת גופו היינו משום שלא שמר על החפץ הוי הזיק בשמירה שהוא בעצם היזק בגופו, וממילא מבואר שפיר למה צריך מיעוט מיוחד לשטרות לשומר חנם, היינו דכיון שלא שמר כראוי והזיק את השמירה שהרי יש עליו אחריות, ואף שמזיק את החפץ יהיה פטור היינו מדין מזיק, אבל כאן אין הנידון מחמת מזיק את החפץ אלא את השמירה וכיון שיש עליו אחריות לכן שייך לחייב אותו על הזיק השמירה.

תירוץ ג. היכא דנטלן וניזוקן

עוד יש ליישב דהנה התוס' בשבועות (לז: ד"ה מיעט) הקשו כעין קושיא זו מה שייך למעוטי שטרות הא אפילו שרפן פטור, ותירצו כי פטרינן היינו כי קלינהו באתריהו אבל נטלן ושרפן חייב. וממילא יש לומר דלהכי צריך

מיעוטא בשטרות היכא דהרים את השטרות ואח"כ נגנבו או אבדו שבאמת מדין מזיק חייב, ולכך צריך פסוק למעטו משבועה בשטרות. ועי' במפרשי הים (על ים התלמוד ב"ק סב:) שכתב ליישב כע"ז.

תירוץ ד. שומר חייב גם בגרמא

בשו"ת ברכת רצ"ה (אורנשטיין, סי' כ"ב) כתב לבאר דשותפים חייבים גם בגרמא, דשותף דינו כשומר ושומר חייב בגרמא, וכמו שמוכח בסוגיא דידן

למ"ד דלא דאין דינא דגרמי למה לי מיעוטא למעט שטרות מחיוב שומרים דמהיכי תיתי יתחייב אחרי דגם שורף שטרותיו של חברו פטור מדין תורה עכ"פ, ועל כרחך דשומר חייב אף על הגרם.

והוסיף עוד (סי' ס') דכל חיובי שמירה הם מדין גרמי שהרי ע"י שלא דקדק לשמור כראוי גרם לזה היזק, ובשטר הוי גורם דגורם ובכ"ז חייב, ולכן כותב שם לגבי טבח אומן שקלקל דג"כ צריך להיות חייב, עיי"ש באריכות.

אוצר היסודות והחקירות

מרבתינו מעתיקי השמועה, בכל חלקי התורה מתוך הספר 'דרישה וחקירה', בעריכת יהושע לינטופ

מזיק - חיוב בושת

דתניא: ממשמע שנאמר (דברים כה, יא) 'ושלחה ידה', איני יודע שהחזיקה, מה ת"ל (שם) 'והחזיקה'. לומר לך: כיון שנתכוין להזיק אף על פי שלא נתכוין לבייש (ב"ק כז, א).
האם הוא דין במעשה הנוק, שאם עשה מעשה הנוק בכוונה חייב בבושת; או שהוא דין בבושת עצמה, שבלי כוונה אין חפצא של בושת.
קשימות שיעורים (ב"ק כז, א ד"ה כיון).

מזיק - חיוב ריפוי

ריפוי - הכהו חייב לרפאותו; עלה בו צמחים, אם מחמת המכה - חייב, שלא מחמת המכה - פטור. חייתה ונסתרה חייתה ונסתרה - חייב לרפאותו, חייתה כל צורכה - אינו חייב לרפאותו (משנה ב"ק פג, א).
כיצד משערין הריפוי, אומדים בכמה ימים יחלה מחולי זה, וכמה הוא צריך, ונותן לו מיד; ואין מחייבים אותו לתת דבר יום ביומו, ודבר זה תקנה הוא למזיק. וכן השבת אומדין אותו ונותן הכל מיד. אם היה מתגלגל בחוליו והולך וארך החולי יותר על מה שאמדהו, אינו מוסיף לו כלום. וכן אם הבריא מיד, אין פוחתין ממה שאמדהו.
אמר המזיק: אין רצוני בתקנה זו אלא ארפאנו דבר יום ביומו, שומעין לו. הרי שלא פסק עמו אלא היה מרפא יום יום, ועלו בו צמחים מחמת המכה, או נסתרה המכה אחרי שחייתה, חייב לרפאותו ולתת לו דמי שבתו; עלו בו צמחים שלא מחמת המכה, אינו חייב לרפאהו ולא לתת לו דמי שבתו (שו"ע חו"מ תכ, יח-יט).
האם החיוב הוא לרפאותו, אלא שבמקום זאת יכול לשלם לו ממון; או שזהו חיוב 'מזיק', שחייב על שעשה שיהיה במצב שצריך ריפוי.
שיעורי הגר"ש רוזנבסקי (גיטין יב, א אות רלד). ובקובץ שיעורים (כתובות סה, ז אות ריח) מצולא כלל הראשון. וראה בדבר שלום (ב"ק פה, א ד"ה ואי) שהביא כמה נ"מ בדבר.

מזיק - חיוב שמירה

הצד השווה שבהן - שדרכן להזיק ושמירתן עליך. וכשהזיק, חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ (משנה ב"ק ב, א).
האם החיוב שמירה נלמד מכך שחייבה התורה תשלומין, או שהדבר נלמד מסברא.
הגר"ל מאלוין והוצא צורתו ראשי היקצות (ב"ק קס, עמ' ט), וראה מה שכתב קשמע מהגר"ש שקופ.

מזיק - חיובו בדיני שמים

תניא, אמר ר' יהושע: ארבעה דברים, העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואלו הן: הפורץ גדר בפני בהמת חברו, והכופף קמתו של חברו בפני הדליקה, והשוכר עדי שקר להעיד, והיודע עדות לחברו ואינו מעיד לו (ב"ק נה, ב; עיין שם).
האם החיוב בדיני שמים הוא חובת ממון, או חלות דין איסור.

קשימות שיעורים (ב"ק נו, א ד"ה כסוי).

אמר מר: הכופף קמתו של חברו בפני הדליקה. היכי דמי, אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה, בדיני אדם נמי נחייב. אלא דמטיא ברוח שאינה מצויה (ב"ק נו, א).

יש לדון בשאר המזיקין שמספיקה להם שמירה פחותה [דהיינו לשמור אותם מרוח מצויה, ואם הזיקו ברוח שאינה מצויה פטורים מדיני אדם], האם חייבים בדיני שמים.

קשימות שיעורים (ב"ק נו, א ד"ה מי), וראה מה שפירט בזה.

מזיק - כוחו כגופו

מתקיף לה רב פפא, והא איכא הא דתניא: ה' שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו, ובא אחד וישב עליו ושברו - האחרון חייב, ואמר רב פפא: כגון פפא בר אבא. היכי דמי, אילימא דבלאו איהו לא איתבר, פשיטא. אלא דבלאו איהו נמי איתבר, מאי קעביד.

סוף סוף מתניתא היכא מתרצא. לא צריכא, דבלאו איהו הוי מיתבר בתרי שעי, והשתא איתבר בחדא שעה, דאמרי ליה: אי לאו את, הוי יתבינן טפי פורתא וקיימין. ולימא להו: אי לאו אתון, בדידי לא הוה מיתבר. לא צריכא, דבהדי דסמיך בהו תבר.

פשיטא. מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי, קא

משמע לן דכחו כגופו דמי, דכל היכא דגופו תבר, כחו נמי תבר (ב"ק י, ב).

תניא אידך: תרנגולין שהיו מהדסין ע"ג עיסה ועל גבי פירות וטינפו או ניקרו - משלם נזק שלם, העלו עפר או צורות - משלמין חצי נזק; סומכוס אומר: נזק שלם. תניא אידך: תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום, ויצתה רוח מתחת כנפיו ושיברה את הכלים - משלם חצי נזק; סתמא כרבנן.

אמר רבא: בשלמא סומכוס, קסבר: כחו

כגופו דמי, אלא רבנן, אי כגופו דמי, כוליה נזק בעי

לשלם. ואי לאו כגופו דמי, חצי נזק נמי לא לשלם. הדר אמר

רבא: לעולם כגופו דמי, וחצי נזק צורות - הלכתא גמירי לה (שם יז, ב).

יש לבאר דין 'כוחו כגופו' בשני אופנים:

א. הכוונה שמעשה כוחו דינו כמעשה עצמו, והרי זה כמו יד שלישית שלו [וכדוגמת מעשה שלוחו שנחשב כמעשה עצמו].

ב. חייב על העמדת הכוח שעומד להזיק, כאילו עשה גוף ההזיק. ולפי זה מזה שנעשה אחר כך אין זה נחשב מעשיו, אלא שעל העמדת הכוח שיעשה מעשה כזה, החשיבה התורה כאילו עושה אותו מעשה שעשה כוחו.

ונמצא שלצד הראשון, הזורק חץ והרג חייב על הריגת החץ; ואילו לצד השני, חייב על זריקת החץ, כאילו הרג בידיו, אבל החיוב הוא על הזריקה.

כתני קהלות יעקב החדשים (ב"ק סי' כד ד"ה ונלאה).

מחזיר גרושתו

בעא מיניה רב יהודה מרב ששת: המחזיר גרושתו משניסת ומת, צרתה מהו. אליבא דרבי יוסי בן כיפר לא תיבעי לך, כיון דאמר ר' יוסי בן כיפר 'טומאה' (דברים כד, ד) במחזיר גרושתו הוא דכתיבא, צרתה כמותה, ואי משום דכתיב בה (שם) 'תועבה היא' - היא תועבה ואין בניה תועבין, הא צרתה תועבה וכו' (יבמות יא, ב).

י"א שלדעת רבי יוסי בן כיפר שבמחזיר גרושתו נאמרה 'טומאה' כעריות, יש בזה איסור ערוה ממש, ופטורה גם מחליצה. וי"א שרק יש בזה דין טומאה כעריות, ולכן אוסרת צרתה, אך אין איסורה איסור ערוה.

תוספות (ס' ד"ה לרתה), קצ"א (ס' ד"ה א"ל; כ, ז ד"ה והסתא) וריטב"א (ס' יא, ז

ד"ה צעי; כ, א ד"ה כלל). [וצמורקת משא (יבמות סי' טו אות א) האריך בזה].

שתולים בבית ה'

טיפים בנושאי חינוך והתמודדות □ הרה"ג רבי יחיאל פליסקין שליט"א

מדברי הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל: צריך לדעת, ואני אומר את זה מניסיון, הן ממה שאני רואה אצל תלמידים שבאים אלינו לישיבה קטנה, והן ממה שאני שומע מהורים ומרמ"ם רבים, כשמתחילים ללמוד עם נער ותלמיד מפרשים טרם זמנו, הוא עלול להישבר, הוא לא מבין את דבריהם ואז הוא נפל חלילה ממדרגתו שהוא היה בה. לא מזמן סיפר לי אבא שבנו ממש ירד מהדרגה שלו בלימוד. הוא פשוט נשבר מהצורה של לימוד וחיפוש אחר דבריהם של המפרשים (עלון "עירנו", מודיעין עילית, תמוז תשע"א)..

ד' הזנחת הפשט

בעיית הזנחת הפשט נחלקת לשנים - הזנחת הבנת הפשט, והזנחת הטעם בפשט.

לגבי הבנת הפשט, כתב הג"ר ברוך שמואל דויטש שליט"א, מראשי ישיבת קול תורה (בהסכמתו לספר "תא שמע"): והנה אחד מן הדברים היסודיים והמובנים אצל לומדי התורה הוא, כי עיקר העיקרים של לימוד התורה, הוא הלימוד היסודי של גפ"ת, להבינם על בוריים, ולדעת דרך המר"מ בסוגיות הנלמדות. אך עם כל פשטות הדברים, בכל זאת הוא מהדברים הצריכים חיזוק. בפרט בדורנו זה, אשר בו יש הרבה מהלומדים את סוגיות הגפ"ת, וחושבים שהעיקר הוא הבנת יסודי ה'לומדות' והסברות המתהלכות בישיבות. אך ברור שכל זה חייב להיות אחרי ידיעת הסוגיות והפשט על בוריים, ומי שאינו יודע יסוד זה ואינו עמל בזה - לא יוכל לגדול בתורה..

ולגבי איבוד הטעם בפשט, מצאנו דברים נלהבים ויסודיים שנשא הגאון רבי שמואל אויערבאך שליט"א בסמוך לפטירת הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל, וז"ל: מצוי היום שכשרוצים להחדיר את ההבנה בלימוד לצעירי הצאן, בישיבה קטנה, וגם כבר בכיתות ז' וח', אומרים מערכות של חידושים והרבה מפרשים. אבל פעם היה מהלך אחר, והוא היה כמעט השריד האחרון בזה. שמענו מהרבה תלמידים איך כל מגמתו היתה להכניס את המתיקות, בגמרא עצמה! אמר לי ת"ח גדול שנמנה על תלמידיו, וסיפר שהתלמידים התכוונו לפני השיעור בכל מיני חידושים ומערכות וכו', ואמר להם הגרמ"ל זצ"ל, שמוטב וימתינו וילמדו כפי הסדר הנכון, ורק אחרי הרבה שנים, כשיגיעו להבנה אמיתית ויכירו את המעלה הגדולה ללמוד את הגמרא והתוספות בפשט טוב, ולקבל חיות מהפשט, אז יש מקום להרבות ביאורים ולחדש חידושים. שמעתי פעם מאדם גדול על הפסוק 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף', שאין הפירוש סתם זהב וכסף, כי מה הדמיון כלל בין זה לתורה, אלא הכוונה על 'כסף זהב' שבתורה, על מכמני החידושים, על זה נאמר 'טוב לי תורת פיך', טוב לי הפשט והחביבות של הגמרא עצמה, יותר מתורה'דיק זהב ותורה'דיק כסף. זה מה שהיה פעם בישיבות הקטנות, הלימוד היה להכניס את המתיקות בדף הגמרא עצמו, ולא ח"ו לראות בלימוד הדף רק 'היכי תמצוי' לומר על זה חידושים. ודבר זה כמעט נשתכח בגיל הצעיר, וזו ממש שכחת התורה (יתד נאמן, יום ו' כ"ט סיון תשע"א [בדילוגים]).

ה' אמירת סברות עקומות, וקלקול כח השכל

תופעת הלימוד ברמה מופרזת, גררה אחריה תופעה נוספת, של קלקול כח השכל הישר. וכאן המקום להדגיש למניעת טעות: אינני מתנגד ללומדות בשום אופן ח"ו, אדרבה זו דרכנו, וכפי שזכיתי ב"ה לקבלה ממור"ר הגרא"ב

מדוע לא ללמד ברמה גבוהה מדי?

בחסדי ה' התברך דורנו בהתפתחות עולם התורה, ולכן נפוצה השאיפה ללמד ברמה הכי גבוהה. מגמה שמתחילה בכיתות הגבוהות בת"ת, ממשיכה בישיבות קטנות, ומגיעה לשיא בישיבות גדולות. אך דא עקא, שאיפה זו שיסודה בכוונות טובות, מתנגשת פעמים רבות ביכולתם המוגבלת של התלמידים, ואז במקום להוות להם אתגר מלהיב היא הופכת למכבידה ומטרידה. אנו משלמים על כך מחיר יקר מדי, המתחיל באיבוד טעם בפשט, ממשיך באיבוד החשק ללמוד, ולעיתים מסתיים באיבוד נפשות ממש. גדולי ישראל הביעו דעתם בנושא בבהירות, כפי שיפורט בזאת, ואשרי המקיים דבריהם.

א' יש חיוב להבין מה שלומדים

ראשית, יש להזכיר את היסוד הפשוט, שמוטל על כל יהודי להבין את התורה בשעה שלומדה. וכמו שכתב הרמב"ם: ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו (הלכות מעילה ח', ח). אם כן איפוא, מוטל על הרב חיוב מיוחד לקיים חיוב זה עם תלמידיו, כי הוא הממונה על לימודם.

כדאיתא בגמ' עירובין נד: רבי עקיבא אומר מנין שחייב אדם לשנות לתלמידו עד שילמדנו שנאמר ולמדה את בני ישראל. ומנין עד שתהא סדורה בפיהם שנאמר שימה בפיהם ומנין שחייב אדם להראות לו פנים, שנאמר' ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.

וביאר הגר"נ קרליץ שליט"א: מבואר כאן (בגמ' הנ"ל) היאך ללמד תורה לתלמידים. 'לשנות לתלמידו עד שילמדנו'... אין זה רק להקריא ולהסביר לו את הסוגיא כפי הבנת המלמד, אלא יש להתעכב עם התלמיד ולשנות לו עד שילמדנו. ולא זו בלבד, אף שכבר התלמיד מבין את הסוגיא, אין להסתפק בכך אלא יש ללמדו עד שתהא סדורה בפיו... וכאן המקום להתריע על המלמדים והרמ"ם שמעמיסים על התלמידים בקושיות וסברות בזמן שישנם תלמידים שמשנתם עדיין לא סדורה בפיהם (חוט שני הלכות יום טוב עמ' כד).

ב' התלמיד אינו לומד מזה איך ללמוד

עומס המפרשים, שנועד במקורו להורות דרך בלימוד, גורם פעמים רבות גורם את ההיפך. מרוב עצים לא רואים את היער, מרוב מפרשים אין התלמיד מצליח לקבל דרך בלימוד.

כפי שאמר המשגיח הרב שלמה וולבה זללה"ה (אבני שלמה ח"ב עמ' נ): לדאבוננו גם אצלנו חדרה רוח זו של "החדרת ידיעות" בכך שרוצים להוסיף כמה שיותר ידיעות וממילא נדחק הצידה חינוך התלמידים. ולא מדובר בחוסר חינוך למידות ודרך ארץ בלבד, אלא אפילו החינוך בלימוד נדחק הצידה. ולמשל בישיבה קטנה צריכים לתת הדרכה איך ללמוד, ולומר את השיעור לפי מה שמתאים לרמת התלמידים ולא להעמיס עליהם ידיעות שלעיתים קרובות הן מעל לרמתם. ובעצם זה כבר מתחיל ב'חידור' שיש "אינפלציה של תורות" של גדולי האחרונים. ומעטים הם הרמ"ם שיודעים לומר שיעור כפי מה שהתלמידים צריכים לשמוע כדי להדריך אותם בלימוד.

ג' אין הנאה מהלימוד, ונשברים ח"ו

כתב הגר"א: וכן בענין התורה יבקש ללמוד קל שלא יהא יותר מיכלתו ויקוץ בה (ביאורי אגדות ברכות סג., מובא באבן שלמה פ"ח).

והדבר ידוע לכל תופסי התורה, כי כיום אפשר למצוא לומדים בישיבות [מבלי להכליל ח"ו], שאומרים סברות מגוחכות, שכל אדם בעל שכל מאוזן ידחה אותם מיד, וגם אותם לומדים עצמם לא יעיזו להשתמש ב'הגיון' שכזה במשאם ומתנם היומיומי, אך מחמת שנתקלקל כח שכלם שוב אינם מבחינים בין אמת לשטויות, ונדמה להם שיש שני סוגי הגיון, אחד 'הגיון-הגיוני' עבור החיים, ועוד 'הגיון' תיאורטי, חופשי מכל מחויבות, ועמוס בלבולים, עבור הלומדות. ואם מאן דהוא מעיר להם על אי צדקת דרכם, הם מאשימים אותו כמובן ש..." הוא לא למדן".

המקור לשיבושים אלו, הוא כנראה משום שיש ששמעו מערכות מקיפות או סברות דקות בלומדות, שהיו נכונות אך הם לא הבינו אותם, ומתוך זה נשתרשה אצלם טעות כאילו "לומדות" זה דבר מעורפל ומטושטש שאין צורך להבינו באמת, העיקר להבין בערך את הסוגיא, ולהגיד סברות שנשמעות עמוקות, ומכאן לקחו לעצמם חופש להגיד כל צירוף מילים אפשרי (נתעוררתי להסבר עפ"י 'לדעת ללמוד', עמ' 20).

לתגובות, ולהצטרפות לרשימת התפוצה של הגר"י פליסקין, ניתן

לפנות לכתובת ymp803@gmail.com

ביאורי תפילה

כוונות על דרך הפשט בתפילה, מתוך הספר 'תפילת כל לב' הרה"ג רבי אריה יהודה פרידנר שליט"א

מתוך תפילת ראש חודש

מזבח

חדש בציון תכין. בראש חדש מזכירים רק את המזבח בעוד שבמועדים מזכירים ראשון את בית המקדש ובשבת מזכירים רק את מקום המקדש כמו שאומרים ותיטענו בגבולנו. ונראה להסביר היות וראש חדש הוא יום כפרה וכפרה נעשית במזבח. כלומר בשאר ימים הכפרה היא ע"י המזבח, ובראש חדש היום מכפר בזמן שמקריבים קרבנות במזבח. והיות ומהות היום הוא כפרה מזכירין את המזבח שעבודתו במקדש הוא כפרה.

חדש

היות והמזבח עצמו זקוק לכפרה על מקרה שהקריבו עליו גזל או כל זרותו תיעוב, והיות וכפרת ראש חדש היא גם ע"י עצם ההתחדשות, אנו מתפללים על התחדשות העבודה במזבח בלשון "חדש" ולא רק על קיומו כמו לגבי המקדש "בנה ביתך" כי אנו צריכים מזבח שכבר התכפר ובראש חדש גם המזבח חדש וכבר חלה חלק מהכפרה.

בציון תכין

לשון תכין הוא כי במזבח בנוסף לעצם קיומו צריך שיחטאו אותו מכל זרות ותיעוב ובראש חדש שהוא זמן כפרה אנו מתפללים גם על כפרת המזבח.

ועולת ראש חדש נעלה עליו

שני פרים איל אחד ושבעה כבשים כמו ברגלים [כמו בפסח ושבעות]

ושעירי עזים נעשה

כתבתי למעלה מהן שעירי עזים הרי יש שעיר חטאת אחד, אלא הכוונה גם לאיל שבקרבנות עולה שגם הוא שעיר. ומזכירים שניהם ביחד להגיד שהיות ומהות היום הוא ים כפרה גם קרבנות העולה הבאים לכבוד היום יש להם שייכות לחטאת

ברצון

הוא ביטוי המשתמע לשני פנים האחד יתקבל ברצון ע"י הקב"ה וזה מתייחס לעולות והשני מתייחס לחטאת שבאה לרצות כמו שאומרת הגמ' בשבועות מדוע עולה באה אחרי החטאת אלא נכנס פרקליט לרצות ואחריו הדורון היינו עולה שעליה נאמר לריח ניחח נחת רוח שאמרתי ונעשה רצוני.

ובעבודת בית המקדש נשמח בלנו

בראש חדש היות והתשובה כוללת את כולם כי עיצומו של יום מכפר כולם ישמחו בעבודת בית המקדש כי הזדכו מעוונותיהם וירגישו את השמחה.

ובשירי דוד עבדך

רק במוסף ראש חדש מוזכר "שירי דוד עבדך" ולא בשאר המוספים, כי דוד המלך מיוחד בזה שאמר בתהילים "וליבי חלל בקירבי" "או כגמול עלי אימר" שהגיע בתשובתו לדרגה של התחדשות שלמה ולנקיון מוחלט מהחטא. ובראש חדש יש לכל אדם מבחינה זו שיש התחדשות מוחלטת היינו שיש כפרה כלשהיא בכל מצב כי מציאות היום גורמת ויש בזה גדר של כפרה מוחלטת לא מצד האיכות והכמות אלא מצד עצם קיום התשובה.

הנשמעים בעירך

מעלתם של פסוקי תהילים הם שנאמרו מפי דוד שהגיע למדרגה העליונה של הרגשת שיא השפלות כמו שאמר "ואנוכי תולעת ולא איש" וממצב זה התעלה באמצעות פסוקי התהילים לרמה הגבוהה של "ה' אורי וישעי ה' מעוז חיי ממי אפחד". או "בעזך ישמח מלך ובישועתך מה יגל מאוד", שידע שכל כוחו מהמסד ועד הטפחות הם מה' בלבד. נמצאו פסוקים אלו הם הסולם לעלות מכל מצב ולו השפל ביותר באמצעות ישועת ה' ולכן אל אימת שאדם שנמצא בכל מצב אומר תהילים מרגיש שעולה בסולם הישועה.

האמורים לפני מזבחתך

פסוקי תהילים נבחרו להיאמר לפני המזבח בזמן העלאת הקרבנות כי בשעת הקרבן אדם צריך לחשוב כי הקרבן בא ממקומו עכשיו נשחט הקרבן במקומו שהייתי צריך להישחט, עכשיו נשרף הקרבן במקומו [רמב"ן] וכן מצינו אצל אברהם בעקידת יצחק על הפסוק ויעלהו [את האיל] לעולה תחת בנו שכל עבודה שעשה באיל אמר עכשיו בני שחוט וכו'. ופסוקים אלו של תהילים דוד אמרם כאשר היה במצב שה של ביטול העצמיות כמו ששואפים אליו בהקרבת הקרבן.

אהבת עולם תביא להם

להם לאבות שהקב"ה מאהבה שאהבם הבטיח להם שבניהם יהיו עמו ולא יחליפם באומה אחרת ומזכירים זאת רק בראש חדש כי הערובה להבטחה זו הוא ראש חדש שיש בו כפרה ללא תנאי כי בלעדיו אם ישראל יחטאו ולא יעשו תשובה לא תוכל אהבת האבות לחול על הבנים אבל מכח ראש חדש קיימת האהבה לעולם כי לעולם התשובה קיימת.

וברית אבות לפני תזכור

גם ברית אינה מתקיימת כאשר ישראל חוטאים כמו שמצינו שאמר הקב"ה למשה בעניין שלוש עשרה מידות שגם כאשר תכלה זכות אבות יאמרו לפני כסדר הזה של שלוש עשרה מידות ואני סולח להם. דמשמע שיש מצב שאין זכות אבות וממילא הברית לא קיימת וצריכים דבר אחר שהוא שלוש עשרה מידות.

מחודדים בפוך

חידונים על פרשיות השבוע והמועדים הרה"ג רבי מנחם אלינגר שליט"א

וכן מהרה"ג רבי ישעיהו גלינסקי שליט"א, לעילוי נשמת מרת זיוה בת רבי אליעזר הכהן ע"ה

הרה"ג רבי מנחם אלינגר שליט"א

חידון לפי סדר א-ב לפרשת יתרו

- א. עשירים (ית, כא)
- ב. סובלים, לכאורה, בעוון הוריהם (כ, ה)
- ג. שם בנו של משה (ית, ג)
- ד. בנ"י אמרו למשה, אחרי שראו את הקולות וכו' (כ, טז)
- ה. כינוי להר סיני (ית, ה)
- ו. ה"פרשה" שיתרו הוסיף (ית, כא) פסוק מההפטרה, הנאמר מדי יום (ו, ג)
- ז. עוו או בישלו (ית, יא)
- ח. מחלל את המזבח (כ, כב)
- ט. תרגום "ההר" (יט, ב)
- י. יושלך (יט, יג)
- כ. תפקידו של יתרו (ית, א)
- ל. "בשביל" (כ, יב)
- מ. תואר לעם ישראל (יט, ו) סולם (כ, כג)
- נ. זָרָה (ית, ג) לגדל- לרומם (כ, יז)
- ס. במדבר זה קיבלו את התורה (יט, א)
- ע. קרבן (ית, יב)
- פ. שמא (יט, כב)
- צ. הורה לו (יט, ז)
- ק. עם ישראל ראו- דבר שאי אפשר לראות (כ, טו)
- ר. משם באו למדבר סיני (יט, ב)
- ש. קולו מתחזק (יט, יט)
- ת. צרות- מעיפות (ית, ח)

לפרשת משפטים

- א. בו מכים (כא, יח) מות (כא, כב)
- ב. על פי הדיינים (במילה אחת) (כא, כב)
- ג. ערימת חטים (כב, ה)
- ד. מילים נרדפות "לחייבים על מיתתו" (כב, ב)
- ה. כינוי ל"שבועות"- חג... (כג, טז)
- ו. המילה ממנה נלמד, יציאה ב"גרעון כסף" (כא, ח)
- ז. חייבים בראיה ברגלים (כג, יז)
- ח. רומז ליציאת אמה "בסימנים" (כא, יא) בן מרים וכלב (כד, יד)
- ט. ישבר ע"י חיה רעה (כב, יב)
- י. יחפור (כא, לג) מגבולות הארץ (כג, לא)
- כ. מעות (כב, טז)
- ל. מהאיסורים החלים על המלוה (כב, כד)
- מ. בו רוצעים העבד (כא, ו)
- נ. מהאירועים ששומר שכר נשבע, כשאירעו (כב, ט)
- ס. יושלכו עליו אבנים (כא, כח)
- ע. עליך לסייע (כג, ה)
- פ. השוחד מעוור אותו (כג, ח)
- צ. ארב (כא, יג)

- ק. דרכם, האש מתפשטת (כב, ה)
- ר. לא תבואו כך לבית המקדש (כג, טו)
- ש. מחיובי האדון המייעד (כא, י)
- ת. תתרבו (כג, ל)

הרה"ג רבי ישעיהו גלינסקי שליט"א

לפרשת משפטים

1. היכי תמצוי:
 - עבד כנעני שאינו יוצא בראשי איברים? [כא, כו; שו"ע יו"ד רס"ז-לז-לח]
 - שנחפר בור ברשות הרבים והחופר פטור? [כא, לג; שו"ע חו"מ ת"י ה, ז]
 - שאדם פטור מפריקה? [שו"ע חו"מ ער"ב א, ה, ז]
 - שאין חובה לתת צדקה לעני ולא מטעם עוסק במצוה? [כג, כלי יקר]
 - שראובן משקה מים לשמעון ובגלל זה שמעון פטור מתשלומים? [כב, יד; חו"מ שמ"ו א]
 - שאלה בבעלים אפילו שלא היו איתו הבעלים? [כב, יד; שו"ע חו"מ שמ"ו ו, יג]
 - עושה אותה פעולה בב' עבדיו הכנעניים, אחד יוצא לחירות והשני לא? [כא, כו רש"י]
2. 266 2/3 איזו הלכה קובע מס' זה בהלכות פריקה? [שו"ע חו"מ ער"ב ה]
3. איזה פטור משותף בהשבת אבידה ומצוות פריקה? [שו"ע חו"מ ער"ב ה]

4. בהקשר למה כתב הרמ"א צ"ע על לשון הרמב"ם? [כב, ד; חו"מ שפ"ט י]
5. המשותף לבעלי חיים הבאים אריה, ברדלס, דב, זאב, נמר, נחש. [כא, כט; חו"מ שפ"ט ח]
6. 13 דרשות שונות על שלוש מילים. [כג, ז; שבועות לא.]
7. על מה כתב הרמב"ן "ולא ידעת"? [כד, רמבן]
8. ועל מה כתב הכלי יקר "יצאו רוב המפרשים ללקוט ולא מצאו בה טעם מספיק"? [כג, יט כלי יקר]
9. המילה הארוכה בפרשה? [כד, א]
10. הפסוק הקצר ביותר? [כב, ז]
11. צמד מילים זהה. [כג, ל]
12. אותו צמד מילים פעמיים באותו פסוק. [כב, ז]
13. שש מילים רצופות שבכל אחת אות א'. [כא, ה]
14. שש מילים רצופות שבכל אחת אות ת'. [כג, יא]
15. ב-11 מילים רצופות האות ו'. [כא-טז, יח]
16. המילה 'לא' פעמיים בפסוק אחד. [כג, יג]
17. המילה 'לו' פעמיים בפסוק אחד. [כא, ד]
18. והיכן הכתיב לא והקרי לו? [כא, ח]
19. והיכן לא ולו בפסוק אחד? [כא, י]
20. שלושה פסוקים רצופים מסתיימים באותן שתי מילים. [כא-טו, טז, יז]
21. היכן המילה 'אל' שלוש פעמים בפסוק אחד? [כא, ו]
22. שמות שלושה בעלי חיים באותו פסוק. [כב, ח]
23. משלוש יוצא אחד. [כג, טו; חגיגה ג.]
24. שם מסכת המוזכרת בפרשה המורכבת מארבע אותיות עוקבות. [כב, ו]
25. ארבע מילים שהם ר"ת של שם חודש. [כא, יג]
26. לא תעשה המורכב מארבע מילים אוסר על שיתוף פעולה עם הכותים. [כג, יג; שו"ע או"ח קנ"ו א]
27. שמות פרשיות שמתחילות ומסתיימות באותה אות.
28. שם פרשה הפותחת פסוק בהפטרה.
29. שם פרשה הורד אות ראשונה שם פרשה ושניהם שמות ספרים במשנה תורה לרמב"ם.
30. אותן חמש מילים פעמיים בספר שמות ופעם אחת בדברים. [כג, יט; לד, כו; דברים יד, כא; שו"ע יו"ד פ"א א]
31. איזו מילה אם תשנה ניקודה תקבל שם מלכה? [כג, לא]
32. בשישה פסוקים רצופים מילה הנקראת בשווה משני צדדיה. [כא-כב-כז]

סיפור ושאלה בציוד

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י מביית האיחוד בחיזוד'

באותה עת הבחין מורי זכריה על פני נתנאל שאינם כתמול שלשום, וניסה לדבר על ליבו דברי תנחומים וקירוב, אלא שככל הנראה דברי החלוצים נכנסו בליבו כ'ארס של עכנאי', וליבו היה אטום לשמוע דברים אחרים

לפרשת משפטים – מי מבין בחקלאות, המורי או החלוצים?

קולות השמחה והששון המרובים שנשמעו ב"ז במרחשון תרע"ח, עת ההצהרה הידועה אודות הסכמת הבריטים לתמוך בהקמת 'בית לעם היהודי בארץ ישראל', לא היו רק בקרב אלו הרחוקים מהתורה ושמירת מצוותיה. בינות לשמחים והצוהלים היו גם רבים מרבבות עמך בית ישראל, אותם יהודים רבים יראי ה', שהלכו והמשיכו בדרך אבותיהם ואבות אבותיהם במשך דורות רבים, ציפו ייחלו והמתינו לישועת ה', לעת השמע קולו של אליהו הנביא המכריז ובא, שהנה הגיע עת גאולתינו, וכבר עומדים לשמוע את שופרו של משיח, ולראות בבנין בית מקדשנו ותפארתנו.

דבר ההצהרה והבשורה שבעקבותיה הציתו את הניצוץ הכבוי שאף היה בליבות הרחוקים מציון וירושלים. עצם הדבר שרעיון כזה עלה על דל לשונותיהם של גויי הארצות, הפיכה רוח של תקוה בלבבם. במיוחד שהיה זה

בעת סיום מלחמת העולם, שלימים נקראה 'המלחמה העולמית הראשונה', בה נפגעו אלפי רבבות ישראל, וכמעט כל יהודי אירופה סבלו ממנה רבות, באותה העת הצהרה זו נשמעה כהבטחה על עתיד מזהיר לאומה היהודית.

גדולי ישראל שבעיניהם הטהורות צפו למרחוק, חששו מהצהרה זו וממה שיבוא בעקבותיה. לא זו בלבד שהם לא הלכו אחר הרוח שנשבה באותן ימים, אלא התנגדו לה נמרצות. ידוע המשפט שהטביע באותה עת אחד מגדולי ישראל, שעלובה 'גאולה זו' ולא אליה ציפינו ויחלנו זה אלפיים שנה. באותם ימים נמשכה המערכה על כבוד שמים ושמירת התורה והמצוות במלוא עוזה, במיוחד כנגד מרשיעי הברית, שחפצו להשחית ולקלקל כל חלקה טובה שבכלל ישראל, ובעיקר משכו אחריהם את ליבות הצעירים, שמחמת זאת השילו מעליהם עול תורה ומצוות, ונמשכו אחר ההבלים שהיו באותם השנים.

היו גם רואי 'אתונות צחורות', שהרגישו בכל המהלך של אותה תקופה כ'אתחלתא דגאולה'. הם קיוו שבעקבות ההצהרה יוקם שלטון יהודי בארץ ישראל, והדבר יזרז את הגאולה השלימה. כנגדם עמדו גדולי ישראל וזעקו מרה, שלא יתכן ומהתנועה שראשיה מחללי שבת ומועד בפרהסיא, ובזים לכל דבר שבקדושה, יצא דבר טוב ומועיל. מה גם שבשביל הגאולה אין צורך בהסכמת האומות או בכל פעולה מדינית אחרת, אלא רק בהתחזקות של כל יהודי בשמירת התורה והמצוות, ולא לאבד את הצפיה לגאולה שיכולה לבא בכל עת.

אותם אנשי דמיון ה'אתחלתא דגאולתא', לא שתו ליבם כלל אודות מי הם אותם אלו 'ערב רב' המעמידים עצמם בראש ההנהגה היהודית מול אומות העולם, ומה שאיפתם בדבר המדינה שהם רוצים להקים, כאשר כבר באותם ימים יכלו לראות היאך כל התקרבות אליהם ולשיטתם, מביאה בכנפיה התרחקות מהתורה ושמירת המצוות.

במרחק של שנים לא קשה לראות ולהבין, שאחד מהניסים הגדולים של ההשגחה היו, שדבר הצהרה זו לא נתממשה שנים רבות, ובעקבות כך היישוב היהודי בארץ ישראל היה קטן. אילו היתה המציאות שהצהרה הלזו היתה מתקבלת באותם ימים, והיו מקימים מקום מרכז בו יגורו היהודים, והדעת נותנת שהיו מתרכזים במדינה זו יהודים רבים, במלחמה העולמית השניה היו הגרמנים משקיעים כח רב בכדי לכבוש את המקום כבר בראשית המלחמה, ולבצע ביהודיה את 'הפתרון הסופי', חלילה.

השנים שבאו אחר הצהרה זו, היו שנים של דם ואש ותמרות עשן. הערבים בארצותיהם פגעו ביהודים בעקבות זאת. האנטישמיות באירופה התגברה

מיום ליום, ולבסוף לאחר עשרים ושנים שנה פרצה המלחמה העולמית השניה, שאחת ממטרותיה העיקריות היו, למחות את שמם של היהודים מהעולם, על ידי גזירת להשמיד להרוג ולאבד. למרות כל זאת, יהודים רבים ראו בהצהרה זו, פתח לתקוה על עתיד מיוחד יותר שדם יהודי כבר לא ישפך כמים, כאשר האמת היא, שככל שתלו יותר תקוות וצפיות ממנה, כך גדלה והתעצמה האכזבה הנוראית ממה שיצא לבסוף.

גם למדינות הרחוקות הגיעה דבר הבשורה אודות ההצהרה. ורבים היו אלו ששמחו בכל ליבם על כך, במיוחד שחשבו לתומם שהן אותות המראים על הגאולה הקרובה, שאליה הם מיחלים ומצפים דורות רבים. מה גם שככל שהשמועה הגיעה אל מקומות רחוקים יותר, כך התווספו אליה תוספות שונות ומשונות, מה שכל אחד ממעביריה הוסיף לה בדרכה.

כשהגיעה השמועה אודות ההצהרה עד למדינת 'תימן' הרחוקה, הנמצאת בחלקה התחתון של 'אסיה', היה זה כבר לקראת סוף החורף הארוך, כמחצית השנה אחר ההצהרה. יהודי המקום שמחו עליה כעל שלל רב. אלא שבשל המרחק העצום שבין חבל ארץ זו ועד מרכז אירופה, הם לא ידעו מי הם אלו הרואים עצמם כ'מנהיגי הציבור היהודי'. בדעתם חשבו והבינו, שכפי שבתימן כולם שומרי תורה ומצוות, ורק על פי הרבנים ישק כל דבר, קל וחומר שאלו המדברים אודות הקמת יישוב יהודי בפלטרין של מלך, שכל העומדים בראש הם 'יראים ושלמים', וכל מעיינם וחפצם הוא להגדיל תורה ולהאדירה.

כשהחדשה המרעישה הלזו הגיעה אל יחיא סאלים, שבשכונת 'אאלחידאתת' שבעיר 'צענא' שבמרכז תימן, הוא לא מצא מנוחה לנפשו. זה שנים שכלתה וגם נכספה נפשו להעלות לארץ הקודש,

לחון את עפרה ולקיים את המצוות התלויות בה, וכעת ששמועה שמע ובא, שעומדים להקים יישוב של יהודים בארץ הקודש, הוא חשש שמא בשל המרחק הרב הוא יוכל להפסיד את הפתח וההזדמנות, על כן עוד באותו יום פנה יחיא לכמה מחבריו שאף הם היו ידועים באהבתם הרבה לארץ, ויחדיו החליטו להתארגן ולהעלות לארץ הקודש.

כשהחל הרעיון לרקום עור וגידים, חשבו יחיא וחבריו שלא ניתן לנסוע בדרך כזו ארוכה בלא רב שיהיה עמם וילמדם אורחות חיים. מה גם שברצונם להתמקם בארץ הקודש, והם צריכים מי שידריכם בנתיבות התורה ובדרך אשר ילכו בה, ועל כן שמו את עיניהם במורי זכריה הכהן, תלמיד חכם משכמו ומעלה, שתמיד דיבר בחיבה יתירה על הארץ הקדושה, ודיברו על ליבו שיצטרף עמם לנסיעה חשובה זו, שכל קיומה תלוי אך ורק בו, כי הם לא יצאו לדרך בלעדיו.

נמלך מורי זכריה באנשי ביתו, ולמרות ששניהם כבר לא היו צעירים, החליטו יחדיו שכדאי להם לנצל הזדמנות זו להעלות לארץ הקודש, ולא לאכול מפריה ולשבוע מטובה, אלא לקיים את מצוותיה התלויות בה ובהידור רב.

כל אחד מבני החבורה עבר מסכת התלבטויות קשה ומרה. לא קלה היתה ההחלטה, ובמיוחד לעומת הדרך הקשה והנוראה שעליהם לעבור, לחצות מדבריות שורצי חיות רעות ואף נוודים בדואים הידועים באכזריותם לכל

מי שנופל לידיהם, וזאת מלבד מקומות אחרים המועדים לפורענות. אך כל הקשיים הללו היו נראים כדאיים בעיניהם, בכדי לזכות לעלות לארץ הקודש. החלטתם הסופית אודות יציאתם למסע התקבלה אצלם עוד בימי הפסח, אך את עת היציאה קבעו לאחר חג מתן תורתנו הקדושה, כאשר בימי הספירה ניסו למכור לאט לאט את רכושם וכל מטלטליהם שאינם יכולים לקחתם עמם, ואריכות הזמן למכירה היה, כדי שלא יבחינו בהם שכניהם ומכריהם וידברו על ליבם ולב בני משפחתם וימנעו מנסיעתם זו. מה גם שאנשי המלכות לא יבחינו במכירה המלאה של כל הרכוש, ויבואו לבדוק מה הם תוכניותיהם, הכוללות הברחת הגבולות, דבר הנוגד את החוק המקומי.

*

בבוקרו של יום ראשון, לסדר בהעלתך, ח' בחודש שבו ניתנה התורה, באסרו חג של יום טוב שני של גלויות, החל ה'מסע הארוך' בו יצאו כשלושים משפחות מהעיר צנעה שבתים אל עבר ארץ הקודש, המה ובני ביתם, שמנו יחדיו כמאה ושמונים נפשות. לימים התברר שממש באותה התקופה היו עוד כמה קבוצות של יהודים מתימן שיצאו לדרך קשה זו ומרובת הרפתקאות, כדי לזכות לחון את אדמת הקודש ולקיים מצוותיה.

בשעה שכולם עמדו לצאת, כאשר כל חפציהם כבר היו ארוזים וקשורים על גבי חמוריהם, ביקש מורי זכריה מכולם להתקבץ אל מקום אחד, ולומר להם כמה דברים. בראשית הודה לה' על כל חסדיו עמם בכל עת ושעה, ושהכניס

בליבם את הדבר הגדול הזה של עליה לארץ הקודש, לקיים המצוות במקומם. לאחר מכן אמר, שהיות וכל אחד יודע שכעת הם יוצאים לדרך שצריך רחמי שמים מרובים שיגיעו בשלום אל יעדם, על כן כדאי לכל אחד שיקבל על עצמו קבלה אחת, שישמור עליה מכל משמר, לעמוד בה בעוז ותעצומות, וזכות קבלה זו תעמוד לכל אחד שיזכה הוא וכל בני החבורה לבוא לארץ הקודש.

הוסיף ואמר מורי זכריה, חשבתי בליבי שהקבלה הטובה ביותר שניתן לקבל בשעה זו, היא לשמור את השבת מכל משמר, ואין כוונתי על מניעת עשיית מלאכות וקביעת עיתותיה לתורה, שעל דבר זה לא נחשדו תושבי מקומינו, אלא על הזמן בה יכניסו את השבת, שגם כאשר נמצאים בדרך ורוצים להספיק כמה שיותר ללכת בכדי להגיע למחוז

חפצנו במהרה, בכל זאת עלינו לקבל שבכל ערב שבת קודש נעצור בדרכינו לפני חצות היום וכן נקפיד מאוד שלא להכנס אל השבת מתוך מהומה וברגעים האחרונים, אלא בשעה מוקדמת ובנחת, ובדאי שהשבת שהיא מקור הברכה תעמוד למי שיקבל על עצמו לשומרה כדת וכראוי שהכל יעבור עליו לטובה ולברכה.

אין להשוות, סיים המורי את דבריו, בין לקבל את השבת ברוגע ובנעימות, בשעה מוקדמת לפני הרגע האחרון, לקבלתה ברגע האחרון בלחץ ובבהילות. מי שמכבד את השבת והיא יקרה בעיניו, בודאי יעשה כל אשר ביכלתו בכדי לקבלה פרק זמן נכבד לפני הרגע האחרון, ומלבד זאת, מקובלנו, שירגיש הרבה יותר רוחני ומיוחד בכל השבת.

בני החבורה הסכימו לדברי מורי זכריה, וכל אחד קיבל על עצמו קבלה זו, וכך, בהרגשת התרוממות על שמירת השבת וכבודה, יצאו לדרכם הארוכה והקשה והנוראה, כשבראשם רוכב המורי ו'ספר התורה' חבוק בידיו.

מאות דפים הכתובים בצפיפות לא יספיקו בכדי לספר את הנסיונות הקשים והמרים שהיו להם בדרכם זו, כשלבם לא חת ממלחמה עם שודדי דרכים, או עם חיות רעות. לא נבהלו ממחלות קשות שפגעו בהם במהלך הדרך, ואף הפילו מהם חללים, שמקום קבורתם על אם הדרך לארץ הקודש.

בעשרת הימים האחרונים של השנה, סמוך לערב ראש השנה תרע"ט, זכו בני החבורה להכנס אל ארץ הקודש, דבר שאבותיהם ואבות אבותיהם לא זכו לכך, ואף משה רבינו רעיא מהימנא לא זכה. עם הגיעם אל אדמת

הקודש, ירדו כולם מחמוריהם, השתטחו על הארץ ונשקו אותה, כשהם אומרים בבכי ובדמעה את הפסוק בתהלים (ק"ב, ט"ו), "כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבֹנֶיהָ וְאֶת עֲפָרָהּ יְחַנְּנוּ", ומודים לה' שהוליכם בגיא הצלמות והביאם אל ארץ הקודש, שיזכו לקיים בה את המצוות התלויות בה, ולהיות עושי רצונו בביתו.

תוך זמן קצר הם מצאו מקום מסוים שיוכלו להתמקם בו בסמוך לעיר באר שבע בדרום, כאשר עוד לפני כניסת השבת האחרונה של אותה שנה, פרשת נצבים וילך, כל אהליהם היו בנויים לתפארה, כשבנייהם מתנוסס לתפארה האהל המיועד לבית הכנסת, כשבתוכניתם לישיב במקום זה בימי ראש השנה הבאים עליהם לטובה, שחלו באותה שנה בימים שבת וראשון בשבוע שלאחריו, ואולי אפילו להשאר שם גם ביום הכיפורים ובחג הסוכות.

השבת האחרונה של השנה עברה עליהם בהתרגשות מרובה, שזכו לדבר כה גדול ונשגב, שכך רגליהם תדרוך בארץ הקודש, במקום בו הילכו אבותינו ואבות אבותינו וקיימו תורה ומצוות, ואף ה'אבות הקדושים' הלכו בחבל ארץ זו, ובאותה העת חשבו וקיוו, שבוודאי שהשפעת מעשיהם תשפיע גם עליהם לטובה ולברכה.

*

הקושי הגדול ביותר שהיה לכל חברי הקבוצה, שהפחיד והרתיע אותם מאוד מהמשך המגורים בארץ הקודש היה, שראו שרובם ככולם של העוסקים בענייני היישוב שהם רעים ורשעים ומפירי ברית. דבר שלא נתקלו בו מעולם.

הפחד שההתעסקות עם אותם אלו יכולה להשפיע ולקלקל, קלקלה להם את אורת הטהרה המיוחדת והעיבה על שמחתם שזכו להגיע אל ארץ הקודש.

לאחר שתמו ימי חג הסוכות, ביררו ראשי הקבוצה אצל גויי הארץ היכן כדאי ורצוי להתמקם ולהתגורר. רוב בני החבורה היו בעלי מקצועות עדינים כ'צורפים' וכדומה, ולא ניסו מעולם לעבוד בעבודות הקרקע הקשות, מלבד מעט בחצרותיהם, שזרעו בהם שאר ירקות. לצערם הם הבינו מהר שלא יוכלו להתפרנס בארץ הקודש ממקצועותיהם אלו, משום שבאותם הימים עיקר הפרנסה בארץ ישראל היתה מעסקי החקלאות. מה גם שהציעו להם להצפין מרחק של כמה ימי רכיבה, עד סמוך ל'כנרת', שם ישנם קרקעות בשפע הניתנים על ידי פקידים

של 'הוועד הלאומי', כדי שיעבדו בהם ויתפרנסו מהם.

ביום ראשון לסדר נח, ל' תשרי, וא' דראש חודש מרחשון, יצאו כל הקבוצה לנסיעתם האחרונה יחדיו, אל עבר המקום שביררו שינתן להם לעובדה ולשומרה, סמוך לים כנרת, וביום חמישי באותו שבוע, הם הגיעו בשעה טובה ומוצלחת למקום, שהיה סמוך לאחד מהקיבוצים שהוקמו בתקופה זו, והתמקמו בו על דעת שזה יהיה מקומם הקבוע לאורך ימים ושנים.

גם כאן בנו בראשונה את האהל של בית הכנסת, הכניסו אל תוכו את ספרי הקודש, ורק אחר כך בנו את אהליהם. באותו יום שישי הסתובב מורי זכריה בינות לאהלים והזכיר לכולם את אשר קיבלו על עצמם לפני צאתם לדרך, שתמיד יקפידו לסיים את ההכנות בשעה מוקדמת, ולקבל בנחת ובשמחה את השבת כראוי, ולא בריצה טרופה ובאפיסת כוחות.

השבת הראשונה שבה היו במקום בו עתידים להיות בקביעות, השרתה עליהם רוח מיוחדת, במיוחד שחלקם ראו בפרשת השבוע סימן מיוחד על אשר עבר עליהם, שלא לחינם נפל דבר זה בפרשת נח, אלא לרמז שהחל מהיום הם יתחילו להרגיש מעט 'מנוחה', כי באו אל המנוחה ואל הנחלה.

בשבת דיבר מורי זכריה על כך, שהנה ה' זיכם להגיע למנוחה ולנחלה, וכעת צריכים לקבוע עתים תורה, שכל אחד לא יוותר עליהם בעד כל הון שבעולם, כפי שהיינו רגילים כל השנים בתימן. עוד הוסיף ואמר, שלמרות שאנו צריכים קשר עם ה'חלוצים' מהקיבוץ הסמוך, שהם אנשים שחלצו מעליהם כל עול תורה ומצוות, וקיבלו על עצמם את עול השדות ועבודת האדמה,

עלינו להזהר ולהשמר שלא ללמוד מדרכיהם הרעים ומאורחותיהם הקלוקלות, לבל ישפיעו עלינו חלילה לרעה.

בשבוע הנוסף שעבר עליהם, הם קבלו את הקרקעות שעליהם לטפל בהם, ונשלחו אליהם כמה 'חלוצים', שבאו להדריכם בעבודות אלו שלא היו ידועות להם. החלוצים מכרו להם מחרשות ידניות הרתומות לשוורים או חמורים, כדי שיוכלו לזרוע עמיהם את השדות.

כמו כן, אחד מבני החבורה שהיה בעל אמצעים כספיים, רכש בזהב שהביא עמו, כמה פרות וכבשים, כדי שיהיה לו חלב לשתיה וצמר להכין בגדים, ואף יוכל להתפרנס מתנובתם, שיוכל למכור לחבריו ולשכניו בני החבורה.

מורי זכריה הציע באותה העת, שבכדי למנוע מחלוקות בעתיד, שלא יעשו דבר בשותפות כללית, שהיא פתח למחלוקות ומריבות, אלא יחלקו כעת את הקרקעות בין חברי הקבוצה, כל אחד יקבל קרקע מסוימת במיצריה, ויעבד את חלקת הקרקע שלו, ויקיים את המצוות התלויות בה.

בודאי ש'איש את רעהו יעזור', וכל אחד יוכל לעזור לחברו בחרישה או בזריעה או בכל מה שצריך, אלא שהעזרה יכולה לבוא רק אחרי שברור מה שלי ומה של שכני, ולא שבעקבות העזרה יטען כל אחד שמה שהוא עזר וסייע, נהיה שלו וברשותו.

*

השטח שניתן להם היה, קרקע שלא זרעה זה כאלפיים שנים, אולי מאז חורבן בית שני, אבל בני הקבוצה לא נרתעו מכל עבודה, והחלו לחורשה בקושי רב. ידיהם שלא הורגלו לעבודות קשות אלו, התמלאו ביבלות רבות של עבודה, ובכל זאת פיהם לא הפסיק מלהודות ולהלל לה' שזיכם להגיע לארץ הקודש ולקיים את מצוותיה.

בחסד ה' עליהם, בכדי להקל מעליהם את החרישה, במשך כמה ימים הרעיק ה' עליהם גשמים מרובים, שהרטיבו את האדמה וריככוה מעט, כדי שתהיה נוחה לחרישה, ומיד בתום ימי הגשמים החלו ימי שמש שיבשו את השלוליות וכך יכלו בני החבורה לצאת ולחרוש את כל השדות ולהתכונן לזריעה.

כשסיימו לחרוש את כל השדות והתכוננו לזריעה, הם ראו לפתע שכל השדה החרושה מלאה ברמשים ומזיקים עד אין מספר. כך שכל גרעין שיזרעו, כל הרמשים יאכלוהו מיד, וכל עבודתם תהיה לריק ולבהלה, ועל כן לא

ידעו מה לעשות במצב זה שלא נתקלו עמו מעולם. מה גם שמלאי הזרעים שלהם לא היה רב. וגם את המעט הזה הם רכשו תמורת מכירת תכשיטי זהב שהיו להם, כך שהיה להם חשש גדול מהזריעה ומאובדן כל מה שהשקיעו ברכישת הזרעים, יחד עם הפסד העבודה הרבה שהשקיעו בחרישה.

אחד מהחלוצים הסביר להם, שזוהי תופעה ידועה, שקרקע שלא זרעה זה עידן ועידנים, בחריש הראשון מצוי מאוד שמתמלאת בחרקים ורמשים ושאר מזיקים עד אין מספר, ויש עבור זה חומר מסוים לריסוס שהינו מאוד יקר, או אפשרות נוספת וזולה יותר היא, לחזור ולחרוש את השדה, אבל לא תמיד היא מועילה, ולפעמים כל המזיקים חוזרים גם בחרישה השנייה. אבל אם מובירים את השדה שנה אחת, בדרך כלל ההוברה מועילה למניעת הבעיה בשנים הבאות.

לחרוש שוב על צד הספק, הם לא רצו, ואילו להוביר את השדה שנה שלימה, לא כל כך שייך, שהרי שנה זו היא השנייה בשנות השמיטה, ובתום ארבע השנים הבאות יש להוביר את השדה במצוות התורה, כך שלא היה להם רעיון בר ביצוע לבעייתם זו.

נתנאל שהיה המקשר בין בני הקבוצה לחלוצים, ניסה למצוא פתרון לבעיית המזיקים, וכשהסביר לחלוצים מדוע לא שייך שהם יובירו את השדה שנה שלמה, התפלא עד מאוד לשמוע שהם כלל אינם שומרים את מצות שמיטה. בתחילה ממש נדהם למשמע אוזניו, אך לאחר עוד כמה שיחות עמיהם, בהם לא נשמר כדברי מורי זכריה שלא להתקרב אליהם יותר מדי, ובמיוחד

ש'גדולה לגימה שמקרב את הלבבות', שישב עמיהם בכל עת 'על כוס קפה', הוא כבר פחות נבהל ממה ששמע מהם אודות אורחותיהם הקלוקלות.

באותו ערב כשנתנאל ישב בשיעור ומורי זכריה דיבר על הנסיונות שה' מנסה אותנו בכל עת, לראות אם אכן אנו רוצים לקיים את המצוות גם כשקשה לנו, וכמה שהנסיון יותר קשה, כך השכר הוא עשרת מונים, הקשה לפתע נתנאל, מדוע אנו צריכים להיות היחידים שלא מבינים שהמצב הקיומי מחייב התפשרות מסוימת בהלכה במצוות התלויות בארץ.

מורי זכריה יחד עם כל הנאספים הזדעזעו מדברי נתנאל, וכולם ראו בחוש היאך חברתם של עוקרי התורה משפיעה מהרה לרעה. מורי זכריה התאזר בקור רוח, ולא התבטא כרוחו שסערה בקרבו, והשיב לו בעדינות מרבית, שלצערינו הרב ישנם כאלו שחושבים שעצם הדבר שהם יהודים זה מקנה להם זכויות בארץ ישראל, אך אנו יודעים שכל זכויותינו בארץ הקודש היא רק בגלל שה' נתן את הארץ לאברהם אבינו, כפי שרבינו רש"י כותב בתחילת פירושו על התורה, שברצונו של ה' נתנה לגוים וברצונו נטלה מהגויים ונתנה לנו. ועל כן, אלו שישמרו את התורה והמצוות בלא שום פשרות, הם יוכלו להשאיר בארץ הקודש, ואילו אלו המחפשים פשרות וקולות, סופם שיעקרו את כל התורה כולה, וספק רב לי הוא, אם נכדיהם של אותם חלוצים בכלל ישארו בארץ ישראל, שנראה לי פשוט שהארץ תקיא אותם.

אם נתבונן בכל אורך החיים של כלל ישראל, מאז היותו לעם במעמד הר סיני, סיים המורי את דבריו, נראה דבר מדהים, שכל אלו שהלכו עם האמת הצרופה ועל פי ההלכה, לא הפסידו מעולם דבר, אך כל אלו שהחלו להקל כאן ולהתפשר שם, סופם היה שהקלו מעליהם את כל העול של התורה והמצוות, ואבדו מתוך הקהל.

*

לאחר סיומו של השיעור היומי, החלו לדון ביניהם מה כדאי וראוי לעשות כעת עם החרקים הרבים שנמצאים בשדה החרושה. יעקב, אחד מבני החבורה הציע, שיקטפו מכל האיזור הרבה קוצים ודרדרים, ויפזרום בשדה החרושה, ויוסיפו עליהם עוד קש שירכשו מבעל הפרות, ויבעירו אש בכל הקוצים והקש, ועל ידי האש ישרפו כל אותם שרצים ומזיקים, וכך ינקו את האדמה מהם ואחר כך יוכלו לזרוע את השדות, ובעזרת ה' תצמח להם תבואה לרוב.

הצעתו של יעקב התקבלה על ידי כולם כדבר טוב ומועיל, ואכן כך עשו, ובחסד ה' עליהם, באותם ימים לא היו גשמים אלא השמש זרחה לרוב, כך שכל הקוצים והדרדרים היו יבשים, וכמעט לא נזקקו לרכישת קש לשריפה. לאחר מכן כל אחד שרף את חלקת הקרקע שלו, ואכן השריפה הועילה וכל הרמשים והחרקים נשרפו.

באותה עת הבחין מורי זכריה על פני נתנאל שאינם כתמול שלשום, וניסה לדבר על ליבו דברי תנחומים וקירוב, אלא שככל הנראה דברי החלוצים נכנסו בליבו כ'ארס של עכנאי', וליבו היה אטום לשמוע דברים אחרים.

בימים שלאחר שהחרקים הושמדו, חפצו בני החבורה להתחיל בזריעה, אלא שמורי זכריה אמר להם שלדעתו מומלץ להם לשוב ולחרוש שוב את האדמה, ובאופן זה יצליחו יותר בזריעה ובתבואה שתגדל.

היות ועד לאותו יום היה נתנאל זה שהסביר והדריך את כולם מה צריך לעשות, כפי שלימדוהו החלוצים, ניסה נתנאל להסביר למורי שהוא כנראה לא הבין היטב את מה שאמר בשם החלוצים אודות הצורך בזריעה מחודשת, שבמצב זה שאין כל חרקים בשדה אין סיבה שיצטרכו לזרוע בשנית, וזה יכול להיות סתם עמל לריק, אך המורי הסביר לו 'שלא מפני החלוצים אנו חיים', ולא ממה שהם אמרו הוא הגיע למסקנתו זו.

דברי החלוצים שלעגו לרבנים ששמע נתנאל תוך כדי פגישתם עמו, השפיעו עליו לרעה, וכשמוע את דברי המורי האחרונים, אחזו בכח גדול והחלו לעשות דבר נורא שעליו אמרו חז"ל ש'אין רפואה למכתו', שהחל אף הוא ללגלג למורי, באומרו, איך המורי שלמד כל ימיו רק תורה יכול להביע כלל את דעתו בענייני חקלאות. נתנאל הוסיף ואמר דברי הבל ורעות רוח, שאם

המורי רוצה לתת ברכה למה שיגדל, בכבוד, אבל לומר מה צריך לעשות, במחילה, ישאיר זאת למומחים. שאר בני החבורה ניסו להוכיח את נתנאל, אך ללא הועיל. המורי ביקש מהם שלא לענות לו כעת, כי אם יכנסו איתו לויכוח, הוא גם לא יחזור בו מדבריו מאוחר יותר, אך אם לא יעשו מכך עסק, חבריו יוכלו לשוחח עמו אחר כך ולנסות לשנות את דעתו.

למחרת אחר התפילה והלימוד יצאו בני החבורה לשדות, כאשר נתנאל זורע את שדהו ואומר לחבריו שיעשו אף הם כמותו, שהרי לפי מזג האויר שיש כעת נראה, שהגשמים קרובים, ואם הם לא יספיקו לזרוע לפני עונת הגשמים, הם יפסידו את כל השנה כולה. ואילו שאר בני החבורה שמעו לקולו של המורי, ועמלו קשות במשך כמה ימים ארוכים, וחזרו וחרשו את כל השדות, ורק לאחר שזרעום, פתח ה' את ארובות השמים, ונתן להם גשמים בעתם לטובה ולברכה.

לא היו צריכים אורך רוח רב בשביל לראות שהרבנים מבינים גם בחקלאות, והרבה יותר מאשר החלוצים והבאים מכוחם. חודש לאחר הזריעה של בני החבורה, וכל שדותיהם נבטו ומלאו גבעולים קטנים וירוקים, ואילו שדהו של נתנאל כמעט לא צמח בו דבר.

*

לקראת סוף חודש שבט, כל השדות של בני החבורה כבר עמדו בקומותיהם, מלאים בשבולים גדולים ומלאות, ואילו השדה של נתנאל היתה במצב קשה וריק, כמעט לא גדלו בה שבולים, וגם אלו שגדלו היו קטנות ורעות. כשראה נתנאל את פני הדברים חשב בליבו, שככל הנראה נענש משמים על ביזוי

תלמיד חכם, ובאותו ערב לפני שהמורי התחיל את שיעורו הקבוע, נעמד נתנאל וביקש את סליחתו על מה שאמר, והוסיף, שהוא חוזר בו מכל דברי ההבל והבהלה שהוציא מפיו.

באותה שעה נעמד זבולון, מצעירי בני החבורה, ואמר בפני כולם בהתפעלות רבתית. מורי ורבתי, כעת נוכחנו לראות שהמורי שלנו הוא בעל רוח הקודש ובעל כח לברכה וקללה, הנה הוא בידך את השדות שלנו וברכתו התקיימה, והוא קילל את השדה של נתנאל, וקללתו התקיימה.

חס וחלילה, אמר המורי, כל ימי חונכתי רק לברך את האחרים ולא לקללם, ומעולם לא קיללתי יהודי, ואף לא רכוש או תבואה של יהודי, ולצערי גם לא הגעתי לדרגת רוח הקודש, אלא שכל דברי הללו והתוצאות שבאו בעקבותיהם היו מלימוד התורה הקדושה, ונזכרתי בהם מחמת קיום הלכה מפורשת ללמוד את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום או פרש"י, ויר"ש מקיים שניהם, שמלימוד פרשתינו עפרש"י נזכרתי במה שלמדתי והגעתי למסקנתי זו.

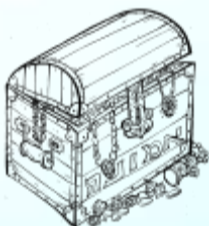
מאותו יום ואילך, שב נתנאל בתשובה שלימה בכל ליבו, הסיר מליבו את דברי ההבל ששמע, ודבק במורי והלך באורחותיו ועל פי דבריו בכל עת, וזכה בסייעתא דשמיא לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, דורות ישרים מבורכים, יחד עם שאר בני החבורה.

השאלה היא: מניין בפרשתינו עפרש"י הגיע המורי למסקנתו?

תשובה לשאלה בפרשת בא

בתשובה לשאלה, מניין בפרשתינו עפרש"י ניתן למצוא תשובה לשאלת 'חבר המשחיתים', שאם אכן פיצוץ צינור הביוב וההטנפות ממימי בא להם כעונש על ביזוי התלמיד חכם, מדוע הם נפגעו ונטנפו בדיוק כמו חיים, שהוא זה שמחיה את כל הלעג והשחוק והוא זה שאומר הכל והם רק השומעים והשוחקים. שהתשובה היא משום שהם שמעו ושחקו לשמע בזיונו של התלמיד חכם, ועל כן דינם להענש עם המבזה יחדיו.

יסוד זה ניתן ללמוד מדברי רש"י י"ב כ"ט, עה"פ, "ויהי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה נֶה' הָפָה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פְּרָעָה הַיֵּשֶׁב עַל כְּסֵאוֹ עַד בְּכוֹר הַשָּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה", וביאר רש"י, "עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל. ועוד, שלא יאמרו יראתנו הביאה הפורענות זו". מבואר בדברי רש"י, שסיבת עונשם של בכורי השבי היה, מפני שהיו שמחים לאידם של ישראל, ומכאן יש ללמוד שהשש ושמה לאידו של תלמיד חכם, שעליו להענש יחד עם המבזה תלמיד חכם, ומאידיך גיסא, ניתן ללמוד את זכותו הגדולה של המכבד ומיקר את התלמידי חכמים.

מרגליות שאול

חידושים ומכתבים מגדולי הדור | מתוך כתבי הגאון הצדיק שאול מרגליות זצ"ל

המקנה בקידושין ל"ב א' מקשה דיש מאן דאמר שהרב שמחל על כבוד אין כבוד מחול. וטעמו שהתורה אינו שלו וא"כ אין לו בעלות למחול. ולפ"ז מרע"ה שהיה רבם של ישראל איך שימש לפניהם. ומתוך דאיתא בגמרא שהקב"ה נתן במתנה את התורה למרע"ה, וא"כ הוי שלו ויכול למחול. ומש"כ שאינו יכול למחול איירי בסתם ת"ח, ולפ"ז יוצא שד' נתן לו במתנה הכל ולא השאיר אצלו כלום דאל"כ איך יכול למחול מרע"ה על חלק זה.

עוד קשה דאיתא שם שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנא' שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך. וכיון דמרע"ה מלך היה וכדאיתא בזבחים דף ק' איך שימש מרע"ה לפניהם. ומצינו בזה ג' תירוצים. א. המקנה תי' דלא נצטוו על מינוי מלך אלא כשבאו לארץ, וא"כ א"ש שמרע"ה היה יכול למחול, [ומפרש דהא דילפינן משום תשים שאין כבודו מחול הוי ששום תשים היינו שכל הזמן יהיה מלך, ואי כבודו מחול הוי כמו שאין מלך באותו זמן]. ב. במשך חכמה תי' דמה שמרע"ה מלך היה ילפינן ממש"כ במדרש שמות ה' והי בישורן מלך זה משה בהתאסף ראשי עם זה מתן תורה. ולפ"ז רק מקבלת התורה היה לו דין מלך ויתרו קודם מתן תורה בא, ולמ"ד יתרו אחר מתן תורה בא צ"ל שס"ל שמרע"ה לא שימש לפניהם אלא היה בסעודה, ומה שלא נכתב שמרע"ה היה בסעודה י"ל דיש

לפרשת יתרו

בפרק כ' פסוק י"ב כתוב כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך וגו'. נחלקו קמאי במצות כיבוד אב ואם דהרמב"ן בסהמ"צ שורש ב' ס"ל שזה נמנה לב' מצוות כיון שזה מצוה בב' גופים. והדין כיבוד אב לא הוי מחמת האם וכן להיפך. מיהו הרמב"ם ס"ל שזה נמנה למצוה אחת.

ובספר כלי חמדה מביא ראייה לרמב"ם דבסנהדרין נ"ו ב' איתא עשר מצוות נצטוו ישראל במרה, שבע שקיבלו עליהם ב"נ, והוסיפו עליהם דינין ושבת וכיבוד אב ואם. וא"נ כהרמב"ן דכיבוד אב ואם הוי ב' מצוות, יש כאן י"א מצוות אלא ש"מ שזה חשוב מצוה אחרת.

וצ"ע מה יענה ע"ז הרמב"ן, ופי' הכ"ח דבמרה חוץ מכיבוד אביו ואמו נצטוו גם על בעל אמו. והנה מה שצריך לכבד אביו היינו דע"י רוב ידעינן שזה אביו. ולפני מ"ת שהיה להם דין של ב"נ א"כ לא אזלינן בתר רוב, ומה שצריך לכבד אביו הוי מדין בעל אימו, ונמצא שאין לו דין לכבד אביו אלא מחמת אימו, וא"כ אין כאן ב' מצוות אלא מצוה אחת של כיבוד אב, משא"כ לאחר מ"ת שהדין הוי שאזלינן בתר רוב א"כ יש דין לכבד האב מחמת עצמו וא"כ י"ל שיש כאן ב' מצוות כיבוד אב וכיבוד אם.

בפרק י"ח פסוק י"ב כתוב ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני ד' ופרש"י ומשה היכן הלך אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם.

גירסא בגמ' ברכות ס"ד א' כל הנהנה מסעודה שמרע"ה שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה. וא"כ הו"ל כמש"כ מפורש. ורש"י כאן דס"ל ששימש לפניהם יגרוס כמש"כ לפנינו בגמ' כל הנהנה מסעודה שת"ח שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה. ג. יש שתירצו דבסוטה מ"א ב' איתא שבמקום מצוה מלך יכול למחול על כבודו. ופי' התוס' שהיינו במצוה של כבוד השכינה. ולפ"ז י"ל שכאן בסעודה היה כבוד השכינה כמש"כ לפני האלקים, וא"כ יכול למחול.

דברי חיזוק

א. כתוב ברש"י ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד. והנה לעיל בפרשת בשלח כתוב ופרעה הקריב והנה מצרים נוסע וכו' פירש"י "בלב אחד כאיש אחד". ויל"ע מ"ש מצרים שכתוב קודם בלב אחד כאיש אחד, מישראל שכתוב קודם כאיש אחד ואח"כ בלב אחד. ושמעתי בשם הגה"צ ר' דן זאב הלוי סג"ל שליט"א לבאר בזה דבב"ר פרק ל"ד אות יא' איתא צדיקים ליבם ברשותם ורשעים ברשות לבם. והיינו דצדיק הוא הבעלים על ליבו ורצונותיו, ורשע לבם ורצונותיהם הם השולטים עליהם. ולפ"ז א"ש דישראל במעמד הר סיני הם שלטו על ליבם והיינו דהאיש שבו שולט, כתוב קודם כאיש אחד משא"כ מצרים שליבם שולט עליהם כתוב קודם בלב אחד.

ב. שמעתי מהגאון ר' נטע פריינד (שליט"א) [זצ"ל] דהחזו"א אמר לו כשאומרים בגמרא "אמר אביי" צריך להתמלא שמחה עצומה וזה נותן כח ללמוד את השורה אח"כ. וא"ל הנ"ל לעיין בספר נועם אלימלך פרשת

במדבר הקטע השני וצריך לחזור על זה הרבה פעמים.

ג. שמעתי מהגאון ר' אברהם אטיק שבגמ' נדרים דף נ' מסופר דבא עני לביתו דר"ע ורחל ושאלם אם יש להם תבן כי אשתו ילדה וענה ר"ע שיש להם, פנה ר"ע לאשתו וא"ל בואי תראי שפילו יש עניים יותר ממנו שאפילו תבן אין להם. וכשראתה זאת אמרה לו לך ללמוד תורה. וביארו המפרשים דבאמת חשבה דאם בגיל ארבעים ילך ללמוד אצל צעירי הצאן יכנס למשבר ולדכאון אך כשראתה שיש לו מידת "שמח בחלקו", אמרה שאם כן הוא יצליח ויגיע למטרה לאט לאט. ויש ספרים שכתבו שזה מרומז בפסוק חשבתי דרכי ואשיבה אל עדותך, שמה שמחשיב דרכיו ושמח בהם יכול להשיב אל עדותיך. אך השאיפה מראש צריך להיות להגיע להכל.

לפרשת משפטים

בפרק כ"ב פסוק י"ז כתוב מכשפה לא תחיה ופירש"י א' זכרים וא' נקבות אלא שדיבר הכתוב בהווה שהנשים מצויות מכשפות.

ונפל ברעיוני בעזהש"ת לבאר הטעם דהנה בספר ילקוט האורים כאן מביא בזה"ל דאיתא בספרי קבלה שמכשף זכר נעשה ע"י שבא על בהמה ומכשיפה נקבה ע"י ריבוי דם נדה דלפ"ז מבואר שפיר דשכיח טפי נידות ששייך בכל אשה משא"כ בא על בהמה. ואמרת זאת למור"ר הגר"ז קרויזר (שליט"א) [זצ"ל] והסכים לזה.

בפרק כא פסוק כ"ו כתוב וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו ושחתה לחפשי ישלחנו תחת עינו. ורש"י כתוב כנעני אבל עברי אינו יוצא בשן ועין כמ"ש לא תצא כצאת העבדים.

נראה בעזהש"ת לומר טעם בדרך דרוש מ"ט עברי אינו יוצא בשן ועין, דהנה בדעת זקנים מבעלי התוספות מביא כאן מדרש דלכך יוצא עבד כנעני בשן ועין אמר הקב"ה חם ראה ערות אביו והגיד לאחיו בפיו לפיכך נתקלל להיות עבד לאחיו וזה לקה בדבר שקלקל בעינו או בשיניו לפיכך יצא. ולפ"ז א"ש שעבד עברי אינו לקה בזה לא שייך שיצא בזה. ואמרת זאת להגר"ר זלמן נחמיה גולדברג שליט"א והסכים לזה.

בפרק כ"א פסוק ו' כתוב ורצע אדוניו את אזנו במרצע. ורש"י מביא מה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, א"ר יוחנן בן זכאי און זו ששמע על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תירצע. ואם מוכר עצמו וכו'.

העירנו הרה"ג ר' צבי קצילובנגן שליט"א דלפ"ז הוה לן לרצוע אזנו תיכף בשעת הגניבה דהא נרצע משום גניבה שהוזהר בה. ושאלתי זאת למור"ר הגר"ז קרויזר (שליט"א) [זצ"ל] וא"ל דאין התורה רוצה להענישו בעונשים דהא בשעת גניבה כתיב ונמכר בגניבתו והרי נענש כבר ורק אח"כ כשרוצה לישראל עבד מקבל את העונש השני.

שמעתי מהגאון ר' אשר ווייס שליט"א שרבנו בחיי כותב שכאן כתוב ורפא ירפא עם פ' דגושה, שזה מרמז דכשרופא בו"ד מרפא זה יכול להיות ע"י יסורים אבל אצל הקב"ה כתוב בנביא ושב ורפא לו, והיינו בלשון קלה שרפואה שבאה מהקב"ה הוי בלא יסורים.

בפכ"ב ב' כתוב אם אין לו ונמכר בגניבתו, והיינו דאם אחד מישראל גנב ואין לו מה לשלם מוכרים אותו לעבד ונותנים הכסף להנגב. ובגנב שיש לו כסף ואינו רוצה לשלם כתב המנ"ח במצוה מב אות א' שאין ב"ד מוכרים אותו דהרי כתוב ואם אין לו, והרי יש לו, אלא דבכה"ג ב"ד כופין אותו שישלם גנבתו או שגובים מנכסיו.

בקידושין דף יח ע"א איתא דהוא נמכר בגניבתו ולא בכפילתו. ופירש"י שאם יש לו לשלם את הקרן ואין לו מהיכן לשלם הכפל אינו נמכר. ובמנ"ח שם אות ב' דייק מדברי רש"י דמיירי שעדיין לא שילם את הקרן ומ"מ אינו נמכר כיון שיש לו מהיכן לשלם הקרן. והק' המנ"ח וההמקנה בקידושין שם מ"ט לא נימא דכאשר ישלם לו הקרן יאמר לו הנגב שאת הכסף הוא לוקח עבור הכפל, ונמצא שהקרן עוד לא שולם ואח"כ ימכרו אותו ב"ד כדי לשלם הקרן,

וכדאשכחן כה"ג בחו"מ סי' פג ס"ב במי שלוה פעמיים מאותו מלוה ועל הלוואה הראשונה יש ערב, ועל השני אין, ונתן סכום למלוה, יכול המלוה להחליט שהממון הוא פרעון להלוואה שאין בו ערב אף שלקחו אחרי ההלוואה הראשונה, כיון שעל ההלוואה השני קשה לו יותר להשיג הכסף. ומתיר המנ"ח ששאני נידו"ד דא"א לשלם כפל לפני שמשלמים קרן, דכפל פירושו תשלום שני, ואפי' אם הגנב עצמו יאמר שמסכים שזה ילך עבור הכפל לא מהני. והעיר הגאון ר' נפתלי נוסבוים שליט"א שמהמקנה בקידושין דלא תי' כן משמע דס"ל דכפל אינו תשלום שני אלא זה כמו ב' חובות נפרדים.

והוכיח המנ"ח דבריו מהא דאי' בב"ק עד דגנב בחול וטבח ומכר בשבת חייב בכפל כיון דגנב בחול אך מדו"ה ה"ה פטור כיון דהיה בשב"ק וקלבד"מ. וק' למה פטור מדו"ה נימא דכשמשלם הכפל להנגב, יתפוס לשם דו"ה דהרי כ' רש"י בב"מ צא דתפיסה מהני בקלבד"מ, ואח"כ יצטרך עדיין לשלם הכפל שהתחייב בחול. אע"כ כ' המנ"ח דמבו' דא"א לשלם דו"ה לפני שמשלם קרן וכפל.

אלא דכ' המנ"ח לדחות די"ל דמיירי ששילם קודם הקרן והכפל ואח"כ העידו שטבח בשבת לפני ששילם הקרן (דאי חזרה קרן לבעלים קי"ל בב"ק סח ע"ב דליכא חיוב דו"ה) שבכה"ג א"א לתפוס הקרן עבור דו"ה כיון שעדיין לא העידו ע"ז, אך באמת באופן שהעידו על הגניבה והטביחה כאחד שבשעת תשלום הכפל כבר התחייב בדו"ה י"ל דמהני תפיסה על דו"ה לפני הכפל.

דבר חיזוק

שאלה: אבקש מכת"ר שיחיי' עצה ודרך להצליח לכוון בתפילת השמונה עשרה כמו שצריך פירוש המילות כי לצערי יש לי בזה קושי גדול ואיני מצליח להתרכז.

תשובה: יש להתפלל מתוך הסידור ובמהירות שלא יפול מחשבות באמצע וגם להתפלל שלא יבואו מחשבות ויש לדעת כי דברים כאלו קשה לינצל מהם וצריך תמיד חיזוק.

(מתוך חלופי מכתבים (שבכת"י) בין הגר"י שפירא זצ"ל וידידנו הגאון ר' שאול זצ"ל)

דיבורים טובים

הלכות לשון הרע ורכילות לילדים, נערך עם איורי הרב יונתן גרשטין שליט"א
מתוך החוברת 'דיבורים טובים' - להשיג במודיעין עילית בטלפון 054-850-9977
המדור נועד לעורר את לב המעיינים, לענין הלכה למעשה יש לשאול מורה הוראה מוסמך

ה. 'אוצר היסודות והחקירות' - חקירות ויסודות מרבתינו מעתיקי השמועה, מסודרים לפי סדר הא-ב. מתוך הספר 'דרישה וחקירה' בעריכת יהושע לינטופ.

ו. 'מרגליות שאול' - חידושים והתכתבויות מגדולי הדור, מכתבי הגאון הצדיק שאול מרגליות זצ"ל. באדיבות בני משפחתו שיבדלחט"א, והרה"ג רבי מרדכי שמחה ברנט שליט"א.

ז. 'מתיקות השבת' - דרשות, פנינים, משלים וסיפורים, בענייני שבת, מתוך סדרת הספרים הנפלאה 'ומתוק האור', מאוצרו הגדול של הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א.

ח. 'שתולים בבית ה' - עניני חינוך, מהרה"ג רבי יחיאל פליסקין שליט"א.

ט. 'ביאורי תפילה' - כוונות ופירושים על דרך הפשט בתפילה, מתוך הספר 'תפילת כל לב', מאת הרה"ג רבי אריה יהודה פרידנר שליט"א.

מדורי הפרשה:

י. 'אוצרותיהם אמלא' - פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא', מדרשותיו של מגיד המישרים הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א.

יא. 'פניני פרשת השבוע' - פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך סדרת הספרים 'פניני פרשת השבוע', מאת מגיד השיעור הרה"ג רבי אשר קובלסקי שליט"א.

יב. 'עשרה מי יודע' - קושיה בעניני הפרשה עם עשרה תירוצים, מתוך 'קונטרס התשובות' בקובץ 'עיון הפרשה' [וכל הזכויות שמורות להם], בעריכת יהושע לינטופ. ועוד שות"ם על הפרשה מהרבנים הגאונים: רבי יהודה שמחה סטורץ שליט"א, ורבי שלום חזקיה שליט"א.

יג. 'זוארטים וסיפורים' - לשולחן השבת והחג, מהרבנים הגאונים: רבי שלמה קולדצקי שליט"א, רבי ברוך רובין שליט"א, רבי חיים איזנבאך שליט"א.

יד. 'מחודדים בפוך' - חידות לפרשת השבוע, מהרבנים הגאונים: רבי ישעיהו גלינסקי שליט"א, ורבי מנחם אלינגר שליט"א.

טו. 'סיפור ושאלה בציוד' - לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י, מתוך העלון 'האיחוד בחדוד'. פתרון החידה מובא בגליון הבא.

טז. 'דיבורים טובים' - הלכות לשון הרע ורכילות, בעריכת ד. ל. ע"פ איורי הרב יונתן גרשטין שליט"א.

הקובץ כולו מעוטרי באיורי המאייר התורני הנודע הרב יונתן גרשטין שליט"א, תשואות חן לו.

© כל הזכויות שמורות לעורך, ולשאר המחברים לפי הענין. אסור להעתיק חלקים מקובץ זה ללא רשות מפורשת בכתב [ניתן להעתיק הקובץ בשלימותו].

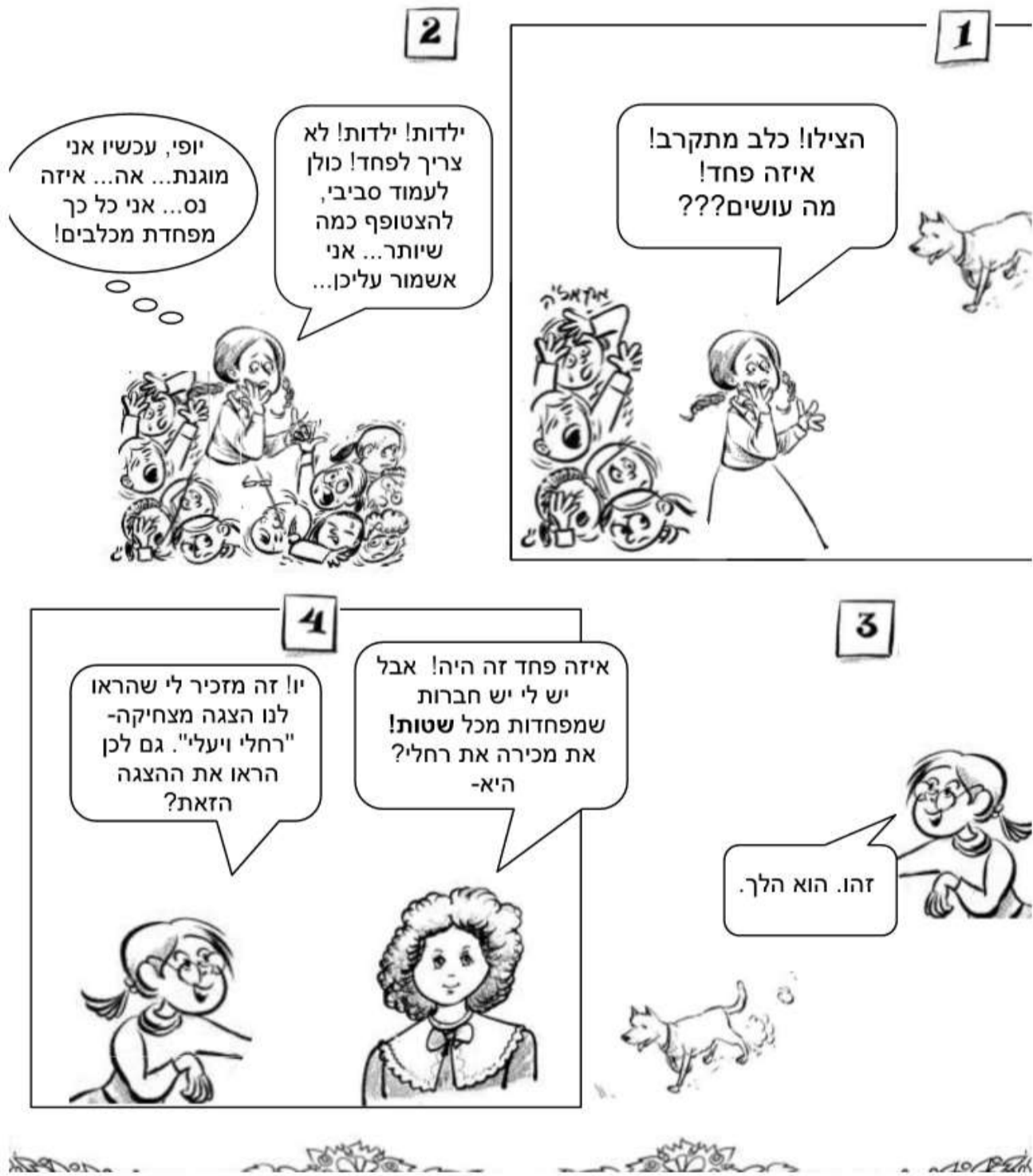
הקובץ לעילוי נשמת

מרן רבינו אהרן יהודה ליב שטינמן ב"ר נח צבי זצ"ל □ מרן רבינו שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל □ מרן רבינו ירחמיאל גרשון אדלשטיין ב"ר צבי יהודה זצ"ל □ מו"ר הגאון רבי אברהם סטפנסקי ב"ר מיכאל זצ"ל □ הרה"ג ר' שאול חיים דב מרגליות ב"ר ישראל שלמה פיבל זצ"ל □ סבי הרה"ג ר' דב יצחק הכהן לינטופ ב"ר שמואל פרץ זצ"ל □ סבתי מרת יוכבד ע"ה ב"ר אריה זצ"ל □ סבי הרה"ג ר' אהרן דוד הכהן מלאכי ב"ר חיים יצחק זצ"ל □ סבתי מרת רבקה ע"ה ב"ר אברהם יששכר זצ"ל □ סבי הרה"ג ר' יעקב אריה הלוי הורן ב"ר שלום זצ"ל □ סבתי מרת מרים ע"ה ב"ר משה זצ"ל □ סבי הרה"ג ר' עמנואל פילץ ב"ר יצחק מרדכי זצ"ל □ סבתי מרת מלכה פילץ ע"ה ב"ר אברהם זצ"ל □ מרת אינא רבקה ולדנברג ע"ה ב"ר משה זצ"ל □ הרבנית רחל גנס ע"ה בת הר"ר יוסף זצ"ל □ הרה"ג ר' משה מונק ב"ר אליקים ישראל זצ"ל □ מרת אלישבע מונק ע"ה ב"ר נפתלי הלוי זצ"ל.

להעביר נושא

אם מישהו מספר לך לשון הרע ואתה לא מצליח לעצור אותו מדיבוריו-תשנה את נושא השיחה לדיבורים מותרים.

אודות הקובץ וזכויות יוצרים

קובץ זה יוצא לאור בס"ד מדי שבועיים, ומופץ בעיקר בדוא"ל, ובו ט"ז מדורים:
מדורים מגדולי ישראל, וענינים שונים:
 א. 'אורות אילת השחר' - עובדות והנהגות ותשובות, ממרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן יהודה ליב שטינמן זצוק"ל, מסדרת הספרים 'כאיל תערוג'.
 ב. 'חיים של תורה' - שו"ת ממרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל. חלק ניכר מהדברים מתוך סדרת הספרים 'מועדי הגר"ח', בעריכת הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א. המדור באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א.
 ג. 'הדרכות וחיוקים' - ממרן ראש הישיבה הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוק"ל, מסדרת הספרים 'דרכי החיוק'.
 ד. 'מתיקות התורה' - חידודי הלכה ועובדות הלכתיות, ממרן עמוד ההוראה רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, מסדרת הספרים 'חשוקי חמד'.